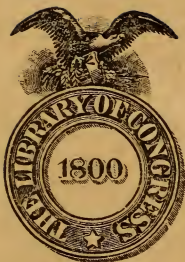

BV 4010

.L63

Copy 1

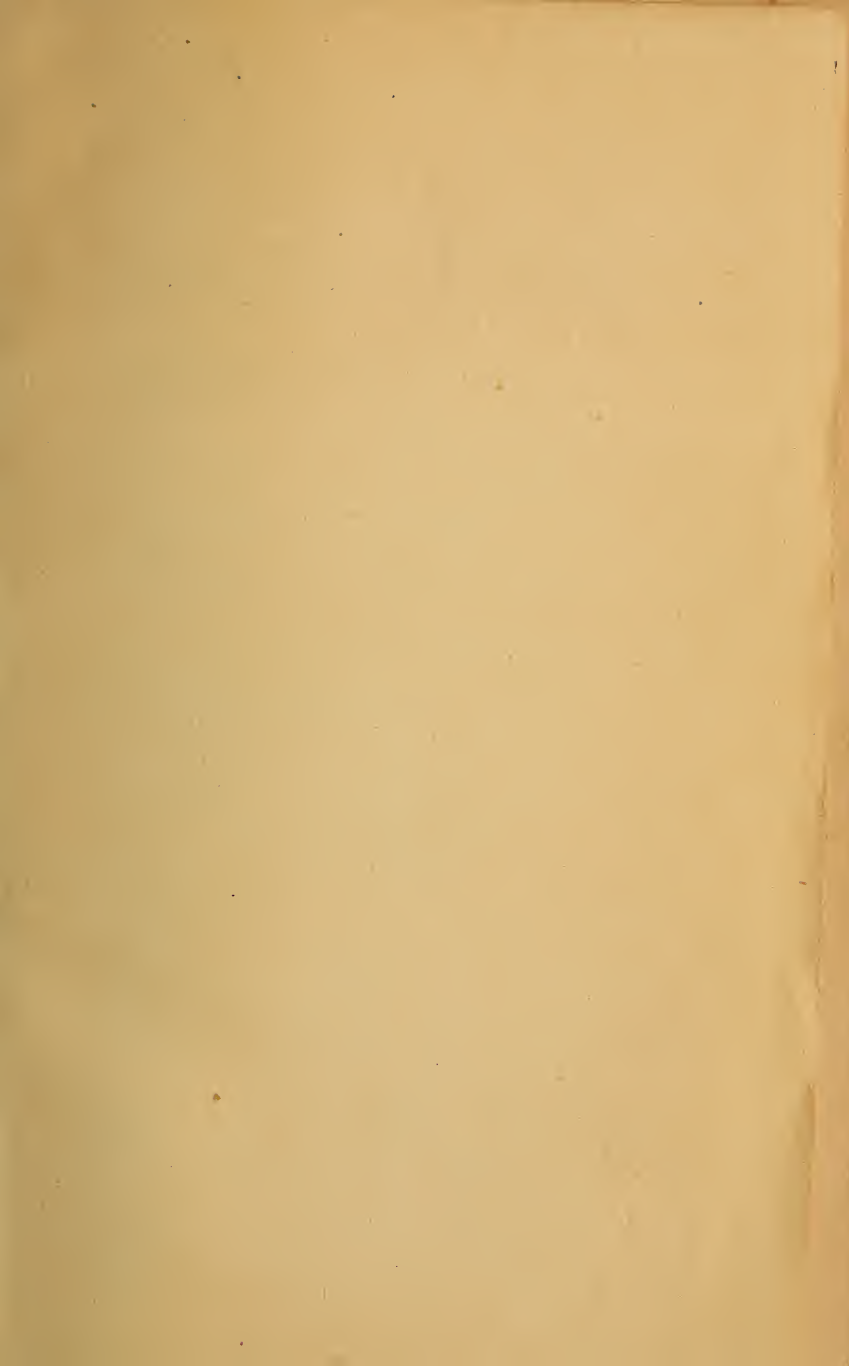
Class

BV4010

Book

L63

Den
Gvangeliske Presten.

Ett stycke Pastoral-Theologi,

af

Wilhelm Löhe.

Öfversättning

med tillämpning på Swenska förhållanden

af

G. J. Lénström,
Pastor, Th. C.

Stockholm.

Adolf Bonniers förlag.

1853.

BV 4010
- L63

Exchange
Augustana College Liby.
Sept. 28 1934

Stockholm.
Tryckt hos Isaac Marcus, 1853.

196. P. 297. 35

Sunnehåll.

Den evangeliske Presten.

A. Inledning.

1. Några anmärkningar om beredelsen till prest-embetet Sid. 3.
2. Pröfning af dugligheten till det heliga embetet. Examen " 15.
3. Candidat-åren " 27.
4. Vicariater (Adjuncts-åren) " 35.
5. Vice Pastoror " 43.
6. Swilket pastorat söker du? " 50.

B. Första inträdet i embetet.

1. Du tillhör alla dina församlingsber . . . " 58.
2. Bered dig att länge stanna qwar . . . " 66.
3. Utträtta hwad som ligger på; låt det andra komma till dig " 69.
4. Skona din företrädare och dina efterföljare " 76.
5. Ordna genast i början allt i afseende på ditt yttre lif " 81.
6. Ställ dig i sällskapslifvet genast i början rätt och så, att du alltid kan gå framåt . . " 88.

C. Wandel.

1. Inledning till det följande " 92.
2. Förborgad wandel " 95.

3.	Stilhet och offentlighet	Sid. 109.
4.	Inrättningen af pastorens hus, bord och be- klädnad	" 115.
5.	Liebhaberier (Ålsklingsstyfvelsättningar)	" 120.
6.	Skänker, offer, biktpenningar, jura stolæ	" 123.
7.	Gifmildhet	" 140.
8.	Gästfrihet	" 152.
9.	Landsstrykare och Sectmakare	" 158.
10.	Grannar	" 162.
11.	Förhållande till fruntimmer	" 167.
12.	Förhållande mot fattiga	" 171.
13.	Tjenstfolk	" 181.
14.	Vofällens skötsel	" 186.

D. Prestens äktenskap.

1.	Coclibat eller äktenskap	" 194.
2.	Wal af maka	" 204.
3.	Pastorskan	" 213.
	Bihang: Påminnelser till presthustrur	" 221.
4.	Barnauppföstran	" 230.

E.	Slutet. Emeriti.	" 235.
-----------	-----------------------------------	--------

	Noter	" 241.
--	-----------------	--------

F ö r o r d.

Denna nyutgifna skrift af den berömda Böhe, hos oss känd genom sin tankrika Postilla, Evang. Bönbok och sina Böcker om kyrkan m. m., utgör en omarbetning af en uppsats i en tidskrift 1847—48. Den syfsätter sig företrädesvis med en Pastors personliga förhållanden. En fortsättning, innefattande åsikter och erfarenheter i afseende på den evangeliska själsörjarens olika arbetsfält, Predikan, Catechesundervisningen, Liturgien och den speciella Själavården, torde vara att förvänta. Den ståndpunkt, hvarifrån skriften är affattad, är en pastors på landet, sådan Böhe sjelf är i Neuendettelsau i Franken. Han berör här icke confessionella frågor och kallad derföre skriften "Den evangeliske presten", ej "den lutheriska", ehuru Böhe, som bekant, är af själ och hjerta Lutheran.

Den afdelning af Pastoralthelogien, som Böhe här behandlar, — Prestens person och personliga förhållanden, — har sällan varit föremål för någon widlyftighet i våra wansliga Pastoralthelogier. Hüffel, Pontoppidan, Harms, Nizich hafwa derom endast några sidor. Wansligen syfsätter sig Pastoralthelogien blott med predikningar, catechetiseringar, liturgi och själavården, hwilket allt bäst läres genom öfning och swärligen kan wetenskapligt

till någon större nytta behandlas. Ett troende sinne och ett godt förstånd ersätta alla Pastoraltheologier, som dock icke böra alldeles lemnas åsido, isynnerhet för den samling af erfarenheter, som här wanligen är nedlagd, t. ex. i Pontoppidans och Garins lärorika arbeten. Till dem slutar sig wärdigt det närwarande, fullt af skarpsinniga och träffande anmärkningar, om också en och annan punkt kan wara föremål för stridiga meningar.

Utskilligt förekommer här, som ej är tillämpligt på den swenska presten, hwarföre utgifwaren i noter gjort affeende på swenska förhållanden, hwartill han, såsom sjelf pastor i en landsförsamling, kan anse sig befogad. Böhe har på titelbladet tillegnat boken "Det nu kommande släktet af evangeliska andliga", och öfversättaren gör desamma, slutande med författarens önskan och bön till Herran, hwars öwärdiga tjenare wi äro: "Mätte denna lilla bok gagna dem, hwilka den affer, och måtte de lika hjertligt upp- och mottaga den, som den är dem hjertligen tillegnad! Gud wälsigne Läsaren och Författaren", och jag tillägger öfversättaren! Amen.

Wester=Löfsta d. 8 October 1832.

C. J. Lénström.

A. Inledning ¹⁾.

I.

Några anmärkingar om beredelsen till presta=embetet.

1. Först wid universiteterna börjar hos oss den egentliga förberedelsen till presta=embetet. På gymnasierna åtskilja sig kyrkans blifvande tjenare ifrån de öfriga eleverna icke genom något annat, om icke genom läsning af hebreiska språket i förväg. För öfrigt njuta de samma allmänna föregående bildning, som alla, som wid universiteterna skola förberedas till något särskildt lefnadskall. Man måste vara nog rättvis att erkänna, att denna allmänna förberedande bildning äfven kan winnas på annan, än den wanliga vägen; men en annan fråga är, om den öfverhusiwud är umbärlig för de andliga. Wille man uraktlåta den, så skulle prestens ställning i det

offentliga lifvet blifwa helt annan och hans synkrets mer än skäligt wore inskränkas. Sådant det nu en gång är förhållandet, fordrar man af en kyrkans tjenare kannedom och öfversigt af alla menfkliga förhållanden, och man har äfwen stort skäl att göra en dylik fordran. Men just derföre behöfver presten en wis grad af den allmänna bildningen, mest hwilken han kan stå al pari med alla samhälls-klasser och göra anspråk att få öppet tillträde äfwen till samhällets höjder. Derföre är äfwen denna allmänna föregående bildning för presten, som sakerna hos oss nu stå, alls icke umbärlig. Den är det så mycket mindre, som man icke kan tilltro en wanlig gymnasiists ålder förmågan, att med fullt själslugn och full estertanke wälja ett lefnadskall, utan att sedan ångra sig. Alges det en slags inre Guds kallelse till prestembett²⁾, som ofta ända ifrån ungdomen ger sig tillkänna genom en oemotståndlig kärlek och böjelse för detta embete. Men denna böjelse hwarken utplånas eller förminskas derigenom att det slutliga walet af det andliga ståndet uppskjutes till slutet af gymnasiåren; utan den blir twärtom, om den är af rätta slaget, just derigenom pröfwad, luttrad och styrkt och går då med så mycket större säkerhet och tillförsigt sitt mål till möte. Äfwen den mest uttalade böjelse måste ju misstros, om den icke kunde tillkämpa sig den häfdwunna förberedande bildningen och tillegna sig dess frukter.

2. Stundom har man klagat, att i den protestantiska kyrkan bättre hufvuden sällan egna sig åt theologiens studium. Gade denna klagan rätt, så wore båda, de bättre hufvudena och theologiens studium, att beklaga. Det sednare, äfvensom prest=embetet, till hwilket det skall göra skicklig, gör just de största anspråk på en människas krafter. Theologien stiger till de högsta höjderna, till de djupaste djup, har det widsträcktaste kunskapsområde, och till den samma gränsa rundtomkring alla andra områden af menfsligt wetande, deraf hemtande ljus, lif och betydelse. Prest=embetet erfordrar af alla menfsliga lefnadsfall den största andliga produktionskraft. Den, som dagligen måste gifwa, han måste hafwa en rik källa, ur hwilken han kan ösa; i annat fall sjunker han snart ned i ett ängslande, pikant, armod. Man borde derföre tänka, att just de rikaste själar måste dragas till theologien, likasom jernet till magneten. Sker ej det, så ligger orsaken, som sagdt är, icke i theologien. Ofta får en yngling icke wälja som han will. Mången förhindras af ett ondt hjertas syndiga lustar att känna igen den gåfwa, som finnes, och den Helige Andes drift. Hos de så kallade högre stånden, men som icke just tyckas vara rikare på goda hufvuden än de lägre, qwäfwä ofta rikedomer och werldssinnet den djupt i hjertat gömda böjelsen för ett studium och ett kall, som gör det synliga ringa och litet, de osynliga egodelarne stora, samwetet

oroligt, och mäktigt kunde upptända den medfödda längtan efter det blifwande.

3. En annan, med det förra ingalunda med nej beswarad fråga, är den, om icke medelmåttiga och ringa gåfwor under wisja omständigheter äfwen med wälsignelse kunde användas i kyrkan. Swaret är icke swårt. Jag har ofwansföre talat om högre fordringar, endast för att afwisa den förebråelsen, som wore theologien och prestaembetet icke wärdiga de bätstre hufwudena. Å andra sidan kan ingen neka, det theologien och prestaembetet äro två skilda saker, att man kan sköta embetet, utan att wara en i wettenskaplig kunskap långt kommen theolog, att den produktionskraft, som presten behöfwer, ingalunda beror endast af lärda studier, utan ofta wisar sig rikast och fruktbarast der, hwarest det gäller, att på det inre och yttre lifwets mångahanda fall tillämpa en allmän kunskap, som står hwar och en till buds. Här blir ofta en droppe watten en källa, springande till ewinnerligt lif. Swaras kommer det eljest, att så mången ringa pastor arbetar med den wälsignelserikaste framgång, under det twärtom högtbegåfwade och lärda män stå i sina församlingar som högresta, men ofruktsamma träd? — Förhållandet är det, att i Guds rike ges mångahanda gåfwor, af hwilka ingen behöfwer wara owerkfam; — att mångahanda gåfwor behöfwas för Zions byggnad; att hwar och en kan finna sitt arbete och sin wälsignelse, som man

icke bör störa för sig genom eget förwållande, genom högmodig, förlamande afund öfver andras gåfwor och framgångar.

4. Ghyttar kyrkans blifwande tjenare efter fullbordade gymnasiustudier till universitetet, så fordrar man af honom, att han ännu skall egna en del af sin tid åt de allmänna wetenskapernas studium. Man kan icke inwända något mot denna fordran, då man ju måste erkänna nyttan och nödwändigheten af allmän bildning för presten och gymnasium hwarken fullständigt löser eller kan lösa uppgiften, att meddela en allmän bildning. Men får sättet och wiset, hwar på ynglingen kan motswara denna fordran, gifwas fritt eller bör åtminstone icke ett wisst affeende göras på anlag och individualitet, äfvensom på det walda embetsstudiet? Om endast en allmän bildning uppnås, så kan det till slut wara detsamma, huru mycken tid på en gång eller efterhand dertill af den ena eller andra ynglingen användes. Man låter gerna de allmänna studierna gå före embetsstudium, och många studier, t. ex. logiken och dylikt, passa wisst ganska wäl på tröskeln mellan gymnasiis och universitetsstudierna. Men gäller detta om alla allmänna studier? Men wore det ej i många affeenden naturligare att fortgå från det särskildta till det allmänna, från embetsstudium till det allmänna, liksom i kärleken ifrån brödrakärleken, såsom den föregående, till den allmänliga kärleken, såsom den

estereföljande? Ligger ej månet studium för aflägsset, månet för högt för många hufvudens förmåga och fordrar defutom manliga sinnen? Kanhända finnes en stor mängd råsonörer mindre ibland studenterna, em de ej inbillade sig, att de måste wara framför allt filosofiskt bildade i den nyare tyska wetenskapens mening. De lära sig med ringa möda det filosofiska språkbruket, använda det lätt-sinnigt på allt, äfwen på sina lärare, isynnerhet dem, som skola införa dem i deras embetsstudier, och på deras öfvermod blir ingen ända, förrän dörren till examensrummet står dem alldeles nära. Då heter det wäl: »Philosophandum est, sed paucis, nam omnino nocet».

5. I afseende på det egentligt theologiska factstudium, wore det önskligt, att i första rummet det meddelades och mottoges, som en gång under embetet kommer till godo. Ett wißt bekymmerslöft lärande, ett fritt omkringsfarande i wetenskapens obegränsade områden kan wäl hafwa sina fördelar; men det blir dock alltid det fördelaktigaste, att lära sig det nödwändiga, och om det ock har sina gränser, så ger det dock åt de flesta studenter utrymme nog. Swad hjälper det, om läraren lär, icke hwad som i det blifwande kallet kan uppenbara sig och wisa sig wälsignelserikt, utan hwad som drifwer och rör läraren, wetenskapens man, i hans wetenskapliga kall? Swad hjälper det, att lyfta lärjungen till den weten-

skapliga theologiens ståndpunkt och införa honom i underföknungar, som hans omogna ande icke kan värdera ³⁾? Swad hjälper det, att swäfswa omkring i wetenskaplighetens upphöjda sferer eller fastmera bäras på lärarens wingar, då man likwäl snart i kallets nyktra land måste falla ned som en fremling? Swarken lärare eller lärjunge motswara dermed sitt fall, de förra icke sitt närwarande, som dock i första rummet bjuder dem att dana blifwande själasörjare; de sednare icke sitt blifwande prestaembete. Huru mycket måste man icke wid sådant underwisande isynnerhet beklaga hopen af medelmåttiga och ringa begåfwade huswuden, hwilka dock utgöra flertalet af de studerande, då de på detta wis icke blott icke främjas till målet, utan blifwa förwända och odugliga! Sannerligen borde man icke, för att undwika så mycken andens lättja, så många drömmar, så många illusioner, så många skadliga irrfärder, tidt och ofta påminna de studerande, att icke deras lärares kathedrar, utan en landtkyrkas predikstol, är den blygsamma lön, som wäntar de flesta af dem. — En yngling, som wid en filosofieprofessors hand hade flugit wilse i wetenskapens oändliga rymder, fann till sin förwåning, att han blifwit fremmande för sin ungdoms lärare och fader. Då han icke sökte orsaken dertill hos sig sjelf, frågade han läraren, och fick till swar: "Du är student, jag pastor; din wäg är öfwerallt, min är smal och trång, det slutna kallets wäg; du har

stora utsigter, jag ser som en, som stiger uppföre ett berg, icke annat för mig, än wägstycket för mina fötter. Om äfwen ditt utrymme inskränkes, om du styr din kosa till det kallet, som jag har, skall du åter komma mig barnsligt nära." — Detta skedde, och det sker oftare. Men ofta är öfvergången swår, och mången blir hängande i sina universitetsårs rep, så att han icke förmår att foga sig efter ett allvarsamt embetslifs ordning. Mången kommer hans smula vetenskaplighet att kosta dyrt, då han kommer fullt obrukbar i arbetet och just dertföre för lifstiden blir en olycklig menniska. Då måste han ropa ett »perdidi» efter sitt akademiska quadriennium eller quinquennium, utan att så lätt kunna åter godtgöra felet.

6. Det förstås af sig sjelft och försäkras här ännu en gång uttryckligen, att jag med allt detta icke will upprepa andras smädelsor mot undervisning och sann lärdom. Det wore dåraktigt, att så utan all skillnad smäda undervisning och lärdom, då den desutom, rätt tagen, sällsynt nog är till finnandes. Man studere blott det rätta och detta med allt allwar. Man høre endast på trogna akademiska lärare med all upmärksamhet; man lär sig af dem mera och bättre än af en bok. Från mund till öra går en lifligare och wälsignelserikare wäg, än från bok till öra. »Habet nescio quid latentis energiæ viva vox et in aures discipuli de ore autoris transfusa fortius sonat», säger Hieronymus till Paulinus. Man samle och för-

ware. "Har någon endast lärt mycket", säger N. S. Francke, "så kan ingenting vara så ringa, att han ej i sinom tid skall kunna begagna det, så att under detta kyrkans förvirrade tillstånd äfven de onyttiga tingen ofta måste blifwa honom till nytta, så att andra dermed kunna tjenas." Man kan utan betänkan- de säga med Theophylactus: »Doctrina est virtus et character episcopi» och med Hilarius: »Summa omnium virtutum episcopialium est scientia et doctrina.»

Allt som i det föregående skulle sägas, kan sammanfattas i orden: »Vär för embetet och blif för em- betet så lärd som möjligt.» Vi kunna icke säga det bättre, än med Hartmanns, den första tyska pastoral- theologens ord: »Medicus corporis coram ægroto multa erudite de discrimine, qualitate, de causis item et medela morborum disserens suam audientibus ostentare et verbis deprædicare atque adserere potest peritiam: infirmo autem aliter prodesse non poterit, quam si pharmaca sua præsentis malo adplicet et ea dicat potissimum, non quæ in arte medica sunt acutissima et subtilissima, aut quæ ad fallendum tempus dicis causa ægroto narranda nuper legit et excogita- vit, sed quæ unice faciunt ad præsentis morbi depulsionem et ægroti informationem et consolationem. Ita pastor ecclesiæ, qui longe præciosissimarum ani- marum est medicus, non quam multa (quibus non raro obtunduntur auditores) et quam erudite exco-

gitata sibi que arridentia et occurrentia, sed quam accommodata et pro plerorumque captu maximeque ad auditorum suorum emendationem, informationem et consolationem facientia dicere queat, sollicitam nabit operam.» Vide Act. 20, 19.»

7. Står det nu här och der illa till med det studium, som skulle bereda till det heliga embetet, så wore det dock alltid drägligt, om icke så mycket annat berodde af detta enda stycke. »Oratio, meditatio, tentatio faciunt Theologum», säger Luther med full rätt, och detta yttrande omfattar i alla fall i en kort öfversigt allt, som är nödigt för utbildning till embetet. Men hwem säger i dag åt sig och andra med fullt allwar detta språk? Hwem lägger nu med fullt allwar lika stor wigt på oratio och tentatio, som på meditatio? Det kunde ju, tror man, vara hinderligt för den wetenskapliga utvecklingen, om en student wille med lika stor iswer lägga sig winn om oratio och tentatio som om studierna. Och dock är det sannt, som Eberlin von Günzburg säger: "Det är två ting, för hwilka allt annat studiearbete måste wika: andakt och eder broders nöd!" Och icke utan skäl warnar en trots allt dåligt rykte aftningswärd lärare (Secht): »Frigida est plerumque per totam vitam pietas, quæ non statim cum ipsa studiorum origine conjuncta fuit!» Och dock äro de studerandes frestelser så stora, att de utan uppehåll böra bedja, för att med räddad själ kunna undkomma dem! Man

tänke blott på de faror, som i allmänhet, i synnerhet i våra dagar, ligga i det akademiska studium! Endast en bedjande ande är skicklig att erfara, lida och öfvervinna frestelser; endast bedjande studenter kunna warseblifwa och undwika de snaror och garn, som satan plägar ställa ut för alla dem, som förnämligast befatta sig med förståndsarbete. Men tyvärr! just bönen och anfäktelsen pläga på universiteterna fullkomligt förbises och försummas. Men derföre äro äfwen de flesta från universiteterna afgående prestecandidaterna så oerfarna och oskickliga i bön och frestelse, så opraktiska och handfallna i den Hel. Andes göromål, hwari de i alla fall försöka sig, att man måste förwånas. Likasom neofyter göra de experimenter på andra dyrt köpta, ofta lätt förderfwade själar, hwilka experimenteras värde eller owärde de af egen erfarenhet icke känna. Ja, många själar, som ansluta sig till unga prestes, blifwa af dem wilseförda eller åtminstone icke räddade ifrån själanöd och förtwiflan, emedan under deras förberedelse tiden för de sedermera wordna själasörjarena runnit bort mellan boken och flaskan.

När en A. G. Francke och andra i hjertans god mening, utan att wilja det, genom populära föreläsningar, emedan de icke woro lika grundliga som wälmenta, här och der lade hinder i vägen för Theologiens äkta studium och hulpo ytligheten till ursäkter, så får detta icke berömmas. Men det gifwes ett

saunt, djupt, omfattande studerande (man tänke på Thomas Aquinas, på Luther och Johan Gerhard m. fl.), som icke blir sitt eget mål, icke förhäfver sig, men juft dertföre werkar desto mächtigare och helsosammare och tillika i och för sig är desto fullkomligare och blir det mer och mer. Det ges en lärdom, som kraftigt förbereder till lifwet och icke kastar den Franckeska riktningens skugga. Den kan i frestelsen bära sacklan och tjena den bedjande anden till bättring och tillförsigt. Detta är något, som kyrkan behöfver, kyrkan, som icke är någon blott skola; dertfoster skola alla studerande sträfwa. (Ett Die cur hic ⁴) — borde dertföre wara skrifwet öfwer hwarje students kammarer, och ingen borde förgäta, att han går ett kall till möte, genom hwilket han skall göra sig sjelf salig och dem, som honom höra. Det heliga embetet skall ju till slut icke wara något annat, än att i detta dödliga lifwets och denna lefwande dödens dal upplysa wägen till det ewiga lifwet och med stark hand föra själarne på densamma. Swad skulle dertföre förberedsetiden göra, om icke på allehanda wis dertill göra skicklig?

III.

Pröfning af dugligheten till det heliga embetet. Examen.

8. Ifrån gamla tiden tjenar examen till att pröfwa dugligheten, utan hwilken ingen kan få en kallelse och prestwigas. Genom detta examens noga samband med kallelsen och ordinationen föranleddes man förr, att inrymma den en plats mellan kallelsen och ordinationen. Utan vocation trodde man sig icke hafwa skäl till en examen. Emellertid wisade sig dock wid denna examensställning en olägenhet, som gjorde sig allt känbarare. I det man nämligen endast släppt redan kallade till examen, blef man nödtwungen, att stundom förklara redan kallade pastorer för ovärdiga embete och ordination eller för odugliga, och wägra dem inträde omedelbart utanför embetets dörr och ett dermed gifwet timligt försörjande. Sådana examinerade pastorerers olyckliga ställning försatte naturligtwis examinerarna sjelfwa i en obehaglig ställning; ja, wid ådagalagd ofskicklighet, kunde redan före examens slut resultatet blifwa en wis partiskhet och orättwisa i omdömet, såsom det i allmänhet lätt sker, när man måste göra considerationer. Mycket drägligare för dem, som skola afwisas, och dertfore mycket

Lättare för dem, som afwisa, är afvisningen utan afseende på en bestämmd kallelse. Dertföre har man redan under förra tider icke blott funnit det rådligt, att examinera prestecandidaterna före utfärdad kallelse, utan här och der, t. ex. i det fordna swenska hertigdömet Bremen, följdes äfwen det goda rådet. Wår närvarande sed, att bewilja examen pro ministerio redan wid slutet af studiitiden, undwiker åtminstone den inconsequens, som ligger i ofwannämnda examina.

9. En examen pro ministerio är i Guds ord icke blott rättfärdigad, utan fordrad. 1 Tim. 3: 10 befaller Apostelen: "Diakonerna skola först försökas; och sedan skola de tjena, när ingen kan straffa dem"; och 1 Tim. 5: 22 heter det: "Lägg icke hastigt händerna på någon." Båda ställena befalla icke blott en *δοκιμασία* af aspiranterna till kyrkans embeten: utan äfwen en sträng *δοκιμασία*. Wäl kunde man i första stället endast finna en pröfning för diaconatet anbefalld; men diaconatet förefaller i detta fall endast som ett inträde till prestaembetet, och i 1 Tim. 3: 10 måste de äldstes pröfning så mycket mera inneslutas, som de fordringar, som i 1 Tim. 3 äro uppställda både för diaconatet och presbyteriatet, alldeles icke kunna utan pröfning finnas uppfyllda. ⁵⁾

10. Föremålet för pröfningen är i allmänhet skickligheten (*ικανότης*) till läroembetet. 2 Tim. 2: 2. "Swad du af mig hört hafwer genom mång wittne, det befalla trogna men-

niffkor, som ock dugelige äro att lära andra." 2 Kor. 2: 16, 3: 3. Till denna duglighet räknas våra fäder enligt den Heliga Skrift med skäl:

1. »Confessionis sinceritatem», renhet i bekännelsen;
2. »docendi dexteritatem», skicklighet att undervisa;
3. »morum integritatem», renhet i seder.

11. Af de tre fordringarne kräfwes den första och sista i samma grad af alla sökande till prestambetet. Den ena af dessa båda är lika nödig som den andra; hwar och en är oundgänglig; båda tillsammans bilda den evangeliska prestens »character indelebilis.» Men i nyare tider har man icke alltid gjort det stränga afseende på dessa båda, som man borde göra. I synnerhet har man med misstroende betraktat renheten och troheten i bekännelsen, ja, utropat det för en skadlig inskränktthet. Deremot har man till en otillbörlig grad af examen »pro ministerio» hufwudsakligen gjort en "wetenenskaplig" examen. Då man har förnedrat kyrkan till skolan, wiste man ingenting högre, än berömmet för wetenenskaplighet, som ofta lätt förwärfwas och mycket bedrager. Rätt är, att med Theophylactus påstå: »Doctrina est virtus et character episcopi» och med Hilarius: »Summa omnium virtutum episcopaliū est scientia et doctrina»; äfwen är det sannt, att man har all orsak att drifwa

studentter och prestecandidater till studier. Men å andra sidan äro Theophylactus och Hilarius inga loftalare af hwad man nu för tiden utger för wetenskaplighet, och i alla fall är det orimligt och skadligt, att sätta den andra fordran framför den 1 och 3, i synnerhet i det här och der brukliga öfvermåttet, enligt hwilket utmärkt wetenskaplighet skulle kunna öfverskyla äfwen de uppenbaraste brister i de båda andra äfseendena.

12. Fullkomligt riktigt, endast med för litet inre bifall, säger Hüffell: "Redan Apostlarne gåfwo sig mycken möda, att trygga öfwerensstämmelsen i den rena läran (Ap. G. 15: 22, 29. Rom. 14: 20. 2 Tim. 2: 15. Tit. 3: 10. 1 Kor. 5: 1—3); de warnade för falsk lära och fruktade understuckna skrifter (2 Theß. 2: 2). Rättrogenhet war derföre medelpunkten för alla den nya kyrkans dygder, och Origenes kunde redan fälla en hårdare dom öfwer den, som affallit från kyrkans hufwudläror, än den, som hade begått en ond gerning." Wißt hade Origenes i detta stycke fullkomligt rätt, äfwen så Irenäus, Tertullian, Cyprian, Lactantius i dylika ställen. Endast om man miszkänner, att heliga tankar äro ursprunget till allt heligt lefwerne, och att hwarje brist i tanken eller åtminstone följdriktigt måste medföra, i lefwerne, kan man påstå Apostlarne och fäderna hafwa haft orätt. Kärlekens apostel will icke

en gång att man skall herbergera dem och helpa på dem, som drifwa en annan lära, 2 Joh. 10: 11. Så klar war han för sig sjelf, så full af öfwerlygelse war den höga tanke, som han hyste om den fullkomliga, rena lärans värde! — Neu, werksambetslös orthodori är skenhelig ondskå, af hwilken man icke kan sluta till en sann orthodori. Man fordre endast orthodori och dertill en noggrann, med kyrkans bekän- nelse strängt öfwerensstämmande! Ju allvarligare och strängare denna fordran är, desto swårare blir hyckleriet och desto lättare kan det igenkännas ⁶).

13. N. S. Francke klagar i sina pastoral=af- rismer ofta öfwer det ringa affeende man wid prest= ämnens *δοκιμασία* gör på deras lefwarne och wan- del. Och dock ligga de heliga apostlarnes fordrin- gar just i dessa stycken så klart för våra ögon 1 Tim. 3: 2 ff. och Tit. 1: 7 ff. "En lärare skall wara: ostrafflig, ene hustrus man, wakande, nykter, sedig, gästgifsware, ingen drinkare, icke bitter, icke sniken ef- ter slem winning, utan mild, icke trätosam, icke gi- rig; den sitt hus wäl förestår; den der lydlig barn hafwer, med alla ärlighet, ärbär, icke twetalig, hållan- de tronens hemlighet med ett rent samwet, och summa: en lärare, prest eller predikant, biskop eller kaplan skall wara så beskaffad, att han har ett godt witt- nessbörd af dem, som utantill äro; på det h. skall falla uti lastarens försmädelse och snaro." ⁷ sammanfattade Gutter de apostoliska fordringarna,

och sannerligen, efter denna måttstock borde hvarje prestecandidat mätas, såvida den nämligen kan användas med afseende på den unga ålder, hvarii prestecandidaten plägar vara. — Det ges dock en högre fordran, som i sig innesluter alla andra, nr hwilken alla andra härfluta, nämligen kärleken till Christo. Då Herren wille stadfästa den fallna lärjungen Petrus i hans apostlaembete, och på nytt anbefalla honom sina lam och får, frågade han honom tre gånger efter kärleken. *Πέτρος, φιλείς με; Εἰ φιλείς με, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου.* Vår kyrkas pastorallärare göra oss uppmärksamma på denna höga fordran af det heliga embetet (t. ex. Balduin instit. past. p. 65), och en stor själaherde i forntiden, Johannes Chrysostomus, säger med afseende på kärleken till Christo (*Περὶ ἱεροσύνης* ed. Tauchn. *Λογ. II. Κεφ. II. 93*): *Ἀγεσθωσαν εἰς μέσον οἱ πολλῶ τῷ μέτρῳ πλεονεκτοῦντες ἀπάντων, καὶ τοσοῦτον ὑψηλότεροι τῶν ἄλλων κατὰ τὴν τῆς ψυχῆς ὄντες ἀρετὴν, ὅσον τοῦ παντὸς ἔθνους Ἑβραίων κατὰ τὸ τοῦ σώματος μέγεθος ὁ Σαοῦλ, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶ πλέον.* Emellertid är blicken in i hjertat icke gifwen oss arma människor, wi äro hänwisade på de synliga frukterna och göra derföre wäl, om wi ej anse en prestecandidats kärleksbewing och älskfvärdhet för sanning, om han icke bevisar sig mätt efter måttet i 1 Tim. 3 och Tit. 1.

14. Hwad ändteligen läraktigheten angår, som Apostelen i Tim. 3, 2 uttryckligen fordrar med ordet *διδασκικός*; så räknar man enligt Luc. 21, 15 dit *στόμα καὶ σοφίαν* d. ä. *δύναμιν ἐρμενεύτικὴν* och *σύνεσιν πνευματικὴν*. Till den sista höra alla lärda kunskaper, som man med fog och skäl kan fordra af en ordets tjenare, till den första den praktiska skickligheten att tala, undervisa och umgås med menniskor. Gutter sammanfattar det skönt, då han på den heliga skrifts grund (1 Tim. 4, 13. 2 Tim. 2, 2. 15. 3, 14. 16. 4, 1. 2. 5. Tit. 1, 9.) säger: "Evangeliska prestes måste hafva egenskapen: 1) att de studerat och lärt sig nyttiga kunskaper och språk, 2) äro väl beläsna i Skriften, 3) väl ur Guds ord förstå den christna religionens artiklar och kunna vederlägga allahanda willfarelser, 4) att de af Gud äro utrustade med sådana gåfvor, att de kunna lägga i dagen hwad de hafva lärt och studerat, och alltså äfwen kunna lära och undervisa andra."

15. Så allvarligt och besällande man måste af alla examinander i samma mått göra den första och tredje fordran; så uppenbart är det, att icke hwarje pastors lägenhet i afseende på läroskicklighet har samma anspråk på utbildning till en lika grad, att alltså man äfwen i examen icke får fordra lika mycket af alla. Hela betygswäsendet, som nu förtiden wist ofta misshbrukas till kyrkans profanation, har dock en sida, som i alla fall förtjenar att erkännas. Det

ligger nämligen twifwelsutan deri det erkännandet, att olika begåfwade och i olika grader utbildade personer kunna finna rum i det heliga embetet. (Sens. §. 3). Tum *συνέσεως πνευματικῆς*, tum *δυνάμεως ἐρμενευτικῆς* sunt certi gradus, nec summus illorum donorum gradus exigendus ab eo, qui ad inferius aliquod ecclesiae ministerium promovetur, — säger en, som man måste tilltro ett competent omdöme, Johannes Gerhard.

16. Det är alldeles oförnekligt, att man i nyare tider wid de protestantiska kandidaternas pröfningar snarare gjort för många, än för få fordringar på examinandernas *σύνεσις πνευματικῆ*. Den protestantiska theologiens hela förwända, till öfwerdrift wetenkapliga rigtning hade detta med sig. Dock hör man ofta från romerskt-katholska lekmäns mund, att man fordrar mera af deras prester. Samma språk förde ofta äfwen romerska skriftställare, i synnerhet af Jesuiternas parti, hwilka så gerna förebrädde de fordna Lutheranerna, "att de kallade och gjorde till prester gemena idioter och lekmän, hwilka alldeles intet wiste eller begrepo, ja till och med hwarken kunde läsa eller skrifa, såsom slagtare, wäfware, kockar, skomakare, skräddare m. fl., hwilka äfwen, sedan de en tid predikat och det icke längre behagar dem att fortfara med sådant göromål, åter begifwa sig till sina handwerk och handteringar." Dylika förebräelser kunde man återgålda de romerska dermed, att man hän-

wisade på det minimum af fordringar, som finnes i Pontificale Romanum. Enligt detta erfordras sufficiens litteratura grammatica, examen natalium, ne ordinentur illegitimi, exploratio membrorum corporis, ne sit in eis debilitas, deformitas vel impotentia, quam ob causam palpare et numerare jubent ordinandi faciem, oculos, aures, nasum, manus, digitos, pedes, si opus fuerit discalceatos, ne forte sint lignei. Wi kunna dock gifwa dem ett bättre swar.

De romerska sågo wid sina förebråelser på Reformationstiden, då i sjelfwa werket här och der mindre bildade prester trädde upp på predikstolarne. Nu för tiden kunde de upprepa samma förebråelser i afseende på många af våra missionärer och många Lutherska prester i Nordamerika. Wi kunna derpå swara dem med Gutter: "antag, att under tider af förföljelse eller wid andra dylika oundwifliga nödfall, då lärdt folk och ordentligen kallade prester saknades, en eller flera af lekmän och handwerksfolk togos till lärare; så äro fienderna oß skyldiga förklaring, om då sådant kan räknas för synd och så mycket bör tadlas, och om det icke wore mycket bättre och drägligare, att under ett sådant tillstånd höra något af Guds ord, än att wara beröfswad all underwisning och tröst. Och det war alldeles icke att undra på, om äfwen under förriga tider i det mörka påswedömet sådana gemena personer uppträdt och offentligen lärt på ställen, der påfwen och hans mespprester icke hörts,

icke lärt, utan på allt sätt och wis förföljt, ja gjort sig all möda att alldeles fördunkla Evangelium. Och hit hör wist hwad Christus swarat de skriftlärde och Phariseerna, då de wille förbjuda folket och barnen att ropa Goslanna: "jag säger eder, att om de tego, skulle stenarne ropa." — Gud kan upprätta sig ett lof af späda barns och spenabarns mund, ja ur de gemena lekmännens mund, och genom sådant folk uppbygga sin kyrka, i synnerhet om de förmenta andeliga förwandlas till ulfwar och tyranner och förfölja samt urwägenröja fromma rena lärare. För öfrigt wore det ju blott inskränkthet, att endast tilltro dem skicklighet till embetet, som hafwa genomgått wår wanliga skol- och bildningswäg. Mången ostuderad prest i Nordamerica står i affeende på duglighet och wälsignelse ingalunda efter sin studerade Collega, och dyligt kunde man anföra till bewis ifrån kyrkans olifaste tider. Seckendorf anställer i sin Christenstat, 3 B. 7 c. §. 5, en kort och skön jemförelse mellan den första tiden efter reformationen och kyrkans första tider efter Christo. Han wisar, att man icke får bedömma allt efter sin egen tids och belägenhets omständigheter, att den helige Paulus icke har funnit många ädla, icke många wisa, som hängifwit sig åt Christendomen, att han genom händers påläggning gjort sina likar, wanliga borgare och handtwerkare, till prestbyterer och om desamma uttryckligen bethgat (Ap. G. 20, 28): "Den heliga ande

hafwer eder satt till biskopar, att regera Guds församling." Dessa hade då icke blott sjelfwa varit "de aldrabästa biskopar, pastorer och lärare, utan hafwa äfwen underwisat sina söner till samma embete och mången gång i många leder efter hwarandra förestått en församling" (s. 430). Det säger Seckendorf icke, för att göra lärdomen försmäddad, utan blott "på det ingen må göra sig den falska föreställningen, som wore sättet att studera, det academiska lifwet, gradus o. m. s. (som nu brukas och icke är att förkasta) ett substantiälwerk för presters och lärares uppfostran." I enlighet härmed dömmes äfwen Joh. Gerhard (L. XXIV R. III, S. I. §. LXXIV. Delen 12, p. 70 o. f.) Han uppwisar det wara forntidens åsigt, att bland Hedningarne, der kyrkan och predikoembetet icke war ordnad t eller läraren a blifwit ulfwar, hwarje christen hade till sin pligt, att genom underwisning antaga sig sina medmenniskor. Han framställer de christliga ynglingarne Frumentii och Medesii werksamhet ibland Abysinierna, de fångna christliga qwinnornas werksamhet ibland Hedningarne, och stadfäster deras gamla exempel genom Origenis och Ambrosii omdömen. Den sednare säger wid Ephes. 4: »ut cresceret plebs et multiplicaretur, omnibus inter initia consessum est et evangelizare et baptisare, et scripturas in ecclesia explanare.» Alldeles conformt med Ambrosius säger äfwen Luther: "Ja, huru? Om en christen icke är dertill kallad, så får

han icke predika? Swar: Här skall du ställa en christen på två ställen. För det första, när han är på en ort, hwarest inga christna äro, så behöfwer han ej någon annan kallelse, än att han är en christen, inwärtas af Gud kallad och smord; der är han skyldig, att af broderlig kärlek predika för willfarande hedningar eller ochristna och lära Evangelium, om också ingen menniska dertill kallar honom m. m., ty nöden har ingen lag och bryter alla lagar. För det andra, om han är, der andra christna äro, som hafwa lika magt och rättighet som han, så skall han icke ställa sig fram, utan låta sig kallas och framdragas, så att han predikar och lärer i andras ställe och på deras befallning." Se Tom. II Jen. germ. f. 244.

17. Då den första och tredje fordran wid prest-candidaters examen är alldeles oundgänglig och med samma stränghet måste rigtas till alla, deremot inom den andra fordringen grader finnas, så blir isynnerhet denna andra ett spelrum för fåfänga och högfärdiga sträfwanden. Man märker derwid icke, att man oförmärkt gör intrång på den tredje fordringen, äfvensom man lemnar sig åt högmodet i afseende på den andra. I det man drömmer om en hög flykt, blir man ofskicklig och sjunker djupt ned. Ty det ligger sannerligen större wigt för en pastors inre duglighet på leswernets ödmjukhet och helighet, än på gåfwor och lärdom. Man bör äfwen lära af dem, som icke wilja of wäl. Derföre må det tillåtas, att

jag ur de i många affeenden förträffliga "Bemerkungen über die Seelsorge besonders auf dem Lande von P. Regidius Jais". 5 uppl. 1843 lånar några kraftiga yttranden om nödvändigheten af ett rent lefwerne: p. 65. »Vita clerici evangelium est populi.

p. 63. »Non bene auditur, qui non bene diligitur, säger Gregorius den store. Diligo vill här säga mera, än amo. Non tantum te amo, skrifwer Tullius till sin vän, verum etiam diligo.»

p. 17. "De flesta werldsmänniskors religion är de presters lefwerne, hwartill de äro wittnen." Masillon.

p. 65. "Den bästa förberedelsen, det skönaste exordium till en predikan är prestens fromma wandel."

III.

Candidatåren. 7)

18. Då en studiosus har lemnat universitetet och lyckligt öfverstått examen, så får han i allmänhet wänta en lång rad af år, innan han får pastorat. Derföre frågas, huru han bäst skall kunna använda denna wäntans tid. I hwarje fall borde wid denna öfwerläggning icke det bättre och större brödstycket gifwa utslaget, emedan utan twiswel hwarje blifwande, äfwen som hwarje redan worden kyrkotjenares bestän-

diga symbolum måste wara profetens ord (Jerem. 17, 16): "jag hafwer intet begärt menniskors ros, det wet du." Det heliga embetets herrlighet bör med skäl helt och hållet uppfylla hwarje kandidat, och alla hans önskuingar böra uppgå i den enda, att han allt mera må derföre blifwa mogen och skicklig. Derföre bör han äfwen använda sin tid så, att han främjar uppfyllandet af sin innerligaste och största önskan och icke är sjelf orsaken, om han blir bedragen på sin lefnads werk.

19. Många kandidater tillbringa sina wäntear som lärare i lärda skolor, som informatorer hos enskilda familjer och som adjuncter; några ingå i offentliga prestseminarier ⁸⁾. Nu är frågan, hwad wärde för det framtida kallet dessa olika sätt, att använda tiden för wäntan, kunna hafwa, och hwilketdera af dem är klokast att wälja?

20. Hwad först undervisningen i skolor och enskilda familjer angår, så har det sin wijsa, obestridliga nytta. Studietiden lemnar wanligen intet tillfälle att lära känna skolwäsendet och genom öfning winna skicklighet att undervisa; uträttar nu wäntetiden icke något i detta afseende, så är swårt att inse, med hwad fog man en gång kan öfvertaga inspectionen öfwer en skola. Hur ofta sker det ej, att äfwen ganska skickliga prester för sin oerfarenhet och ofskicklighet i skolwäsendet icke kunna få något inflytande på skolor och skollärare, fastmera gifwa skol-

lärarena sjelfwa anledning till högmödiget förhåfwande och olydnad! Kan man derföre just icke med Luther råda, att hålla skola i tio år, innan man mottager ett pastorat; så kan man dock i alla fall råda, att man under wäntetiden befattar sig med skolwäsendet och skolors hållande och genom underwisning lär sig underwisa. Derföre är wißt den tid icke förlorad, som en kandidat tillbringar såsom lärare i offentliga eller enskilda skolor. Och aldramest skall det wara af nytta för hans blifwande embete, om han ingår som lärare i helt wanliga skolor i städerna eller på landet och i Guds namn bibringar den uppvärande ungdomen allt wetandes elementer. Gifwe Gud, att det gåfwes icke blott enskilda församlingar, i hwilka prestecandidaterna på en gång gjorde pastors och skollärarens embete (expositurer, skol-expositi), utan att prestecandidaterna en wiß tid regelmässigt användes i skolorna. Detta skulle nödgä dem, att redan på universiteterna göra mera asseende på skolwäsendet, det skulle wara nyttigt för skolorna och prestecandidaterna, och slutligen skulle derigenom äfwen en på en gång förödmjukande och upplystande rigtning utgå till de wanliga, icke studerade skollärarna. Att ej tala derom, att just derigenom ännu ett föreningsmedel bildades mellan skolan och kyrkan.

21. Mindre bör man recommendera wäntetidens användning på information, än på lärande i skolan. Att icke nämna, det prestecandidaten i de

Högre ståndens hus lätt wänjer sig wid behof och ett lefnadsfätt, hwarifrån han sedermera åter måste wänja sig af, — att detta icke kan ske utan smärta och obehag, — att han lätt kan tillegna sig en lefnadston och ett uppförande, som icke passar den blifwande husfadren i presthuset; så bereder äfwen en eller flera barns af de förnämre stånden undervisning, så mycken möda, öfning och frestelse det kan göra en ung man, dock icke den frukt, som man kan buska honom för hans blifwande kall. Hans förhållanden äro i afseende på undervisningsämnen för mångfaldiga, i afseende på lärjungarne för enformiga, för att han skulle lära hwad han genom läsning i en skola bör lära för skolan, barnaundervisningen och embetet. Dock beror allt härwid wiserligen af lust och gäfwor.

22. Frågar man nu widare hwad en prestecandidat skall göra, för att göra sig skicklig till det egentligen andeliga embetet; så har han att wälja mellan prestseminarier och vicariater. Kanske är intet enda prestseminarium så inrättadt, att det kunde införa prestecandidaten i det heliga embetet. Hwad hjälper det, om man skrifer aldrig så många predikningar, så länge dessa icke stå i förhållande till någon församling, så länge de äro öfningar, hwarwid man måste endast tänka sig församlingens olika tillstånd, hwilka man till slut först genom ett rörligt, deltagande lif inom en församling rätt kan

lära känna. Så litet en målare blir en porträttör derigenom, att han målar ansigten efter sin phantasi: så litet blir någon en predikant genom fingerade predikningar. Så litet ett predikande här och der än i den ena, än i den andra församlingen, så litet så kallade studentpredikningar kunna gagna, gagna de dock till slut mera, än att utarbета och uppläsa sådana predikningar. Dermed icke sagdt, att äfwen slika öfningar icke kunna hafwa sin nytta för den aldräförsta början och till öfning i formen. Äfvenså är det med katechetiserandet. Om man ock kallar barn ur skolorna, för att prestecandidaterna må öfwa sig på dem, så äro slika öfningar ofta för barnen endast katechetiska lekar; barnen neka kateketen det hjerta, som saken fordrar, och med ett ord: Man predike eller katechetisere, så fattas för den unga mannen embetsställningen, som gör en förändring med alltsammans. Man har gjort den erfarenheten, att amerikanska nödhjelpare, hwilka man i Tyskland tilltrorde ytterst ringa skicklighet för predikan och katechesunderwisning, i Nordamerika i båda afseendena gjort mycken nytta, när de kommo i embetet. Sådan åtskillnad är emellan förberedelsen och lifwet, och så säkert bildar lifwet mest. — Men hwad man för öfreigt i ett prestseminarium utom predikande och katechetisering företager sig, är af mindre betydelse. Det måste då finnas ett prestseminarium, som användes till en församlings tjänst. Då måste der dock finnas

en Rector och moderator studiorum, på det icke prest-candidaterna experimenterade, utan att weta, efter hwilket mål de sträfwä. Då måste Rectorn wara pastor och seminaristerna singo icke wara för många. Ty allt beror, riktigt fattadt, på det, som jag nu will säga ⁹).

23. Wi tro nämligen att vicariater (adjuncturer) lemna det aldre bästa tillfälle, att införa en prestkandidat i det heliga embetet. Dock måste man äfwen här rätt förstå öf. Wi tala icke om vicariater hos gamla, utleswade, redan barn på nytt wordna pastorer; dessa erfordra öfswade, erfarna candidater. Wi tala också icke om vicariater för pastorer, som äro öfwerhopade af arbete, icke om vicariater för att betjena alltför stora församlingar, icke ens i allmänhet om vicariater i stadsförsamlingar. I det första fallet saknas underwisning, i de båda sednare fattas något, som tyckes wara så nyttigt för ett allsidigt orienterande och uppfattande af det heliga embetet, wi kunde kalla det det kompendi öf. Öfhunnet icke stadsförsamlingar någon öfwerfigtlig bild af en församling och dess förhållanden, och äfwen pastorn sjelf plägar i städerna mindre, än på landet, kännas i sin sanna egenskap och ställning. Wi tala om vicariater hos dugliga landtpastorer, som äro gamla nog, att hafwa skaffat sig erfarenhet, unga nog, att fördraga mödan att underwisa och anwisa, läraktiga nog, att kunna medde-

la sin erfarenhet, afundsfräa nog, att unna nödigt utrymme i sina församlingar åt de uppgående stjernorna, på det dessa må kunna lefwa sig in i församlingen, des lif och sitt embete. Man kan wäl inwända: sådana ännu kraftfulla landtpastorer, som förestå församlingar, som ge anledning till en öfwerfigt af embetet, taga icke vicarier. Och man har rätt, de taga inga, d. ä. de hafwa ingen anledning, att på egen bekostnad taga vicarier. Men hwad hindrar då, att använda de medel till understöd för prestecandidater, som bortslöfas på så många onyttiga anstalter; prestecandidaterna skulle då wilja eller äfwen böra tillbringa två år hos erfarna pastorer. Måste också prestecandidaterna i yttre ting mycket inskränka sig, hwad betydde det? Böra de icke öfwa sig i förwäg på det, som dock blir deras lott, då de träda i embete och äktenkap, — på ett fattigt lif? Meddelar icke embetet och kyrkan höghet nog, för att trösta dem öfwer timligt armod? — Wisserligen måste man å ena sidan lemna prestecandidaterna wal af den pastor, som skall wisa dem öfwer gängen ifrån theorien till praxis, ty förtroende till läraren är nödigt, och just mest för en lärare af detta slag; å andra sidan måste man förekomma, att icke ett falskt wal göres. Eller hwad wore det att hoppas för nytta och wälsignelse, om t. ex. så kallade erfarna andliga waldes, hwilka hafwa lärt

att, spelande sitt embetes role, förrätta det som ett handwerk, men hafwa glömt och förlorat kyrkans och embetets högre idé och högre mål? Det måste wara till anda och hjerta upplystade, högre begäfvade män, åt hwilka man måste anförtro presbitercandidaterna. Men dem kunde man äfwen ganska wäl anförtro icke blott en, utan äfwen flera presbitercandidater. Sådana landpastorers presthus kunde blifwa kyrkans ädlaste planteskolor, rätta seminarier, — och sådana landpastorerer eguade sig åter aldrabäst, att wara seminarie-directörer.

24. För en sådan tvåårig beredelse behöfdes icke ordinationen, då just de slyfsetsättningar, som fordra ordination, till en del helt och hållet tillhöra pastorer och derföre icke kunna öfvertagas af någon annan, å andra sidan ganska wäl kunna inläras genom att se på och lesiwa med. *Concionari quidem licet non ordinatis, si fiat exercitii causa; sacramenta vero administrare, confessiones audire et similia soli debentur ordinario ministro: in his enim exercitio non est opus.* Balduin p. 77 f. Ghuru ett deltagande i själawården, såwida den öfwas utom biktstolen, ganska wäl kan tillåtas den unga presbitercandidaten under pastorns uppsigt och ansvar. Det ges ju till och med många fall, der pastorn ganska wäl och till mycken wälsignelse kan bruka en medhjelpare som medelperson. Bristen på ordination skulle just ställa församlingen för bögenen en

gansta helsosam åtskillnad mellan pastorn och candidaten.

IV.

Vicariater. (Adjunctsären) ¹⁰).

Vi hafwa redan talat om vicariater, som candidater böra söka hos skickliga, lifskraftiga pastorer, för att af dem införas i det heliga embetets göromål. Man borde ej kalla denna ställning till en pastors ens vicariat, emedan en vicariis eller ställföreträdarens egenskap derwid så litet framstår och kandidaten icke för pastors, utan för sin egen skull intager, ja sökt och som en wälgerning mottagit denna ställning. Selt annorlunda är det med de egentliga vicariaterna, som en kandidat öfwertager, icke för att sjelf komma in i embetet, utan för att behöfligen understödja en öfverhopad eller sjuk eller gammal pastor, hwarwid han i sjelfwa werket är pastor vicarius och pastors ställföreträdare, hvarföre äfwen ordination dertill fordras. Man kan säga, att en prestecandidats wäntetid slutar redan med inträdet i ett sådant vicariat. Han har ju ifrån den tiden alla prestembetets rättigheter, och allt, som en ordinerad vicarie icke kan och får, hör alldeles icke till prestaembetet. Den

större inkomsten och de öfriga förmåner, pligter och rättigheter, som en pastor har framför en vicarie, frambringa i en ordinerads prestembete lika så litet en ändring, som det sker genom inträde i äktenskap. Men dock är en ordinerad vicarie icke någon pastor, och det är hufvudsakligen åtskillnaden mellan honom och en pastor, som vi nu erna behandla.

26. En vicaries naturliga förhållande till sin pastor är i hvarje fall förhållandet af subordination. Den pastor, som genom omständigheterna förqunledes att taga en vice pastor, upphör icke derföre att vara pastor. Han behåller alla sina pligter, alla sina rättigheter, all sin wärdighet, allt sitt ansvar och bär äfwen ansvaret för sin vicarie, så länge och så vida han är tillräknelig. Vicarien deremot är och blifwer endast hjälpprest, (cooperator, adjunct) ställesföreträdare och endast i de göromål, i hwilka pastorn behöfwer och begär hjälp. Pastorn kan efter eget behag förbehålla sig wiså göromål; ja man skall icke kunna förtänka honom, om han med swårighet och sent uppdrager åt vicarien de embetsförrättningar, som egentligen göra honom till pastor, t. ex. nattwardsbarnens undervisning och sacramenternas förvaltning. Möjligt är, att han gör många förrättningar sämre än sin vicarie, att han bewisar sin församling den största wälgerning, om han åt vicarien uppdrager alla sina embetsförrättningar; men om han icke gör det, om han spjernar emot hvarje asträdan-

de från en förrättning, från en rättighet såsom mot döden, hwem kan tvinga honom dertill, så länge han icke genom laga dom är förklarad sitt embete owärdig och oduglig? Han gör och låter alltid blott det, som honom tillkommer, han gör och låte hwad som helst. I detta förhållande måste hwarje vicarie på förhand foga sig. Han lyde, tje-
ne och gör hwad honom uppdrages. Äfwen kan han sjelf blifwa gammal och komma i den ställning, att han måste hafwa en vicarie, han sätte sig sjelf i sin gamla pastors ställe och skone sig sjelf i honom. Det är endast aktning för hans egen framtid, om han wäl fattar och fasthåller skillnaden mellan pastor och vicarie. Det är ingenting ädlare och skönare hos en yngling och man, än blygsamhet i ordets gamla betydelse och förnöjsamhet med den ställning, i hwilken man är och bör wara. Sugen vicarie är älsk-
wärdare och mera älskad, än den som willigt, gladt och ifrigt håller och rör sig inom sina skrankor; han får säkert ju längre desto mer förtroende.

27. Då en ung man, äfwen om han har stort förstånd i sitt embete, dock i alla fall icke kan hafwa stor embetserfarenhet; så ligger honom wid inträdet i ett verkligt vicariat ingenting närmare, än misstag och felsteg. Han borde dertill wara glad, om man icke till en början pålade honom stor ansvarsskyldighet. Äfwen då han redan har bakom sig ett vicariat af första slaget, två års praxis under en dug-

ljus och nåd, på det man i förhållandet till vicarien må finna en skola för daglig död och uppståndelse och glad och tröstefull foga sig deri och i des goda lärdom. Men, huru många gamla förbise, att det sista tillfället och skolan af den skönaste fulländning före deras hädanfärd erbjudes dem i deras förhållande till de unga! Och huru många gamla pastorer uppföra sig icke emot sina vicarier så, att dessa, i fall de äro fromma ynglingar, icke deras kunna draga någon annan nytta, än den lärdomen och det beslutet: "så får du icke en gång på din ålderdom göra." — Gud skänke dock sin kyrka och sitt lärostånd ödmjuka gubbar!

29. Men äfwen å andra sidan, huru mycket, huru mycket förse sig icke vicarierna! Huru godt wore det icke, om de behjertade hwad som står skrifwet: "Det är en kostelig ting, att man är tålig och hoppas uppå Herrans hjälp. Det är en kostelig ting, att man drager ofet i ungdomen." Jer. Klagen. 3, 26, 27. Huru godt wore det icke, om de modigt påtog sig undergifwenhetens of och gjorde den erfarenheten, att det icke är svårt, utan ljusligt. Så ofta jag tänker på det förhållande, hwari diaconus Laurentius stod till sin biskop Sixtus, och det herrliga samtal, som båda hade med hvarandra om biskopens hädanfärd, i hwilket barnslig kärlek och faderlig kärlek så skönt uttalat sig; tänker jag äfwen på det förhållande, som är mellan alla vicarier och pasto-

rer, och önskar ingenting mera, än att ett lika hjer-
 tats och läpparnes samspråk må kunna ega rum och
 verkfligen eger rum mellan alla vicarier och pastor-
 rer. Quo progredieris sine filio pater? ropade Laurentius
 till biskopen, som gick till döden. Quo, sacerdos
 sancte, sine ministro properas? Noli me derelin-
 quere, pater sancte, quia thesauros tuos jam expen-
 di, quos tradidisti mihi. Quo progredieris? Tu nun-
 quam sine ministro sacrificium offerre consueveras.
 Quid in me displicuit paternitati tuae? Num quid
 degenerem me probasti? Experire, utrum idoneum
 ministrum elegeris, cui commisisti dominici sangui-
 nis dispensationem etc. Sådän innerlig barnafårlek
 till gubben fann äfven ett herrligt gensvar i bisko-
 pens hjerta. Non ego de desero, fili, neque derelin-
 quo, sed majora tibi debentur pro Christi fide cer-
 tamina. Nos quasi senes levioris pugnae cursum
 recipimus: te autem quasi juvenem manet gloriosior
 de tyranno triumphus. Post triduum me sequeris
 sacerdotem, Levita! Och huru annorlunda låter
 icke ofta tal och svar mellan pastor- och vicarier!
 Der är ingen aktning i deras hjerta för ålderdomen,
 ingen wördnad, ingen mildhet, intet affeende på
 skonsamhet, ingen wärdighet, ingen barnslighet i
 vicariernas uppförande. Ingenstädes är det för
 dem träkigare, än i pastorens sällskap: eljest språk-
 samma, förstummas de här; der finnes, trots
 allt estertänkande, intet samtalsämne, der fram-

trugar man hwar ord; det är mycket, om efterhand något, som skall vara höflighet och kall formalitet, införas; ofta också icke det; omvilja, motvilja och ett fremmande förhållande komma ofta i stället för bådadera. Och likasom i huset, så äfven i embetet. Der glömmes vicarien, att han är vicarie, och talar som wore församlingen hans församling, som wore han dess fader, som gjorde han tjenst i sin egen, ej i en annans krets, som wore han begunnaren af all tro i församlingen, den enda, den första Evangelisten; som i alla stycken wida öfverträffar sin "gamlas", i honom finner endast hinder för all tilliwert och skulle göra allting i allmänhet och isynnerhet annorlunda och bättre, om han blott finge, om han blott icke alltid blefwe hindrad m. m. Hur ofta, hur ofta kan man ej i lifwet finna bilagor till denna skildring! Med hur swåra och stora vicariats=tynder belastar sig icke mången yngling! Hur stor orätt sker icke ofta mot den gamla! Swilken sådd af wedergällning får ej dermed ungdomen för sin egen ålderdom! Tywäre finner då vicariens fräcka, oförståndiga öfvermod ofta äfven bifall hos församlingen och hos dessa förtidiga, som alltid wända sig till den uppgående stjerner! — Nej, det är så mycket dystert och bedröfwande i lifwet, och det kunde dock vara så mycket skönare, om endast hwar och en wille inse sin kallelse och inom densamma helt enkelt bewisa och bewittna sin christendom. Ingen christen,

att ej säga ingen Guds tjenare, är den vicarie eller pastor, som icke af hela sitt hjerta sträfvar efter den innerligaste endrägt med sin nästa! — Gud skänke oss dock sanna christna för det heliga embetet, christna till pastorer och vicarier!

V.

Vice Pastorer.

30. I många länder skötas vacanta pastorater ända till återbesättandet af grannpastorer ¹¹). Utan allt tvifvel kan på detta sätt ett ledigt pastorat endast ganska torftigt blifva wärdadt, under det dock tillika äfwen det pastorat, som skall dela sin pastor med det vacanta, kommer till korta. I andra länder skötas vacanta pastorater genom egna tillsatta vice pastorer, och man väljer, såsom af sig sjelft förstås, sådana vice pastorer af den rörligare klassen af presterna, alltid ur candidaternas (adjuncternas) antal. Man kan på intet vis neka, att särskildt anställda vice-pastorer göra församlingarne mera wälsignelse, än anställda grannpastorer, hvilka hafva göromål nog i sitt eget pastorat. Men lika säkert är, att en vice pastor likwäl icke ersätter en pastor, att man i

vice=pastorns ålder och i den korta tiden af hans vicariat, äfvensom i ordet vice=pastorsämbete ("Pfarrverwesung"), har wäsendtliga betänkligheter mot ett för stort gynnande af vicariatet såsom institution.

31. Om vice=pastorn är en kraftfull yngling och isynnerhet en liflig och behaglig predikant, så plägar han finna mycket och jemförelsewis mera bifall, än en långt kraftigare begäfwad pastor. I stadsförsamlingar drager en begäfwad ung prest till sig den qwinliga ungdomen och i allmänhet den qwinliga befolkningen på ett sätt och i ett mått, som sårar anständigheten och för hvars skull man stundom måste rodna. I landsförsamlingar winner han i allmänhet lätt flertalet af befolkningen, och af goda eller fastmera dåliga skäl och grunder.

Pastorn får af landtmannen wanligen sin tionde med en wiß invidia, som ej finnes mot vicarien. Ja denne kan, utan att wäcka misnöje, tränga på tiondens aflemnande, emedan han ej tar den för sig, utan derför skall göra räkning. Deremot lockar den unga mannens ringa lott till gifwor; — den man frivilligt gifwer, honom tar man äfwen dermed i skydd och protection, och har man gifwit, så tager man parti af den, som man gjort "föräringen." Ju mer man gifwer desto mera fäster man sig wid personouen. (Se Michas prester. Dom. 11, 7—13). — Widare blir en pastor längre på stället och ger mindre utsig till förändring; han träder i en mycket när-

mare beröring med församlingen, lär mycket nogare känna menniskor, förhållanden, brister och synder; han kan mindre bedragas och lättare tagas ur willfarelsen; hans noggrannare kännedom af tingen gör honom obenägen att berömma och ger hans bättringspredikan mera sken af affigtlighet: hela hans uppförande träffar mera, skär för och djupare i de hemliga sårren och gör lättare större smärta. Selt annorlunda är det med en vice-pastor. Han slår sig ingestädes ned, han är en gäst, och ju mera hans talenter uppträda med ett ungdomligt behag, utan fördomar emot sig, desto wänligare upptager man hans iswer; hans korta wistelse och bristen på omdöme och erfarenhet förhindra honom, att lära känna folket, dess förhållanden, brister och synder; man fruktar icke honom såsom pastorn, emedan han icke är inwigd i församlingens hemliga fel och synder, icke deri kan intränga; han kan också med bästa wilja, redan af brist på tid, icke ens göra början med mycket, som kunde göra församlingen förargad, eller på något sätt beröfwa henne en falskeligen tillkräftad rättighet eller fördel; han kan lättare draga sig ifrån en pastors förhållanden, lätt ledas att taga parti emot den förre eller äfwen den estersföljande pastorn; under hans embetsförwältning kan måhända lättare något winnas, som tjénar församlingens egennytta; han har mindre interese, att wara försigtig emot församlingen. Korteligen, en vice-pastors werksam-

het kan, om den också mäktigt ingriper, dock icke gå så långt, som en blifwande herdes. Så uppmuntrande, uppskrifvande, wedergwickande och wäckande den äfwen kan wara, och så högt den derföre kan uppskattas; en wis ytlighet blir dock alltid ofskiljaktig från en vice-pastors lif och werksamhet. Och just detta är det, som gör många, ofta de sämsta församlingar, så wäl tillfreds med vice pastorer. Har en vice-pastor nu desutom en dugtig stämman, ett wacker föredrag, lifliga, concreta, inträngande tankar, ett personligt intagande uppsörande; så kan församlingen i egentligaste mening "förälska" sig i en sådan ung prestman, alla passioner uppröbas till älskelingens fördel, och man ser med smärta tiden för hans bortgång till mötes. Man önskar att få behålla honom i stället för den utnämnda pastorn; det saknas icke böneskrifter till Domcapitel och patroner, att få behålla honom, — och slår all önskan och all möda fel, så söker man på allt möjligt sätt åtminstone att tillfredsställa sin kärlek. Man öfwerhopar den unga mannen med skänker och löften, med beröm och kärleksbewis. Och det förstås af sig sjelft, att affked i tidningar då icke får uteblifwa. En tidning är ett offentligt ställe för alla rendez-vous, som gerna wilja göra sig bemärkta. — Då blir det werkeligen en swår början för den nya pastorn, som stundom icke kan finna någon bättre tröst i sitt öde, än rättwisans. Ty äfwen han hade såsom vice-pa-

stor, kanske helt ofskyldigtvis, beredt sina efterföljande pastorer samma obehag och lider nu billigtvis detsamma. Dock ges det också en (dålig) tröst för den tillträdande pastorn. Mottager honom hans församling temmeligen kallt, så har han att glädja sig af ett desto hjertligare mottagande af sina colleger och embetsgramnar, för hwilka en ung, kraftfull vice-pastor ofta är ett swårt tålamodsprof och, isynnerhet om han är nog olycklig, att öfwerträffa dem med lysande gäfwor, werkar på dem som en raket, som man kastar i en folkhop.

Swad vice-pastorn sjelf angår, så har vicariatet äfwen för honom två sidor. Det kan icke nekas, att vicariater lemna många tillfällen, att samla erfarenhet, och att unga män, som först arbetat i en skola, sedan två år på ofwanbeskrifwet sätt, och sist i ett egentligt vicariat, icke kunna finna en mera passande plats för widare utveckling, än ett vice pastors=embete. Icke sällan hafwa unga män under vice-pastorstiden sitt andeliga lifs och sin werksamhets egentliga blomningstid, — och skolan, som de då genomgå, är så mycket behagligare, som den genomgås med en sjelfständighet, som i andra skolor saknas. Det är en skola, der man kan uppföra sig som mästare. Och just häri ligger all fara. En vice-pastor har samma embetsrättigheter och embetspligter, som pastorn sjelf, fast icke för så lång tid. Wäl fattas honom erfarenhet af lifwet och embetet, men

då en vice-pastor sällan kommer i embetets swårare och mödosammare regioner, så tager han sig, jemte gåfswor för öfrigt, ut med sin ringhet, och bristen på erfarenhet gör sig wanligen icke hos honom så kännbar, att han derföre skulle komma i samwetsoro. Derföre plägar en vice-pastor njuta embetets timliga wälfärd och timliga framgång, men äfwen wandra under stark frestelse till högmod. Hur mången ung prest har ej som vice-pastor lagt grund till sitt sjelfbelättna lif och sitt stormod, hwilket sedermera gjort honom oduglig och tillika olycklig, då han hörde bifallet tystna och icke hos sig fann den rätta grunden!

33. Derföre kan man icke råda vice-pastorer något bättre, än att de framför allt låta sig nöja med det, som denna kallelse medför, och icke träda öfwer någon sfranka, som embetet eller ungdomen för dem sätter. De fylla en lucka mellan en företrädare och en efterföljare och kallas sjelfwa icke pastorer nas efterträdare. Inskränkning till det nöd-wändiga, arbete i ord och lära på det i hwarje församling wanliga wiset, i det hwarje församling passande måttet, afhållande ifrån följdrika företag o. s. w., höra till characteren af ett vice-pastorat. Den heliga wördnad, som en vice-pastor har för en herdes innerliga förhållande till sin hjord, bör framträda i allt hans görande och låtande. Dertill hör en helig pietet mot den afgangna och den efterföljande pastorn. Att i sitt eget hjerta hyfa denna

pietet och inpregla den hos församlingen, är hans skyldighet och utom den rena läran den bästa pietet, som han kan och bör lära, der icke högre grunder och asseenden fordra något annat. Derföre har en vice=pastor i alla embetsförhållanden att noga göra sig underrättad, huru den afgangna pastorn varit wan, och är det icke emot Guds ord och embetseden, så sluter han sig till samma sätt och wis. I alla fall bör han sätta misstroende till sin egen mening, och med all försigtighet yttra sig om den afgangna eller blifwande pastorn och anse aktningen för hans embetsutöfning för en dygd. Att göra nya förslager, passas icke en vice=pastor; kan det wara som det är, så låte han allt blifwa wid det gamla; är det icke möjligt, så träffe han sådana inrättningar, som icke träda den nya pastorn för nära, icke göra inskränkingar för honom, såwida han icke gör och ordnar något, som står i en pastors skön, efter öfwerenskommelse med den nya pastorn. Om han i sitt embete är aldrig så wälsignad, så glömme han icke, att det är hans egentliga prydnad och uppgift, som en gäst, en bortfarande, som icke får göra sig hemmastadd, att verka med uppskörtad klädnad och wandringsstafwen i sin hand — och att lemna församlingen och dess hjerta åt den nya pastorn i det möjligast bästa tillstånd. — Är adjunctens ödmjukhet en sons ödmjukhet mot sin fader; så är vice=

pastorns ödmjukhet Johannis ödmjukhet, och deß lösen heter: "Mig bër aftaga." Dermed uppsätter han åt sig sjelf den skönaste minneswård.

VI.

Swilket pastorat söker du?

34. Gregorius den store säger i sin Regula pastoralis (S. 1. 6. 7.): Moyses suadente domino trepidat, et intimus quisque, ut honoris onus percipiat anhelat; et qui ad casum valde urgetur ex propriis, humerum libenter opprimendus ponderibus submittit alienis; quae egit, ferre non valet, et auget quod portat. Såsom han klagade på många andra i den protestantiska kyrkan, och hwad skulle man icke i dag hafwa för skäl till klagan, om man wille begynna att jemra sig. Det är ett oerhördt och oförsvarligt misshbruk, som drifwes med ansökningar. Men dock upphäfwet det ingalunda det rätta bruket af ansökningar, som har sin fasta grund i 1 Tim. 3, 1., i synnerhet i en tid, då det för idel ansökningar kommit så långt, att knappt någon man kommer till ett embete utan ansökning^{1 2}). Att skrifa de clerico renitente är wäl temligen öfwerflödig för

våra förhållanden (D:r Ziegler skref derom); men wäl wore det, om man en smula minskade och afskydde iswern, att söka pastorat, och, om man redan eger ett, att åter söka ett annat ¹³) genom det *ἀνεπίληπτον εἶναι*, hwilket 1 Tim. 3, 2. följer efter *ὀρέγεσθαι* v 1. (Se i Gregorii Regula det här wäl passande kapitlet). I alla fall bör man här icke förswara misshuset af ansökningar, då wi nu söka att beswara några frågor i affcende på de pastorater, som man bör söka.

35. Bör man söka ett ställe, der man icke är ensam, utan har collegier? Collegier i embetet böra wäl alltid wara de bästa collegier, och, om någonsin bland menniskor, borde broderskärleken bland dem blomstra och bära frukt. Men det är nu en gång icke så som det borde wara, och psalmen 133 (si, huru godt och ljusligt är det, att bröder bo en-drägteliga tillsammans!) plägar fällan sjungas tillsammans af collegier. Kärleken måste, om frid skall wara, komma ifrån två sidor, och en kärlek från två sidor, huru sällsynt är icke den! Dersöre lagar en wis man, att hans kärlek icke för mycket kommer i frestelse, och en klok man tror sig sjelf icke för mycket. Den som will söka ett ställe, der collegier finnas, den gör klokt, om han först gör sig förjäkrad, om de collegerna tillhörande rättigheterna och pligterna äro affskiljda och noga bestämda eller icke. Om så ej är, är det farligt, att mottaga ett

sådant ställe, då owissheten om rättigheter plägar wäcka strid och döda kärleken. Men äro de ömsesidiga rättigheterna och pligterna wäl begränsade, eller kan man säkert förutse, att allt kan ordnas i frid, innan man tillträder platsen; så kan en man, som wet med sig, att han är kärleksfull och fridsam, som gerna är ödmjuk och beredd att bära den andras börda, wäl wäga att blifwa collega. Herren kan ju wakta honom för twedrägtens skada och olycka, hwilken från så många ädla själar tager all glädje och allt mod, och gör dem i förtid gamla och knarriga! Han kan äfwen mer än det, han kan skänka sann broderskärlek och djup frid, fullkomlig endragt. "Om någon mans wägar behaga Herranom, så gör han och hans owänner till frids med honom", läse wi i Dedspr. 16, 7; hwarföre skulle Herren icke kunna göra collegerna, som wandra rätt, tillfreds med hwarandra? ¹⁴⁾

36. "Bör man söka sig till staden eller till landet?" Äfwen detta är en wigtig fråga. Den, som föredrager werksamheten i en stad, måste wänligen äfwen taga collegerna med i beräkningen, och bereda sig på, att tåla smärtan af den rivalitet, hwarom wi redan talat några antydande ord. Redan derföre fruktar mången för "stadspastorater". Men det är icke det enda skälet till fruktan; man brukar äfwen för öfrigt anse werksamheten i en stad swårare, än på landet. Under det en landtpastors

lif flyter; helt idylliskt, anser man en stadspastors kall för särdeles mödosamt och svårt. Och dock är mycket frågan, hwilkens kall är swårare, och om icke till slut wägbalansens tunga lutar mera åt landtpastorns sida. Den som har försökt båda delarne, att i staden och på landet göra sitt embete, skall deri instämma. Man kan wäga påstå detta, äfwen om andra skulle hafwa en annan tanke, äfwen om de såsom Hüffel bewisade deu med ställen ur Göthe och Rousseau. En lat pastor eller en själ, som gerna ser allt i ljus, låter ogerna taga sig ur ungdomswärmeriets dröm, kan wäl en gång en sommar i lugn och maktighet lesiwa på landet; men det blir äfwen winter — och om också icke den botar från de idylliska åsigterna af en landtpastors lif, så skola för eller seduare menniskorna bota honom, om de komma i tillfälle att wisa sig sådana de äro. I allmänhet ser det på landet ut, som Pestalozzi i första delen af Dienhard och Gertrud skrifwer, och som man äfwen kan läsa i N. Hartmanns wida äldre bok, "Det lilla pastorale för landtpastorer".¹⁵⁾

Den, som tillträder ett pastorat i staden, måste eröfra hela sin ställning, ingenting är färdigt. Han kommer, han predikar, han höres, hans publicum bildar och samlar sig fullkomligt fritt, hans biktstol sökes eller undwikes, allt efter som hwar och en will. Der gäller en pastor så mycket han kan, och det kan tywärr gå rätt ledsamt och bedröfligt till, om man

icke finner något eller ringa genswar. Men det är dock alltid lättare, att finna och foga sig i en liten krets af biktbarn, än att blifwa en biktfader för owilliga, widrigt stämda och fiender. Men detta är på landet fallet och kan icke wäl undwiskas. Den nya landtpastorn måste mottaga så och så många honom förut alldeles obekanta sockenbor och nattwardsbarn, och de måste mottaga honom, om de äro honom benägna eller icke, om de hysa förtroende till honom eller icke. Der återstår då den swära uppgiften, att wänja sig wid hwarandra, hwilket ofta är högst wederswärdigt, och till hwaras lösning åtgår mycken tid, hwarom fälles många onda ord, och hwarföre många orena steg fram och tillbaka tagas.

Det usla försöket att locka och draga till sig nattwardsbarnen, som en ung stadspastor har att befara af sina collegor, och allt det obehag och de collisioner, som han der har att utstå, jemte alla stadslifwets ledsamheter, torde wara af ringare betydelse i jemförelse med swärigheten, att winna en församlings förtroende, som ofta är sammansatt af så högst olifkartaade elementer.

Den, som mottager ett stadspastorat, måste förstå och känna stadsfederna, huru man bör ungås med folket; men han kan dock lättare tillegna sig stadens seder, hwilka nästan öfwerallt äro desamma eller åtminstone lika. Han lesiwer sig ju dock på gymnasium eller universitet in deri, äfwen om han

är bördig från landet, så att han, då han öfwertager ett stadspastorat, icke behöfwer lära känna det såsom någonting nytt. Deremot har landtmannen äfwen sina seder och dessa ganska hårdnackade och i olika trakter helt olika. Huru skall en pastor, som icke är uppväxt i sitt pastorat, känna eller lära känna seder och bruk i sin församling? Gör honom söka seder och bruk mången gång att göra sig osynliga; blyg går landtmannen undan för sin pastor, explicerar sig icke, kan det ofta icke heller, wet mången gång icke hwarföre han icke kännes igen och förstås af pastorn, då han ofta utan tal och förklaring ifrån ungdomen begripes af sig och sina gelikar. Sannerligen, det är icke någon lätt sak, att förstå landtmannens blotta mundart och talesätt; och ännu mindre är det lätt, att lesiva sig in i en landtförsamlings hela wäsende och lif, att förstå den, och wälförståendes, åter göra sig förstådd, utan att lemna den ton och det sätt, som endast anstå pastorn i förhållande till församlingen. Sålunda stå herden och hjorden hwarandra fremmande och fjerran, och många hinder för embetet uppstå af detta förhållande.

Om man skulle tro wisa menniskor, så skulle stadsbons bildning wara ett hinder, landtbons enfeld ett befodringsmedel för det heliga embetet. Men den bildning, som stadsbon har före landtmannen, är en formal, hwilken åtminstone hjälper till att göra pastorns språk och uttryck förstådda. Men

just detta, icke mer och icke mindre, saknar landtmannen i jemförelse med stadsbon, — alltså en fördel. För öfrigt är landtbon helt utomordentligt förtrogen med sin lefnadskrets, flok och slipad, hjuder till och med mången stadsbo spetsen i asseende på ett listigt passande på sin fördel, förblir hårdnackadt wid att icke wilja förstå hwad han icke förstår, blir derföre icke lätt bedragen och förhåller sig i jemförelse med stadsbon, som sällan tager skäl och låter säga sig, enwis, tilltagsen och ofta öfwerlägsen i sjelfwisshet. Man kan ej beskriwa, huru mycket landtmannen känner och beherrschar lifwets lägre regioner, huru han wet att göra sig allt till nytta och huru likgiltigt det i allmänhet är honom, om han hopar synd och skuld på sig eller icke. Bedrägeri, stöld, lögn, mened, — och hwilken grof synd måste man undantaga? — finner du hos landtmannen sfiickligt eller ofsiickligt dold. Listigt och fint, att han icke blir ertappad, går han sina fäders wäg, — och hela hans ensald, många trösteliga undantag oaktadt, blir blott en utansida. Och att nu skaffa sig insteg, skaffa sig insteg hos en allmänhet, som icke walt sin pastor, som mottagit honom med mistroende, som betraktar honom med skarpt öga och lyfnande öra! Sannerligen, det är en ganska swår, stor uppgift, till hwars lösning det behöfs stor själs och hjertats gåfwa och ett owanligt tålamod, som man utan den tillkommande werldens krafter i ordet måste kalla omöjligt.

Huru mycket lättare, än på landet, tyckes ej en ensidigt begäfvad människa i städerna komma till sitt mål. Der vinner man lättare, än här, sannt, ohyckladt erkännande. Väl behöfs det der mera yttre smidighet i tal och uppförande, men själens smidighet, medvetande af målet och medlen, consequens och ihärdighet, styrka, tålamod och långmod, med ett ord alla mannadygder, behöfver pastorern på landet i en utmärkt grad; derjemte äfven, redan för sin egen skull, mycken glädje och lust för heliga studier, då en beständig werksamhet bland ett rått folk nödvändigt behöfver ett starkt motmedel, om man icke af det samma omedvetet skall lära sig och antaga hvad som icke passar.

Väl kunde man säga ännu mycket mer om en landtpastors svåra ställning; men detta ware nog, och en förständig man kan deraf se, hvad han bör göra och välja, om han söker ett pastorat på landet. — I allmänhet, hwilket pastorat man än väljer, så betrakte, öfverlägge och öfverväge man allt. Det är dock en stor olikhet bland pastorater af samma slag. Der pröfve hwar och en framför allt sig sjelf, om han äfven passar för det pastorat, som han vill söka? Om han duger under dessa förhållanden? om han icke skall blifwa olycklig och göra olycklig? Ty att hvarje ort får rätta mannen och hvarje man det rätta stället, derom har hvar och en på sin ort och för sin del wisst att bekymra sig.

B. Första inträdet i embetet.

I.

Du tillhör alla dina församlingsbor.

37. Församlingarne äro, såsom de nu för tiden pläga wara, sammansatta af mångahanda stridiga beståndsdelar. Skulle man clasificera dem, så kunde man kanske dela dem i två hufvudclaser: i en clas, som alltid aktar religion och kyrka, och en clas, som förakta och bekämpa dem. Hwarje hufvudclas sönderfaller dock åter i många underafdelningar. Men så många partier nu ock kunna finnas i en församling, så är det en pastors pligt, hwilken en gång har mod att öfvertaga en sådan församling, att erkänna alla wara föremål för hans herdawård. Hans öga åtskilje och läre känna hwarje parti, ja om det är möjligt, hwarje enskild själ; hans hjerta, hans odelade kärlek, hans stora flit tillhör alla i gemen och hwar och en isynnerhet. Likasom en herde räknar sin hjord och wänder sin herdekärlek till allahanda får i sin hjord, bockar och får, tackor och

lamm, kranka och bräckliga får; så wänder äfwen en själasörjare sitt öga och hjerta fullt af kärlek till de olika medlemmarne af sin församling; hans heliga affigt, hwilken han på det consequentaste måste söka winna, ware allas och hvars och ens salighet. Hwarje får ware hans ändamål, — hwart och ett må behandlas efter som det behöfwes, alla med lika kärlek. Herren, öfwerherden, lennar nio och nittio och söker ett förloradt får; han älskar icke blott de älskwärda, utan äfwen de fattiga syndarena, som ligga på wägen i stoftet. Likasom han älskar och handlar hwarje from själaherde. Ungenting förmår honom att wända sin kärlek från någon, så länge icke Guds ord sjelf bjuder något annat. Ingen förolämpning förleder honom till wrede, den uppwäcker endast på nytt hans förbarmande och kärlek. Om honom måste man kunna säga: "Skymfa honom, så älskar han dig så mycket mera." En öfwerwinnerlig kärlek måste uppfylla och drifwa honom. — Man kunde häremot invända, att ett sådant förfarande strider mot den i den heliga Skrift grundade skillnaden mellan broderlig kärlek och allmännelig kärlek, att indifferentister och Christi fiender icke äro våra bröder, att aga och stränghet måste mot dem användas. Men detta allt upphäfwes dock icke det sagda. Wi hafwa icke sagt, att man bör älska som bröder Christi fiender, att man skall blanda ihop broderlig och allmännelig kärlek, att man

skall underlåta aga och stränghet, der det behöfves. Twärtom, tro wi, att tuft och stränghet sjelfwa endast äro formen af kärleken, att man bör fatta stegringen af tuftan genom des förmaningsgrader äfwen som stegring af kärleken, att man måste älska alla, men hwar och en efter nödtorft, till hans salighet, äfvensom alla böra räddas, om också hwar och en räddas på annat wis, än en annan. De närwarande församlingarne, åtminstone den största hopen, känna icke någon disciplin; de weta ännu intet om den straffande, tuftande och just dermed räddande kärleken's heliga pligt; de herrliga ställena i Matth. 18 och 1 Cor. 5 o. f. äro, så klart och tydligt de äfwen tala, dock förborgade för deras ögon och dunkla; allt, som christen heter, gäller äfwen för dem som christen; skall det komma till någon åtskillnad, skall den tuftande, wäckande, uppfostrande kärleken inträda, så måste pastorn med ord och gerning först i den riktningen werka. Det beror af den nya pastorn, att under den helige Andes nådiga bistånd införa en ny bättre tid. Men detta kan åter endast ske långsamt. Pastorn kommer i sin nya församling; han känner icke de enskilda; han wet ännu icke hwar han skall öfwa allmän, hwarest broderlig kärlek, hwarest tuftan. Men så mycket wet han, alla enskilda äro satta under hans wård: derföre omfattar han äfwen alla med kärlek, till des kärleken förklarar sig till bestämda och mångfaldiga kär-

lefsbewisningar. Han är kallad för alla; han har mottagit kallelsen; hans wilja och affigt måste gå så långt som hans kallelse; om möjligt skall han rädda alla, eller, om det ej kan ske, så många som möjligt, derföre är han i församlingen; derpå skall han rigta all sin kraft, sin trohet, sin lust, sin kärlek, — och derföre känner han ingen motsägelse, då han säger sig sjelf: "Du tillhör alla dina församlingsbor."

36. Då den nya pastorn kommit till sitt pastorat, ualkas honom hans hjord. Der kommer den fromma enfalden, som har herdefallet kärt, och öppnar sitt hjerta med kärlek och förhoppning för hwarje ny pastor: derföre wakte sig en ny pastor att stöta dem ifrån sig. Men främst insinna sig äfwen de, som, Pietister ¹⁶) till parti, anspråksfullt wänta, att först af hwarje pastor blifwa bemärkta, så företräde och dragas till hans hjerta. Bland dessa äro menniskor, som måste luttras, bättras och ändras, om hwilka man med skäl kan hoppas det bästa. Derföre måste de äfwen finna ett wänligt öga och genswar hos ett faderligt hjerta. Men ibland dem äro ock odrägliga, förtwiflade, omöjliga menniskor, som ju längre ju mindre behaga, — ju längre desto mera bereda förlägenhet åt den pastor, som åt dem anförtrot sig, gerna wilja spela hans förtrogna, taga parti för honom, så länge han kan göra det för dem, och giftigt sticka honom, när han ej län-

gre kan det. Och för deras skull krydde den nya pastorn sin vänlighet och kärlek mot dem, som närma sig, med det wärdiga allwaret af en uppriktig, öppen tillbakadragenhet — en "uppriktig, öppen tillbakadragenhet", säger jag, emedan man till slut på det wänligaste, oförställdaste wis kan uppenbara grunden och skälet till tillbakadragenheten. — Stundom närma sig just de bästa församlingsledamöterna sista till pastorn. Det är icke rätt, att så är; de "bästa" fe-la deri; men det är så, och så går det till. Trots deras skygghet måste pastorn på dem göra afseende, innan han känner dem; och emedan det plägar wara för dem icke blott en harm, utan äfwen en förargelse, om pastorn ansluter sig till de för dem wälbekanta pietisterna af folket, om hwilka wi redan talat; så måste han redan för deras skull wara sen med sitt förtroende. Gemte de omnämnda "bästa" komma till slut äfwen de sämsta. Så dåliga de äro, weta de dock, just de framför andra, att det icke är något bewändt med partimenniskans christendom. Lemnar sig en pastor åt dem, så förlora de i förwäg. äfwen det personliga förtroendet för honom, då de redan för längesedan icke hysa något förtroende för hans embete. Derföre ware pastorn äfwen för de sämstas skull sen med sitt förtroende. Kanske kan man i följande ord sammanfatta huswudgrundsatserna för ett riktigt bemötande: "Gör dig icke lätt och minst strax i början förtrolig och till kamrat med en församlings-

bo. Glöm också i ditt enskilda lif icke, att du skall wa-
ra herde för alla dina får. Du är en menniska,
 som andra, du behöfwer personlig kärlek, och skall
 äfwen finna den, lita derpå; du skall säkrast och
 ljuswast finna den, ju mindre du derefter jagar, ju
 mera du är helt och hållet pastor. Närma dig öf-
werhuswud alla endast som embetsman, i embets-
ärenden, med embetets nådeförmån; all personlig
kärlek utgjute sig i din närwarelse i embetet, så att
du wisar dig som den hjertligaste wän, när du kom-
mer i Jesu och själarnes ärenden. Stå som biskop,
som herde, wäktare, wårdare öfwer alla och lemna
icke din ståndpunkt, på det du i sinom tid må när-
ma dig alla och hwar och en, och kunna vara allom
allahanda. Uppför dig så, att ingen för den för-
 kärleks skull, som du wisar den ena eller andra, blir
 dig gramse och i nödens tid för dig tillsluter sitt
 hjerta. Uppför dig så, att alla ju längre desz me-
ra kunna tro på din kärlek, din kärleksfulla wishet,
din kärleksfulla, wisa, starka manlighet och herde-
wärdighet."

39. Af dessa allmänna reglor får en pastor led-
 ning till wishet i uppförandet för speciella fall.
 Den som iakttaget dem, finner det rätta uppförandet mot
 wälmående och fattiga, hwilket ofta fattas. Att
 närma sig de behöfwande och fattiga är obehwämt
 och obehagligt för pastorn, för den nya, isynnerhet
 för den unga, som sjelf gerna will njuta beqwäm-

ligheten och lugnet af ett lyckligt lif. Deremot är det
 angenämt för den, som gerna will vara lycklig, att
 närma sig till den rika och lyckliga, och för den an-
 genäma, behagliga känslan, som kommer med den
 lyckliga, anser man honom gerna äfwen ega inre
 lycka, frid och en rätt anda. Derför wakte sig en
 ung själasörjare, ishunnerhet i början, då alla intryck
 verka öfwerwäldigande. War sen med ditt förtroen-
 de mot rika som mot fattiga! — Äfwenså är det
 med en själasörjares uppförande mot dem, hwilka
 det goda ryktet om fann fromhet föregår,
 äfwensom mot renommerade, grofwa syn-
 dare. Ingen må mottagas som ett helgon eller en full-
 komlig. Af pastorens uppförande skall hwar och en
 kunna få eggelse till ett "framåt" och en uppmuntran
 att jaga efter det mål, som ännu icke är wunnet.
 Wänlig, broderlig wördnad förenas ganska wäl der-
 med. Erkännande och kallelse till ett heligt framåt
 kunna smälta ihop — båda sammanflingande för-
 stås lätt af den, som sjelf är genomträngd af det apo-
 stoliska ordet: "Men jag jagar derefter." — Rika
 mycket riktes äfwen pastorens uppförande mot grof-
 wa syndare på målet. En själasörjare ser i hwar
menniska, som närmar sig honom, en kandidat till
det ewiga lifwet, mellan hwilken och ett helgon icke
 är annan åtskillnad, än den underbara tid och stund,
 då han började blifwa bättre. Men denna tid och
 stund kan ännu komma för hwarje lefwande. Då

en själasörjare wet det, så behandlar han hwarje syndare, som ualkas honom, med fullheten af den kärlek, som icke gillar, rättfärdigar eller ursäktar någon synd, men ännu alltid hoppas och beder för hwarje syndare. En oförmodad tystnad, der man wäntade en straffpredikan, — ett owäntadt bemötande af den, af hwilken man för samwetets skull äfwen kunnat hålla tillgodo en skarp stränghet, — godhet ifrån en man, i hvars hela lif och uppförande man är böjd att se en förkroppsligad predikan, hafwa ofta äfwen werkat på sådana, om hwilka man upphört att hoppas. Det är i allmänhet i sitt mått sannt; det är dubbelt sannt för en pastors första dagar, under hwilka mycket kan ernås, som sedermera ej kan winnas.

40. Wälgörande och uppmuntrande för alla werkar hos en ny pastor den i ord och uppförande uttalade förutsättningen, att ingen sockenbo försmår det goda och den rätta wägen, att icke ond wilja, utan orsaker af mindre förskyllan, dittills hindrat framstegen. Det är nedtryckande och hämmande, om mistroende på förhand råder. Wäl finnes öfwerallt en nog ond wilja, men då man icke wet, hos hwem den är, och då ett twärt bemötande ej är tillräckligt att känna den; så är det ingen list, utan menfelig sanning och kloshet, att behandla alla med förhoppning, tills man får en större

och kanske en wederläggande erfarenhet. För att börja hwarje werksamhet är förtroende nödigt, och språket: "Kärleken hoppas allting" har sin naturligaste plats wid början af en löpbana. Det förstås, är detta hopp icke ogrundadt, — icke utan åtskillnad, — icke sanguiniskt, — icke byggdt på det menfsliga, utan på Guds nåd, så står det rätt wäl tillsammans med menniskokännarens wäntan, att äfwen i den nya församlingen finna den breda wägen mera trampad. Ju mera fulländad mannen och själasörjaren är, desto fredligare och lättare försonas hopp och fruktan, tro och misstro.

III.

Bered dig, att länge stanna qwar.

41. Alla menfsliga förhållanden äro ofullkomliga, och ingenting uppenbarar sig lättare i nya förhållanden, än denna ofullkomlighet. Emedan nu de nya pastorena icke beredt sig derpå, så blifwa de ofta ganska öfverraskade och nedslagna öfwer det nya pastoratets, församlingens, husets, inkomsternas ofullkomligheter och brister. Innan de gjort sig tid, att inom sig försona sig med och finna sig i sin belägenhet, — under det de känna, att hemlängtan efter de för-

ra förhållandena beherrska dem, att de ännu icke blifwit wana o. s. w., med ett ord redan i aldras första början mista de tålmodet. De förklara ofta, hwad som låter så lösligt för de erfarnare, att de icke länge wilja förblifwa på det nya stället. De betänka icke, att deras stannande och bortflyttning icke ens står i deras egen magt, eljest skulle de ju genast resa sin wäg. De betänka icke, att ingenting kan förändras genom det osannolika pratet, så litet som någon kan krypa ur skinet, så gerna han wille det. Det är en omanlig, barnslig lyftnad efter beqwämlighet, hwilken lemnar det wittnesbörd, att man icke will hwad man bör, — att man icke begriper den höga tanken: herdekärlek, — att man har sökt sig sjelf, icke embetet och Guds rike, om man så synnerligen suckar och smäktar under hemmsjukan efter jordisk maklighet. Man förjage sin klagan genom insigt af sin synd och bedje Gud och i tysthet äfwen den nya församlingen om förlåtelse för en så kärlekslös längtan. Utan twifwel skulle det mycket nedstämna församlingen och hindra en herdes werksamhet, om det kunde märkas, huru oförnöjd och otillfreds han wore med sin nya ställning.

42. I stället för att öfwerlemna sig åt betraktelsen af besittliga brister och ofördelar, betrakte man heldre det sig insinnande misnöjet som en anfäktelse. Har man öfwerwunnit detta, så har man fått styrka att lösa den uppgift, som man öfwersta-

git. Men för att öfvervinna den, föreställe man sig rätt lifligt, att man icke lefwer, för att hafwa det jordiskt wäl, utan för att tjena Herran och hans rike. Man påminne sig, att man icke i något lefnadskall så helt och hållet och i sådant mått förmår detta, som i det andliga. Man glömmе icke hwad församlingarne äro, hwad som bör göras för dem och af dem, — och att allt bör tillfalla dem och att de sjelfwa skola blifwa allt genom sin herdes tjenst. Den höga kallelsen, det stora answaret wäcke ur det sjelfwiska misnöjets qwäljande dröm, sporre till embetsarbete, för hwilket man förgäter det egna! — Man göre för sig rätt klart hwad man bör; man öfwerwäge rätt noga hwad man förmår; man beslute sig, att troget och tåligt jaga efter det skarpt uppfattade målet. Man ware endast betänkt på att winna hwad man bör, men qwälje sig icke att räkna ut, huru lång tid dertill behöfwes. Man lofwe ej under något wilkor, att stanna ett bestämdt antal år; men man wägre ej att gifwa detta löfte af lust att flytta. Tiden komme icke i beräkning. Så länge Gud will, göre man stilla och troget hwad Gud will. Hans wilja läre man känna i sin kallelse, honom offre man glad sin egen wilja, honom egne man alla sina krafter. Wår tid står i hans händer. Han wet, när det för oss på hwarje ort är afton. Han gifwer tålmod till deß det är afton.

III.

Uträtta hwad som ligger på; låt det andra komma till dig.

43. Jngenting är wanligare, än att nya pastorer på en gång wilja förbättra allt eller åtminstone taga för sig och förbättra för mycket. Då begynnelsemodlöshet är förbi, så uppenbarar sig hos många pastorer begynnarens mod, ja öfvermod. Emedan man tager uppgiften för lätt och öfverskattar sina krafter; så företager man sig, att med storm eröfra. Man griper sig för häftigt an, — och följdén är, att man hastigt måste tröttna och gifwa efter. Man syfvelsätter sig med för mycket och mångahanda på en gång och tillika, då måste man snart låta en hop påbörjade saker ligga. Så mycket man gjort för mycket, så mycket måste man sedan göra för litet. Det uppväcker inwärtés en förlamande och utskämmande känsla af wanmagt, och i församlingen det rättwisa omdömet, men som är ganska hinderligt, att pastorn är en nybörjare och icke förstår sin sak. Dermed är trängtan efter stor werksamhet dyrt nog betalt. De lagrar, som man redan hade — i tanken, äro förtorkade, innan de

mognade, och det bästa i saken är, att den döden värda fåfångan har fått en dugtig dödsstöt.

44. Den som ej vill göra inträff som en nybörjare, han ware en nybörjare. Skuru full af ifrig tränad att vinna målet, förgäte man icke, att de bästa fotgängare i början af en resa göra korta dagsresor och gå långsamt. Så styrkes efter hand kraften till större ansträngning och uthållighet. Den som dertföre är klok, den ställer så till, att han, i stället för att snart nödgas upphöra, kan göra ju längre desto mera. En sådan början erkänner och värderar folket snart och tilltror en sådan börjare hastigt skicklighet och mästerskap, hwari det också icke misstager sig.

45. Enligt dessa grundsatser gör en ny pastor i början endast det nödvändiga och använder all flit, att göra allt rätt och riktigt efter måttet af förhållandena. Siman han är fullkomligt mästare öfver det nödvändiga, företager han sig icke något annat. Det arbete, som han gör, blir han herre öfver; men han låter sig mera deraf sökas, än han söker det. Han låter det komma till sig. Genom sådan långsamhet lär han allt bättre känna sin terräng, — och under det han steg för steg går framåt, är hans gång riktig och säker och han behöfver ej lätt taga ett steg tillbaka. Det ena vonda efter det andra blir afhulpet, den ena segern efter den andra vunnen, — och ju obemärktare allt kan gå för sig,

ju natur= och sakeligare är hvarje framsteg, ju mindre synes han framtrugad, desto oförordare går han vidare. Småningom ser då folket i werket mästaren. Annu innan fiendernas motstånd funnit ett godt tillfälle, blir man befunnen pröfwad. Men huru mycket en sådan bepröfning hjälper, det erfare man, för att kunna rosa det.

46. Denna försigtiga, men wälsignelserika framfärd iakttaga man isynnerhet i själawården. Man må icke tro, att något medel finnes, att straxt i början säkert och hastigt lära känna församlingen. Methodiska besök ¹⁷⁾ uppmana äfwen folket till en method. Will du lära känna det methodiskt, så skall det weta att methodiskt försticka och gömma sig. Det skall dermed lätt winna sitt ändamål, men du desto swårare ditt. Derföre lägg bort methoderna och fasthåll i förwäg den grundsatsen, att hela själasorgen är casuell. Vänta på tillfällen och grip dem. Menniskorna pläga wäl äfwen wid dessa icke blotta sig. Men de tillfällen, då en pastor har att i embetet närma sig sina sockenbor, pläga dock wara af den art, att hjertat mer än annars öppnar sig. Dertill kan en pastor lära mycket genom en enkel betraktelse af sin församlings allmänna förhållanden och studera sig in i sin arbetskrets och dess egenskaper. Utan att mycket löpa och fjeska, då han gör sig sällsynt, skall han på detta wis snart nog lära känna sin församling och dess enskilda medlemmar. Snart nog

skall han komma i uågot förhållande till andra, snart nog skall han blifwa sitt folks andliga medelpunkt, — och beröringarne blifwa i all stillhet allt oftare och innerligare, banden skola allt talrikare och innerligare knytas. Det skall wisa sig, att ingen menniska werkar stillare och allmännare, ingen menniska mera i det förborgade och dock offentligare, än en pastor, som går inom sitt falls gränser.

47. Detta slags werksamhet har det äfwen med sig, att man i predikningar icke genast på förhand talar som själasörjare och casualist ¹⁸). I allmänhet är okunnigheten i begynnelsestillståndet ett företräde, som en pastor bör begagna med bästa förstånd och samwete. Han har intet omdöme öfwer sin församling, kan ej hafwa något, will också i hwarje fall icke bilda något slegt omdöme, och behandlar den derföre så länge som möjligt så, som man enligt Skriften måste anse och behandla alla menniskor, äfwen dem, som man icke känner, nämligen såsom dyrt köpta, herdeembetet behöfwande själar. Så predikar han då äfwen bättring och återlösning i allmänhet. Han bygger på de språken, att Gud bjuder alla menniskor i alla werldens ändar göra bättring, att han will, att alla menniskor skola frälste warda o. s. w. Kommer tid, kommer råd och anledning nog, att blifwa casuell och speciell. Det ges naturligtwis fall, då man genast i början ser klart, måste se, ja känner sig twungen och nöd-

sakad, att aflägga ett vittnesbörd, trots det, att man knappast inkommit i församlingen. Men sådana fall försvara sig sjelfwa inför de förståndiga, och andras omdöme har ingen wigt. Men i allmänhet förstör den för kommande tider sin aktning och werkan, som för tidigt blir casuell och speciell. Han kunde naturligtwis icke träffa det rätta, blef löjlig, — och dermed förstör hwar och en för sig för en lång tid. — Det är wist så, att predikningarne blifwa intressanta, intagande och werksamma, om de lämpas efter den församlings förhållanden, som bör anslås. Men det är nu så, att man ej till en början kan predika så. Dersöre spare man äfwen det goda winet till sist och fröjde sig, om man blott ju längre desto mer förwandlar watten i win, icke twärtom win i watten!

48. Det ges ett sätt, att genast i början få åtminstone en ytlig kunskap om församlingen, — ett sätt, som man wäl icke får helt och hållet öfwerkata, men som icke desto mindre är nog wärddt betraktelse och behjertande, för att här nämnas. Det består nämligen i att studera eller inrätta ett noggrannt familjeregister ¹⁹). Ett sådant innehåller en tabellariß öfwersigt af namn, födelse-, dop-, confirmations-, wigsel- och dödsdagar, äfwen som de hufwudsakligaste tilldragelserna för öfrigt i en familj, och desß medlemmars borgerliga och sedliga lif. Den inrättas efter boningsort och i städerna efter hus-

nummer, och derwid antecknar man äfwen nattwards-
gångar likaledes familjewis, så att det kan tjena till
att supplera familjeregistret. För den, som icke är
församlingens herde, äro sådana register af intet
värde; men pastorn lär att ganska högt värdera
dem. Man lär icke blott till en wiß grad känna
församlingen wid läsningen och ännu mera upprättan-
det af ett sådant register; utan det är äfwen ett stort
understöd för pastorns minne och bedjande åtanke, att
ej nämna andra fördelar, som man deraf har, då
man utger dop-, confirmations-, wigsel- och dödat-
tester. Är det nödwändigt, att göra sådana nya
kyrkoböcker (och i många församlingar torde det wara
nödigt), så ger detta wißerligen mödosammare, men
federmera ganska nyttiga arbete ett förträffligt tillfälle,
att kalla för sig husfäder och med dem genomgå deras
familjer, deras namn o. s. w. På detta enklaste
wis gör man bekantskap med församlingens medlem-
mar.

49. Förtröende å församlingens sida be-
höfves och dertill ganska mycket för en herde! Men
just emedan man blott kan tro på dem, som bewisat
sitt värde, är det naturligt, att man icke kan fordra
eller wänta förtröende, innan man wisat hwem man
är. Dertfore lägge man sig winn om, att det wi-
sa. Men det sker, om man redligt och ensaldigt
gör hwad som fordras, och wid alla tillfällen bewi-
sar, att man icke will något annat, än göra allt till

församlingens bästa. Förtroende kan aldrig winnas omedelbart, utan endast medelbart. Medel dertill är arbete, kärleksarbete, troget, tåligt kärleksarbete. Förtroendet är icke ögon- och systemål, utan Guds rike och dess rättfärdighet. Det är därför ett ovärdigt lycksökeri, om en ny pastor för hwad pris som helst söker att vinna förtroende. Gudsmänner önska sig förtroende, göra hwad som kan väcka förtroende, men de löpa icke derefter, utan wänta derpå. Det kommer på detta wis wanligen äfwen förr och warar längre, om det en gång finnes. Men här heter det: "Uträtta hwad som ligger på; låt det andra komma till dig."

50. Swarje pastor skall och måste önska, att uträtta så mycket som möjligt. Men då han wet, att han sjelf endast är en factor till denna product; då han icke wet, om de andra factorerna dertill skola finnas; då han wet, att Gud icke behöfwer honom för sitt rikes förökande, och han icke wet, om Gud skall begagna och wälsigna honom i det af honom önskade måttet; då han wet, att hans första mål är hans egen salighet, och icke wet, om icke mycken framgång wore skadlig för hans själ; så lofwar han sig icke hwad han önskar, utan han arbetar blott så, att han fyller sin plats, att det icke är hans fel, om ej det, han önskar, winnes. Det öfriga hemställer han i bön och suckan åt den, som äfwen i sina förborgade rådslag och mörka skickelser

är och blifwer kärleken. "Han gör hwad som ligger honom uppå; det andra låter han komma till sig."

IV.

Skona din företrädare och dina efterföljare ²⁰).

51. Den, som hast tillfälle att umgås med pastorer, som nyss tillträdt, bör weta huru illa stända de wanligen pläga wara mot sin företrädare. Han har ingenting gjort, han har tagit fel och måste wara skulden till allt ondt, som finnes i församlingen och i förhållandet till densamma. Hwarje tillgifvenhet för honom, som här och der, om också endast ganska flyggt och tyst, ger sig tillkänna, har han förwärfwat sig genom sitt felaktiga, efter menniskogunst sökande utförande af embetet; hwarje ogynnsamt om-döme, som låter höra sig, har han förtjenat. Och den inre obenägenheten qwäljer det arma hjertat, så att det wid hwarje gifven anledning öfswergår i ord. Det kan wäl äfwen hända, att man med wåld drager fram tillfället, om det icke will komma. Derwid är det då lika mycket, till hwem man talar, om till förtrogna wänner, eller till sockenbor, som dock med

skäl kunna behålla en wiß pietet mot sin fordna herde. — Nu är det wißt sant, att mången har haft en företrädare, som det wore synd att rosa, hvars aktning hos församlingen hvilat på syndig grund, för hwilken endast den honom lika obotsfärdiga syndaren kan behålla pietet och benägenhet. Men ofta har företrädaren varit en redlig man, ehuru icke fullkomlig. En sådan borde man skona. Och ofta är det endast afund öfwer företrädarens afgjorda och öfwerwälgande förträfflighet, som fyller hjerta och mund med klagomål. Då skulle man försöka, att utrota afunden genom kärlek, ty det ges intet bättre medel emot afunden, än kärleken (en paradox, men en sann), och man borde kasta sig om halsen på den, som icke har beredt sin efterföljare något obehag genom annat, än sina gäfver och sin dygd. — Nej, det kastar ett så dåligt ljus på den nya pastorn, om, att döma efter hans ord, den bättre tiden först har begynt med hans ankomst, och före honom endast mörker betäckte församlingen. Deremot är ett otillgjordt, redligt erkännande af företrädaren någon-ting skönt att vinna hjertan! Det måste wara ett ädelt och rättfärdigt hjerta, som man wißt äfwen gerne möter med förtroende, och hwilket icke blott finner det lätt, utan äfwen naturligt och älskligt, att erkänna och prisa företrädarens dygd. Om mången ny pastor wißte och insåge, huru mycket längre han kunde komma genom att erkänna det goda, än ogilla

det lastfulla hos företrädaren: så skulle han på helt annat sätt draga i strid mot sin själs afundsfulla högmod, och Herren skulle rädda honom från synden och syndens smuts. — Skona din företrädare, du skona dermed ditt samwete, ditt eget anseende hos församlingen, din werksamhet!

Blifwe detta en ny pastors oförgätliga regel!

52. Om man nu äfwen lätt kan förstå den första hälften af denna paragrafs öfverskrift: "Skona din företrädare"; så är det dock annorlunda med den andra. "Skona din efterträdare", tyckes icke hafwa någon betydelse. Men det tyckes endast så. Känner man också icke efterträdaren till namnet, har man också icke för ögonen något werk af honom, någon af honom afflutad werksamhet, mot hwilken man kan förshunda sig och derigenom göra honom sjelf ondt, ifall han ännu skulle leswa; så kan man dock genom att gå på utan alla considerationer mycket inskränka efterträdaren, han må wara hwilken som helst ²¹). Mycket ligger inom en pastors besogenhets, wid hvars utöfning asseende på efterföljaren och Apostelns ord: "Jag har magt till allt, men det är icke allt nyttigt", borde leda honom. Den som t. ex. i något asseende kan göra mer, än en annan, än kanske hans efterträdare kan göra, han måste wäl öfwertänka, om det icke är bättre för församlingar, att se sina pastorer handla i enighet, än wara ett wittne, huru företrädaren öfwerträffar

efterträdaren. Om ett ringare mått af arbete kan göras med olika gåsiva och på olika sätt, men med samma flit och allwar, skall i det hela mera wälsignelse winnas, än om den ena gör sig gällande framför den andra. Der har dock den olika gåsivan sin werkan, utan att störa en annan; här blir församlingen förledd att wälja och förledd till en menfelig, mestadels icke passionsfri öfverskattning af den ena framför den andra. För att gifwa ett exempel, wilja wi en gång ponera, att en pastor hade en stor grad af kroppskraft, förmedelst hwilken han wore i stånd att predika sex gånger i weckan. Kraft gör lust, och så ginge han till werket, obekymrad om äfwen hans efterträdare kunde göra detsamma eller icke. Skulle man icke nödgas tadla detta förfarande? — Något helt annat wore det naturligtwis, om ett dagligt predikande genom särskilda omständigheter en tid erfordrades. Detta skulle rättfärdigas af omständigheterna. Och om dessa omständigheter fortfore under efterträdarens tid, så kunde man icke tadla företrädaren.

Många sådana fall gifwas. En from man handlar så, att han, så mycket på honom ankommer, hwarfen närwarande eller frånwarande blir någon anstötlig. Betänkt på församlingens sanna bästa, söker han icke på något wis att förhäfwa sig. Han tänker sig alltid som länk i en kedja, — och, som fallet mest plär wara, som en länk, som står emellan

andra. Hans mening är, att på det nyttigaste sätt arbeta efter företrädaren och före efterföljaren. Likasom han själf gläder sig, om hans företrädare har lemnat honom anknätningspunkter; så söker han äfwen att göra det lätt för sin efterträdare, att träda i hans fotspår. Så mycket på honom beror, sträfvar han, att man så litet som möjligt må sakna honom personligen. Han önskar, att hans wälgerningar måtte wara förborgade redan för sammanhanget med företrädaren och efterträdaren, han begär ej att blifwa offentlig; det är honom nog, att Herran ser det. — Ginge det, som han önskade, så skulle ingen flyttning, ingen pastors död lemna en lucka, han skulle föra det derhän, att hans församlingsbor måste säga: "Gos oß har sedan mannaminne blott på in- och afflyttning eller på liken märkts, att embetet kommit i andra händer."

Detta yttra wi här, emedan nybörjare mest synda deremot, och dock lika litet i sin lefnadsålder som i någon annan omständighet hafwa någon garanti derför, att de icke så snart skola få en efterträdare.

V.

Ordna genast i början allt i afseende på ditt yttre lif.

53. En pastor öfvertager i vår tid genast wid tillträdet till embetet en hel hop yttre rättigheter och pligter. Det wet han. Därföre är det wäl, om han genast i början skaffar sig den fullständigaste och noggrannaste kunskap derom. Det är någonting obekvämt och för känslan särande, att genast fråga efter sina gränser, efter sitt område, efter sina rättigheter och pligter. Och dock är det naturligt, att man, då man öfvertager, ja, om möjligt, förrän man öfvertager dem ²²), lär att känna dem så noga som möjligt. Äfwen finner man det likwäl wara mest passande, att genast i början noga undersöka detta, så obehagligt och widrigt det än kan wara; och att först efter tillträdet wid förekommande fall göra efterfrågan, ger anledning till det omdömet, att man varit obetänksam wid ansöknigen. Och dock är det tecknet på en man, att wara herre öfwer sitt kall, hwilket är omöjligt utan att känna dess gränser och område. — Det kan lätt hända, att ett noggrannt utforskande af rättigheter och pligter för

till mången oangenäm undersökning, till mången in-
 weckling, mången collision, mången anstöt, mången
 ledsamhet. Men det är i alla fall rådligare, om
 ledsamheter måste uppstå, att man har dem genast,
 emedan naturligtvis mera tid blir öfrig att glömma
 och förlika, än om man spar det oangenäma. Har
 man också i förväg förargat och aflägsnat från sig
 den ena och den andra, så kommer han dock mest
 tillbaka, när det blir uppenbart, att man förblifver
 i det goda samvetets lugu och opartiskhet och icke
 låter störa sig i kärlekens utöfning icke ens af dem,
 som tro sig förolämpade. Ja den, som hade mod
 att i början stöta emot, för att sedermera behålla en
 desto ostördare frid, får allt mer och mer sin sinnes-
 stämmnings förträfflighet erkänd. — Men dock måste
 en förträfflig sinnesstämmning finnas förut, och äregi-
 righet och girighet få ej wara driffjedrar, för hwilkas
 skull man genast i början stöter på andras intressen.

54. Med det redan sagda står det i samman-
 hang, att man genast i början bör skaffa sig full re-
 da på de skriftliga arbeten, som man enligt
 en gång bestående ordning har pålagt pastorena,
 för att understödja de werldsliga myndigheterna, eller
 hwilka äro nödiga för en ordnad kyrkostyrelse. En
 noggrann kalender på de periodiskt återkommande
 arbetena, ett punktligt utfättande af de terminer, på
 hwilka de måste affändas, hänge till beständig på-
 minnelse på ett ställe i rummet, som man ofta nal-

kas. Just emedan dessa saker till stor del äro ledsamma och oangenäma, just emedan hvarje skrifvare kan göra dem lika bra och bättre, än pastorer; bör man göra sig dermed väl förtrolig och så fort som möjligt göra dem undan. Dock göre man dem ej undan, för att hafva gjort dem och kunna glömma dem. Ut med flit glömma dem kunde hämma sig genom nödvändigheten, att nödgas oftare företaga dem. Hastigt må man göra ifrån sig dem, dock med tillbörlig uppmärksamhet och ett troget bevarande i minnet! Ulspegels sätt, att på bergen löpa upp till toppen och sedan titta efter dem, som komma efter, är i dessa ting lätt att efterfölja och ganska rådligt. Man läre genast i förwäg fullständigt känna det rätta sättet för detta s. k. embetsskrifveri, så att man må hafva det bakom sig. Gör man icke detta, så kan man göra sig mycken onyttig möda, mycken ledsamhet och obehag. Ty det är notoriskt, att dessa ting desto swårare lyckas, ju mindre man lär känna dem, att många, som en skicklig arbetare fullbordar på en half timma, kunna öda bort halftva, ja hela dagar, om man ej rätt behandlar dem, — att de, en gång misslyckade, liksom små fel i räkningen, kunna på det erbarmligaste plåga en lättjefull och slarfaktig arbetare. Likasom ett ghyckel af en ond ande, förfölja de mången pastor hela lifwet igenom, emedan han icke från början lärt, att göra dem lätt och hastigt.

En pastor måste jag råda, att lära känna sitt registratur (sin kyrkobok) och, om det behöfves, ordna det. Det är ett svårt arbete, att ordna ett äfwen måttligt registratur. Mången skön dag går åt, att ordna fasciclarne, skrifa rubrikerna, och göra ett repertorium och alfabetiskt register öfver de enskilda handlingarne. Men man använder endast en gång denna möda och njuter sedan deraf under hela sin embetsutöfning. Ty att fortsätta och bruka ett ordnad registratur, är en lätt möda. Att deremot fortsätta och bruka ett oordnad, är ett obehagligt arbete. — Intet spar mera tid, än att en gång noga och fullkomligt känna och wara herre öfver sitt registratur²³).

55. Många skriftliga arbeten t. ex. räkningar öfver fattigwården, kyrkans, skolans cassa o. s. w., tillhöra icke pastorn såsom oestergiflig pligt, utan man ser endast gerna, om han påtager sig dem²⁴). Derfarna pastorer, som icke hafwa nog i de medel, som det heliga embetet erbjuder dem att inverka på folket, emedan de icke känna dem, tro sig trygga sitt insflytande på församlingen²⁵) genom att öfvertaga sådana arbeten. Och dock är detta insflytande, äfwen om det winnes, icke stort, icke waraktigt och får ej ens tack. — Skolmästaren kan wisst lika lätt som pastorn göra dessa arbeten. Den wälgerning, pastorner dermed bewisar församlingen, är blott ganska ringa. Men stor tid åtgår ofta derför, som behöfwas

det heliga embetet. Att icke räkna, i hur mångfaldig beröring han derigenom kommer med werldsliga myndigheter, hur ofta dylika arbeten förkastas och befrittlas, för att låta de pastorer, som gjort dem, känna den werldsliga öfwerlägsenheten, hur ofta de gifwa anledning, att man kommer i strid med pastorerna och derigenom retar dessa till en ovärdig bitterhet; — redan för att bespara sig sjelf syndiga rörelser, bör en pastor öfwerlemnna slika arbeten åt dem, till hwilka de höra, och söka göra sig så oberoende som möjligt af timliga göromål. En prest göre sitt kall, andra embeten lemne han åt andra och ware icke siken efter ett beröm af att wara en god affärsman ²⁶).
 Ty detta ros är ringa: intet studium af theologien, ingen wigning behöfves dertill: det angår i sjelfwa werket icke kyrkan och dess tjenare och tillhör med skäl dem, som för sådant äro i werlden och hafwa sitt embete.

Rätt skönt säger derom Balduin:

Omne ministerium suum habet locum et quasi circulum, intra quem continetur, ne vagae sint ejus expeditiones, sed certo hominum generi prosint. — Intra cancellos muneris sui se contineant ministri verbi! Ἐπιτοκίον ἐπιτοκίον ἔπιτοκίον prohibuit Dominus! Luc. 22, 25. Si ministri verbi in domo domini, quae est Ecclesia, versari debent, non versentur in republica, seu in foro politico, alterum pedem in suggestu, alterum in curia habentes; non dictent magistratui leges forenses, non cudant consilia politica,

non procurent bella, non gubernent tota regna et provincias. — In genere et in thesi de causis quoque criminalibus iudicium ferre possunt, ut quod homicidae sint occidendi, immorigeri liberi puniendi, adulteri tollendi; idque non fit praeter officium ministri, cum verbum Dei ad omnia, quae sub sole fieri possunt, se extendat, ideoque olim sacerdotibus in specie praeceptum fuit Deut. 17, 8. Sed facti praesentis examinationem et thesios ad hypothesin applicationem *merito committunt magistratui. Sic litigare in foro* etiam ob alienationem bonorum ecclesiasticorum a ministrorum officio alienum est; ideo praefectis aerarii committi debet, *ne ministri a laboribus sacris avocentur et aliorum in se concitare odia cogantur.* Idcirco legibus Imperatorum etiam clerici ab actionibus publicis in curia exempti sunt et *absurdum esse dicitur clericis, immo etiam opprobriosum, si peritos se velint etiam ostendere disceptationum forensium* etc. etc.

Handlar en pastor genast efter sådana grundsatser, så vänjer sig församlingen snart derwid och finner sedan deri mycket godt. Har äfwen företrädaren häriföljt en annan praxis, så behöfver man icke deri följa honom, emedan i detta stycke icke åstadkommes något missnöje med hwarken honom eller den kanske annorlunda handlande efterträdaren och folket dock ändteligen på ett exempel märker, att det har sin pastor för annat, än skriferi, och att det icke får mäta eller

skatta honom efter sådant. — En pastor skall hafva uppsigt öfver dessa arbeten, men göra dem skall han icke.

56. Till ordnandet i början hör äfven, att en pastor skall genast göra för sig klart, hwem han är under-, bi- eller öfverordnad, och hwilka rättigheter åt alla dessa sidor tillhöra honom. Då han detta insett, rikte han äfven derefter sitt uppförande. Han ware hwarken kamrat med sina öfver- eller underordnade. Han ware under ödmjuk enfald de förra lydiga, såwidt Herrans ord tillåter, — och ware för de sednare en wänlig och mild förman. Han ware mot sina underordnade så, som han önskar, att hans förmän skola wara mot honom. Tycker han ej om, att alltid endast blifwa beherrskad, isynnerhet af andliga förmän, — önskar han innerligt, att, i stället för den tywärr för deras ställning nästan oundgängliga kanslistilen i judicia ecclesiastica magistratum territorialium, förnimma fromma och wisa fäders och biskopars faderliga ton; så förtjenar han också icke sitt öde genom den ton, som han anslår mot underordnade. Han låte ingen taga ordet ur sina händer, der det tillhör honom; han spele icke kamrat med kloffaren och orgelnisten; han dricke ej brorskål med dem; men han ware faderlig, wänlig, broderlig, förekommande, hjälpsam och må icke förså, att genom en bön få hwad han på detta wis gerna, men med stränga ord endast ogerna bekommer

och winner. Korteligen, han ware pastor och aldrig herre och lemne åt de werldsliga myndigheterna det werldsliga imperativet, då hans befallning och hans ords kraft ju endast står honom till buds.

VI.

Ställ dig i sällskapslifwet genast i början rätt och så, att du alltid kan gå framåt.

57. Såsom sakerna nu stå, lider det intet twifwel, att ju prestens embete ger mesta anledning till allmän utbildning. Under det juristen, läkaren m. fl. gå inom trängt begränsade lefnads-sphärer och genom sina embeten på wißt sätt twingas till ensidighet, föres presten genom sitt embete till att betrakta mensklighetens allmänna interessen, och det blir honom möjligt att deltaga i hwarje rörelse af det andliga lifwet och wißt mera än andra stånd. Deras kommer det äfwen, att nästan i hwarje sack af menskligt wetande andliga dilettanter utmärkt sig, och just deras kommer det äfwen, att man gerna ser presten i sällskap, och af honom wäntar upplifwande och wedergwickelse. Det är — i synnerhet i de smärre städerna, der familjer af högre bildning sällan finnas — en nä-

stan allmän fordran och wäntan af den tillträdande pastorn, att han skall wara umgängsam. Är han det, då har han de så kallade förnämjas och bildades åttning och bifall, hwilka då kanske, för att göra den angenäma sällskapsmannen en artighet, gå i kyrkan en eller några gånger om året. Är han det ej, så har han wanligen — åtminstone i början — att fördraga de förnämjas owilja.

58. Nu är det intet twifwel, att det i werlden äfwen kan gifwas sällskaper, der ärbarhet råder, der den högtlofwades namn nämnes med wördnad, der en prest kan infinna sig, utan att nödgas lemna hemma andaktens stämning och sitt heliga embete, hwarifrån han aldrig bör skiljas. Det är också intet twifwel, att en prest bör infinna sig i sådana sällskaper, om han dermed icke försummar någon embetspligt, någon sjuk, någon undervisning, någon beredelse till predikan o. s. w., om kärleken till Herran och hans församling icke för honom till något bättre — om han icke — särdeles till ett dåligt exempel i våra dagar; — åsidosätter familjelifwet och sina barns uppfostran²⁷⁾. Men — detta slags sällskap äro sällsynta, ganska sällsynta. Sällskap af motsatt art äro wanligare, ganska wanliga. — Då nu en prest icke genast kan känna de offentliga sällskaperna i sin nya bostad, och han wanligen derom får en partisk underrättelse, så är det det rådligaste, att åtminstone i början afstå från del-

tagandet deri, tills han på annat wis nogare lärt känna sin omgifning.

Man stöter wisserligen, då man icke besvarar wanlig höflighet, afwisar bjudningar o. s. w. Men det är också intet tecken till ett lif i gudomliga ting, om man redan genom den tanken, att wäcka ondt tal, föres ifrån den wisshet och den consequens, som nu en gång anser allt som medel för embetets ändamål. Att uppfylla sitt embetes pligter, att lesa så, att man icke hindrar sig sjelf i loppet, det är det förnämsta. Man bör ej lätt taga ett steg i ett sällskap, utan att vara öfvertygad, att man icke måste taga ett steg tillbaka. Man bör icke uppsöka sig owänligt, utan wid alla tillfällen så, att man blir fri från de ofta så störande bjudningarne till sällskaper, att man blir fri från förhållandernas twång, att hwarje närmande i fri kärlek kan erkännas! — Gifwe Gud, att man i början hade så mycket mod! Man skulle dock finna likasinnade! Man skulle icke blifwa ensam! I början är lockelsen swårast att motstå. I början felas mest! Man syndar i den christliga frihetens goda namn! Syndar — ja tyvärr! och förfärlöfar, af kärlek till sällskapskretsarne, folkets förtroende, hwilket har takt nog, att icke söka sin herde i sällskaper! — Ware wi dock en gång wisa nog att inse, att faran är lika stor för vår egen själ, som för det swaga (?) folkets! — Mätte wi dock afhålla oss ifrån sällskapsnöjet, om det icke kan

ujutas i Herranom och till församlingens bästa. An-
 norlunda är förhållandet med en pastors wanliga in-
 bjudningar till bröllop, dop, begrafningar m. m.
 Det pastorn med sig en redlig wilja och en manlig
 själ, förutser han ingen ordning och ingen slags för-
 lägenhet; så gör han wäl, om han icke affslår sådana
 inbjudningar. Han må icke hoppas någon stor wer-
 kan af sin derwaro, men han förakte också icke den
 ringa werkan hans närwaro lätt kan utöfwa, — nem-
 ligen att förhindra det onda. Wäl, om han
 kan fängsla hela sällskapet wid sitt samtal och på ett
 wänligt sätt hålla det wid det, som godt är! — är
 presten icke der, så begagnar ofta en illwillig skol-
 mästare eller någon annan illasinnad dylika tillfällen
 att utså onda frön, uppreta församlingen o. s. w.
 Sådant kan ej ske, när pastorn leder samtalen²⁸).

Mannadygder: *Prudentia*, *Justitia*, *Fortitudo*,
Temperantia äro stora pastorsdygder. Är
 den en man och rätt pastor, som saknar den
 sista? Gattas honom icke äfwen då de tre första?
Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον εἶναι σώφρονα.
 1 Tim. 3: 2.

C. Wandel.

I.

Inledning till det följande.

59. En prests hela embetsförhållande, om det är aldrig så godt, förwärfwar honom icke aktning af hans församling, om det fattas honom en werkeligen presterlig wandel. Gudi lof, att i folkets medwettande lära och lesiwerne ännu äro så ofskilfaktigt för=enade, att det i prestens wandel will se en lesiwande predikan. Deri ligger en mäktig eggelse för presten till ett wärdigt lesiwerne. Folkets fordran är för honom ett genfwar af hans egen predikan, och ett bewis, att han icke predikat förgäfwes. Deri har presten, som så sällan förstår att predika för sig sjelf, äfwen en liten predikan, för hwilken han får tacka Gud.

60. Wandelu är af två slag, antingen förborgad eller offentlig. Den förborgade wandelnu kallas så, emedan den är förborgad för menniskorna, och de antingen icke kunna se den, då den föres i det inre, endast inför den allwetandes ögon,

eller dock i allmänhet icke bemärka den, fastän den wäl också i det yttre är synbar, men dock icke ligger i dagen och tränger sig på nästans öga. Den offentliga wandeln är tom och kärnlös, om det fattas honom den förborgade wandeln inför Guds ansigte. Likasom ett lif skiljer sig från den besjälade kroppen, så skiljer sig den idel yttre ärbarheten från en mans heliga lefwärne, hwilken i det inre och yttre, i sin hemliga och offentliga wandel, är genomträngd af helgelsens anda.

61. Om den yttre och inre wandeln sammanstämma, så uppfylles hwad aposteln säger: "Om wårt hjerta fördömer oss icke, då hysse wi en förtröstning till Gud", 1 Joh. 3, 21. Glädje och godt samwete inför Herran är nödigt för den, som skall förkunna Jsrael des fel och Guds folk des öfwerträddelse. Twärtom är det en hemlig skam, som Gud skall uppenbara och straffa, om man lär andra och själf är förkastlig. Ett godt samwete gör en stilla, klar, tillförsigtlig, modig, manlig själ. Och just en sådan behöfwer du för det heliga embetet.

62. En ren wandel för Gud och menniskor och deraf flytande godt samwete är så mycket nödigare för en prest, emedan han måste wandra i en ond werld och under djefwulens hat och derföre icke kan undgå förtal. Den har liten erfarenhet, som wid hwarje uppkommande rykte tröstar sig med ett semper aliquid hæret. Det behagar mångengång smädaren, att

begagna en smula sanning till stödpunkt för stora
 lögnar. Men ofta ljuger och diktar han rentaf, och
 hans barn säga ofta, såsom landtmannen uttrycker sig,
 "hwad de wilja". Derföre blir ingen längre utan
 tadel, än till deß det faller en slyngel in, att skälla
 på honom. Men det kan lätt ske med en prest, som
 förvaltar sitt embete utan anscende till person. Och
 har en gång ett skällsord blifwit rätt djefwulft oför=
 skämdt uttaladt, så kommer han också snart till korta;
 hwar och en tror då äfwen "hwad han will". Och
 med ett ord, det ges ingen i himmel och på jord,
 som kan undgå anfäktelse af onda tungor. Det gör
 då den arma menniskan ofta ondt, i synnerhet när
 hon inser, huru mycket för embetet beror af ett er=
 kändt exempel. Wäl då, om "hans hjerta icke för=
 dömer honom". Med tiden wänjer man sig wid
 allt, och har man blott wänjt sig, att lefwa i anfäk=
 telse af onda tungor, så kommer det goda samwetet
 till sin rätt och makt. En trogen pastors frimodighet
är då, som en enhörnings, och hans lugu som en
klippas. 4 Mos. 23: 22.

II.

Förborgad wandel.

53. Vi wilja icke tala om allt, som hör till den förborgade wandeln, och kunna det äfwen icke. Men något skall dock sägas. — Herrans ord är källan till allt andeligt lif. Dersföre förmanar äfwen aposteln sin Timotheus, "hålta på att läsa". Det exegetiska studium för stundom äfwen till en skön uppbyggelsestund; men wanligen är det en del af en pastors arbete, sådana de pläga wara. Selt annorlunda är det redan med den cursoriska läsningen, hwarwid man icke aktar på de enskilda swårigheterna, utan har affeende på det helas sammanhang och hängiswer sig åt dess intryck. Äldre theologer hafwa mycket berömt den cursoriska läsningen af den Heliga Skrift och föresatt sig att dagligen läsa något i fortgående ordning och efter en wiß tid hafwa läst igenom den Heliga Skrift. I den nyare tiden, då man icke mera tyckes hafwa den ståndaktiga och fasta wilja som förr, fann man en inskränkning af den christliga friheten i förslaget, att läsa bibeln cursoriskt och så, att man inom en wiß tid alltid genomläst ett wißt pensum och så efterhand hela den Heliga Skrift. Likasom man kunde

twinga någon, att så göra! Likasom det icke wore möjligt, att med christelig frihet läsa den Heliga Skrift i fortgående ordning ända till slut! Likasom en fritt wald daglig läsning af Guds ord kunde medföra någon fara! Likasom den då warit farlig för våra fäder! Man har ej försökt det, ej öfwat det, och håller det dock för farligt! Okunnighet, brist på erfarenhet, tröghet, förutseende af egen ostadighet — det är ofta, hwad som afhåller från en regelmässig läsning af den Heliga Skrift. Men man må gå tillwäga i stillhet och en tid helt enfaldigt öfwa hwad de gamla öfwade, och man skall upphöra, att hålla de inwändningar för wisa, som dock så uppenbart sakna wisshet.

64. En prest skall läsa den Heliga Skrift; men han bör äfwen till egen själasöda läsa menstliga uppbyggelsekrifter. Tywäre ges det hos oss inga uppbyggelseböcker för ewangeliska prester, ehuru den andliges arbeten och behof mycket mera skulle rättfärdiga enkom för honom inrättade skrifter, än om man skrifwer t. ex. uppbyggelsekrifter för qwinokönet eller jungfruståndet. Hade wi blott en ewangelisk bok, som på sitt wis wore så förträfflig, som det romerska breviarium på sitt wis werkeligen är, så skulle en stor brist afhjelpas och en rik källa af wälsignelse öppnas. Men då något sådant icke finnes och äfwen swårligen kan wäntas; så bruke den ewangeliska presten så mycket ifrigare den lutherska

kyrkans mångfaldiga ascetiska litteratur och förakte icke dessa söta, ännu på länge icke erkända frukter af den Heliga Ande. Väl är uttrycksfättet i mången berömd luthersk uppbyggelsebok manuereradt och derföre icke att rekommendera hos dem, som gerna låta sig fångas af hwarje owanligt talesfätt eller deraf bortstötas; men wi hafwa ju skriftställare, som till form och innehåll äro förträffliga, och hwilka lika väl förtjena en plats i den tyfska profans historia, som den lutherska kyrkans psalmer fått sitt rum och sin lager i den tyfska poesiens historia. Wi wilja icke tala om den enda, som alla partier på detta område hylla, om Luther. Men man påminne sig en Scriver, Philip Nicolai, Meyfart m. fl. ²⁹). Sannerligen, wi ega af dessa och många andra skriftställare rika, behagliga paradislustgårdar, fulla af högstammiga träd och sköna, doftande blommor, fulla af de kostligaste frukter och friska källor. Den sjelf rikt begåfwade andelige, äfvensom den ringare begåfwade kan här finna wälsignelse, framsteg, rikedom, styrka, tröst och uppmuntran. Det borde öfwerhuswud icke gifwas någon prest, som icke wore bekant och bewandrad i denna wår rika lustgård, och det borde förjas för, att de, som wilja deri inträda, funne ledning och råd. Det borde längesedan hafwa funnits en historia öfwer wår kyrkas andliga litteratur och en samling af det herrligaste och bästa. Det wore också i sanning den bästa början, det bä-

sta förarbetet för ett evangeliskt breviarium. Men för att dock kunna åstadkomma dessa förarbeten, der- till behöfves det bedjande, andäktiga, heliga själar, som läsa för egen uppbyggelse, som på en i Guds ord lefwande, tillbedjande själ förstå att pröfva och mäta kraften af allt det, som de läsa. — Mätte många yngre prester af det sagda taga en nödig förmaning och uppmuntran, att i sina ännu unga år begynna ett heligt, ljusligt, andäktigt studium, åt hwilket man borde egna ett helt lifs stilla stunder, utan att finna saknad eller ledsnad.

65. En öfning och yttring af det inwärtens lifwet har hos oss gått helt och hållet förlorad, nemligen meditationen, öfverwägandet inför Guds ansigte af Guds ord eller sanningar. Hvad man wid en texts betraktelse för att skrifa en predikan i alla fall fordrar för inventionens skull, det fordre man dock af hwarje bibelläsare, i synnerhet af hwarje pastor. Meditationen skapar mycken rikedom i själen, och en prest skulle kunna spara sig största delen af mödan med inventionen, om han icke försmädde, att för sin egen skull lefwa i en daglig meditation. Han skulle erfara, att gudaktighet är nyttig till allting, alltså äfwen till det heliga embetet. Den saknar wisst icke tankar för predikan, som under meditationen öfverwäger höjden och bredden och längden och djupet af Guds kärlek. — Den saliga Calvör utgaf 1691, och sedan 1711, under titel: Christ-

liches Kleeblatt, tre uppbyggliga skrifter, af hvilka den tredje bär öfverskriften: Banad väg till ro i Gudi. Der handlar han 1. om den inwärtas hjertebönen, 2. om den så kallade andaktsstegen, 3. om sucke-andakten. Till slut följer som bihang en "liten bönskola". Af de tre hufvudafdelningarne af den "Banade Vägen" nedlade författaren af dessa blad hufvudtankarna i en afhandling, som han gaf titeln "Sabbath och Försabbath." Den är 1851 för andra gången i Nördlingen hos Beck tryckt såsom N:o 6 af II. afd. af de Tractater, som sällskapet för den inre missionen i lutherska kyrkans anda utgifwit. Må det tillåtas mig, att ur den ganska enkla skriften (pag. 36—41) införa den del, som handlar om Bön= eller Andaktsstegen eller, som är detsamma, om meditationen. Saken har blifwit så obekant, att en enkel, ingripande undervisning bäst kan wisa hwad och hurudan meningen är.

Om Andakts= eller Himlastegen.

1. Hwad förstås med andakts= eller himlastegen?

Det rätta, saliga, till andakt och till himlen förande bruket af Guds ord, såsom det förekommer i den Heliga Skrift eller äfwen i menliga böcker, katekesen m. m.

2. Jag tillstår, att jag dock icke ännu wet hwad du menar?

Se, detta saliga bruk af Guds sanning består af tre delar: 1. Beträktelse, 2. Pröfning, 3. Bön. Man kan läsa skriften fort, och det har sin egen fördel och är nödwändigt. Men man bör också icke försumma dessa tre delar af skriftens saliga bruk. Deraf beror mycket!

3. Nu wälan! Alltså huru öfwar du betraktelsen?

a) Jag tager för mig ett bekant språk, en psalmvers, ett stycke ur Katechesen, en bön etc. Jag låter intet ord gå förbi utan begrundande, utan betänker och behjertar det ena efter det andra.

b) På det jag desto djupare och grundligare må tränga in i det föreliggande ordets mening och förstånd, så upprepar och betänker jag det långsamt med andäktig uppmärksamhet flera gånger, delar äfwen språket i wiså frågor, frågor efter alla omständigheter (hwilken? hwad? hwar? hwarföre? etc.)

c) Jag påminner mig derwid ur skriften, psalmboken och katechesen andra ställen, som öfwerensstämma med de företagna, och begrundar äfwen dessa i mitt hjerta.

d) Jag betänker hwad jag kan af mitt språk, vers m. m. hemta för lära, förmaning, tröst.

4. Huru utöfvar du pröfningen?

Jag frågar, om det språket äfven angår mig. Det ser jag i synnerhet deraf, om jag ser på de personer³⁰⁾, af hvilka eller till hvilka språket är sagdt. Hör äfven jag till dem, så tillhör språket äfven mig. Jag använder och tyder det då helt och hållet på mig, likasom det wore taladt till mig i synnerhet. Alla frågor, som jag gjort under betraktelsen, besvarar jag ännu en gång med affeende på mig. Men är jag icke ibland de personer, som språket affer, så använder jag det icke heller på mig. Och är det ett tröstespråk, så tyder jag det icke förr på mig, än jag blifwit en sådan menniska, som kan tillegna sig trösten. Jag börjar dertföre genast min bättring, i det jag suckar till Gud om nåd och omvändelse. Är det språk, som icke angår mig, ett straffspråk, så tackar jag wäl Gud, att han har bewarat mig för den bestraffade synden, men beder honom äfven, att han framgent wille wakta mig, nådigt förlåta mig mina öfriga synder och swagheter.

5. Huru öfvar du bönen?

Swad jag wid betraktelsen och pröfningen har funnit, det sammanfattar jag inför Gud i bönen.

6. Huru fortgår du sedan widare från denna förberedelse till hjertats andakt?

Det inwärtets lifwets dygder, om hvilka bibel-språket påminner, begagnar jag genast till hjertats andakt, till min inre sabbaths fridsamma, saliga werk.

De synder och laster, som antydas, ställer jag för ögat, förbannar, förkastar dem och beder Gud, att jag af allt mitt hjerta må mer och mer kunna göra det, och att min själ må kunna skiljas från allsköns lust och kärlek till dem och vara rolig. Så har jag kommit öfver tre trappsteg, på himlastegen, till det fjerde, d. ä. genom förberedelsen till en sann hjertats andakt. Och om jag nu blifwit styrkt i hjertats bön genom andligt aflågsnande från det onda, genom närmande till det goda, genom min själs saliga rörelse, så går jag till mitt dagsarbete och öfvar äfven i det yttre det goda samt hatar och flyr det onda.

7. Egentligen säger du mig med denna af dig såkallade himlastege ingenting nytt. Så borde man alltid bruka den Heliga Skrift och låta den leda sig till det inre lifwets högtidsstunder, till försmaken af det ewiga lifwet.

Wäl är det intet nytt. Men hwem brukar så den Heliga Skrift? Hwad är lättare, än denna betraktelse, pröfning, bön — och hwad gör wisare, starkare, saligare i det goda? Huru warseblifwer man icke då den tillkommande werldens krafter! Huru blir ej då ordet fötare än honung och jungfruho-nung! — Saken är icke ny. Men för många christna kan utöfningen vara ganska ny. Gifwe Gud, att dessa himlastegar, detta bruk af Guds ord blefwe allmännare, mera öfswadt och älskadt! Man skulle öfwerallt och i alla stycken erfara dess werkan.

8. Jag önskar, att du wisar mig med ett eller annat exempel bruket af himlastegen.

Jag will då för det första uppmåna dig till egna försök. Kanske kunde jag sedermera förelägga dig en eller annan betraktelse, pröfning och bön. Man lär här af andras exempel mera, om man genom försök och erfarenhet funnit de punkter, som i synnerhet blifwa någon swåra. — Öfningen är för öfrigt ganska lätt efter den dig gifna ledningen.

9. Jag beder endast om ett enda exempel. Huru använder du då betraktelsen och pröfningen wid språket Joh. 3: 16: Så älskade Gud werlden o. s. w.?

Frågor till betraktelse äro dessa:

Hwem har älskat werlden? Hwad har han älskat? — Huru, huru mycket har han älskat den? — Hwad betyder: Han utgaf sin son? — Och hwad affigt har han utgifwit sin son? — Hwad betyder: skall icke förgås? — Hwad betyder: få ewinnerligt lif? — Hwem skall icke förgås? — Hwad betyder: tror på honom? Hwem ibland dem, som tro på Jesum, är undantagen ifrån löftet om ewigt lif? — Hwilla andra språk öfwerensstämma med detta språk? o. s. w.

Wid pröfningen kan man nemligen säga:

Angår detta bibelspråk dig, min själ? Det angår dig till en del, emedan du tillhör werlden, som Gud så mycket älskat. Alltså äfwen dig angår det

herrliga "Så". Alltså äfwen för dig är sonen, — den enfödde — utgifwen. Alltså skall äfwen du icke förgås o. s. w. — Men du skulle dock gå förlorad, om du icke hörde till de troende. Det saliga löftet om det ewiga lifwet angår icke dig, om du icke tror på Jesum Christum. Angår dig alltså bibelspråket med sitt saliga löfte werkeligen? Tror du? — Är din tro rättfäffens?

10. Men är detta icke idel katechetisering?

Jo, men en sådan, hwarwid lärare och lärjunge är samma person. Då låta frågorna helt annorlunda och swaren likafå. Det tränger med makt från hjertat och går till hjertat.

11. Men det kan dock wara idel förståndsfak?

Det kan det, men det är då menniskans egen skuld, och då är det wist icke skolmästeri. Men drif det endast med rätt allwar, i affkiljd stillhet, såsom en, som söker Gud. Du skall finna en stor wälsignelse. Äfwen får just icke allt frågas. Ännu mycket mindre måste allt ske i frågor. Jag sätter det blott för korthetens skull i frågor. Öfwa dig, och du skall snart märka, att en salig frihet råder wid hela saken, allt ängsligt, slafwist wäsende försvinner snart.

12. Jag har ännu icke bedt dig wisa mig, huru man efter betraktelsen och pröfningen af Joh. 3: 16 sammanfattar allt i bön.

Du har gjort rätt. Ty det behöfves intet mönster, då i synnerhet icke i bönen, ännu mindre än i betraktelsen och pröfningen, någon ängslan får råda.

12. Du hänwisar mig på öfning och erfarenhet.

Ja wisst. Ett annat omdöme, än det som framgår af erfarenheten, gäller här icke. — Gå bort, pröfwa och probera hwad du har lärt!

66. I det föregående utdraget om meditationen har jag redan nämnt, att man bör använda till sjelfspröfning det ord, som skulle betraktas. Men det ges äfwen en af ordets betraktelse oberoende sjelfspröfning, som man äfwen kunde kalla syndaprófning. I en christen människas hjerta bör, äfwen om hon icke har ordet liggande uppslaget för sig, alltid wara så mycket af ordets ljus och kraft, att hon wid blicken i sitt hjerta och i sin wandel finner sin afwikelse och sitt aflägsnande från Guds ord och wilja. Hwart hon går, bör en betraktelse af Guds ord gå med henne, hon måste weta och känna sig wara under andans tuktan och straff. Men hon bör icke blott bära hos sig och likasom tåla denna oafsätliga följd af ett åt Guds ord wändt lif; utan hon bör genom flit och trohet i ransafningen af sina synder komma ordets och andans förödmjukande werkan till mötes. Om hon hos sig känner andans bestraffning, bedje hon Ps. 139: 23, 24: "Utrensaka mig, Gud, och så weta mitt hjerta: Bepröfwa mig, och förnim,

huru jag menar det; och se till, om jag på enom oundom wäg är, och led mig på den ewiga wägen”.

Öfhygghet passar det en pastor, att lesiwa i en beständig sjelfspröfning, ånger och bot — för embets- syndernas skull. Den, som ej alltid lesiwer i en allwarfsam pröfning, kan, utan att weta det, med sig föra många synder; deremot finnes ett stort förödmjuskande och ett allwarligt begär efter den, som gör den gudlösa rättfärdig och helig, i ett hjerta, som icke försummar sjelfspröfningens pligt. Detsamma gäller om pastorn. Besiwer han i pröfning af sig sjelf, så skall hela sammansättningen af hans pligter alltid på nytt och alltid mera träda inför hans själ, och han skall icke för alltid och icke så ofta förbise mycket, som hwar och en utom han ogillar, men hwad som af mensskelig swaghet och förgätenhet lätt kunde undgå honom.

67. Om hjertats bön är ej mycket att säga, emedan desutom hwaroch en är öfwertrygad om des nödwändighet och wigt, och det wore en skam, att först wilja gifwa en anwising derom åt dem, som skola dit inför Christi får och lam³¹). Dock tillåta wi oss:

A. Att påminna om den ort, den en prest bör mest söka, för att öfwa en stilla bön:

- a) En bönkammare borde hwart hus hafwa, särdeles ett pastorshus. Då ej så är, måste pastorns studerrum blifwa en bönkammare.

b) Kyrkans sacristia misbrukas ofta till allahanda saker. Ofta är den ett ställe för prat mellan pastorn, orgelnisten och kyrkewärdarne. Ofta måste den äfwen tjena till studerrum och pastorn memorerar der, innan han går på predikstolen. Hur mycket bättre användes ej dess stilla aflägsenhet till hjertats bön, till bedjande förberedelse, till förbön för församlingen och alla kyrkans och werldens behosiver! En sacristia borde för det ändamålet alltid wara ensam, kunna läsas igen, och wara försedd med en bönpall eller ett bönaltare. Man kan utan sådant bedja, dock bör man ingalunda förakta stället stilla, högtidliga lugn och den kroppsställning, som beredes genom en bönstol, som inbjuder till bön och till knäböjande — och, hwilket wäl bör anmärkas, är gjord beqwäm genom bönstolen och armstöden derpå.

c) Ett särdeles beqwämt tillfälle till hjertats bön bereda färder i embetsärenden. Aldrig är man ensammare, än på vägar; aldrig mindre utsatt för lyfnare, om man är wan att bedja i förnimbara ord. Äfwen har ambulandobedjandet ett stort behag. Man försöke det blott!

B. För det andra påminna wi om förbörens wälsignelse. Martin Boos, af hwilken wi kunna lära mycket, om han också icke i alla stycken kan stäl-

las fram som mönster³²), påstår, att han har genom bönen fått sin tidigare framgång i embetet. "Bakom choraltaret i Wiggensbach", skref han oftare i sina bref till förtrogna wänner, "har jag bedt af Gud åt mig min lefwande tro och all nåd och alla gåfwor, som mig Herren skänkte" (Gosners Martin Boos p. 34). Hvad woro hans böner om nåd och gåfwor annat än förböner för församlingen, till hvars wäl och wälsignelse all nåd och alla gåfwor, som han bnfskade sig, skulle tjena? Men helt och hållet oafsedd följd, werkelig bönhörelse, är dock bönen om wälsignelse i embetet och sockenbornas salighet en nödwändig följd af den sanna kärleken till Gud, som will hafwa en sådan bön, och sann kärlek till församlingen, som behöfwer bönen. Den som icke beder för hjorden, är ingen rätt herde; förbönen är på en gång embets- och kärlekspligt. Ja, att bedja är ett rätt herdehjertas öfwerwinnerliga och oafwisliga begär. En rätt herde beder, äfwen om han icke blir bönhörd. Då Boos war wid Rhen, år 1820, besökte honom en wän. Honom förde han omkring och sade: "Ser du, på dessa berg är icke en fläck, der jag icke ofta låg på mitt ansigte och gret och bad, att Herren måtte åter gifwa mig nåd, att med glädje öppna min mund och med wälsignelse till hjertans wäckelse förkunna sitt ord, men jag blir ej hörd." Han kunde icke annat än bedja. Han war äfwen hörd, mera än han wistte. Och wist är det sannt

hwad hans lefwernesbeskrifware säga (p. 11): "utan twiswel har Herran här — i Sayn wid Rhen — gjort mera än annorstädes genom honom — åtminstone på honom — men han wille icke låta honom weta det. Det skulle ske i tyfthet." — — Påminnom of detta till wår blygsel! Men Herren förbättre sina tjenare och läre dem, att botfärdigt söka rening från sina synder! Hans heliga ande läre dem bedja!

III.

Stillhet och offentlighet.

68. Straufs säger en gång med skäl, att pastorns lif på en gång är och måste wara det offentligaste och ensamaste. I den rigtiga omwerlingen af ensamhet och offentlighet består och rör sig enligt Thomas a Kempis ej blott hwarje christligt lifs helsosammaste mått (Nemo secure apparet, nisi qui libenter laet. De imit. Christi L. 1. Cap. XX. 2.), utan den är i synnerhet hemligheten af en pastors ofta underbart verkande framträdande. Att alltid lefwa stilla och indraget, tillåter ej ett embete, som gör presten till församlingens medelpunkt och wid hwarje embetsförrättning och wid utöfningen af alla

hans pligter ställer honom midt i församlingen. Men omvänt fordrar embetet icke blott ett ständigt les-
 wande med församlingen, utan inlägger ett förbud
 deremot. Ser man på pastorn sjelf, så skall han
 genom att ständigt les^{wa} midt ibland sina sockenbor
 komma i fara, att förlora ögat för dem. Den som
 blott på nära håll ser en sak, ser till slut endast den,
mister jämförelsen med andra ting, warseblir ej mera
 des^ß sammanhang med andra, icke mera des^ß fanna
 gestalt. Så känner pastorn ej mera församlingens
 fanna gestalt, om han helt och hållet les^wer ibland
 och med den. Det är ett företräde, som pastorn har
 framför skolläraren. Den sista står närmare till och
 midt ibland församlingen, kan hafwa mera insigt i
 enskildheter, och i sådana ofta rätta pastorns omdöme.
 Men totalomdömet öfwer alla och öfwer de enskilda
 sockenborna kan pastorn riktigare och bättre hafwa,
 och derigenom lättare finna huru församlingen rätt
 bör behandlas. Och detta är wigtigt! — Hvad för-
 samlingen angår, så blir det den, då den alltid ser
 pastorn i största närhet, alltid swårare att bewara
aktningen för honom. Det skall gå den med pastorn,
 som det går pastorn med henne. Likasom denna ge-
 nom för stor närhet blir okunnig om sin församlings
 werkliga tillstånd, så äfwen församlingen. Alla rela-
tioner upphöra, då man står för nära. — Hvad
 angår en pastors embetsförrättningar, som les^wer för
 mycket i sin församling, så skola de förlora icke blott

till följe af de förr anmärkta sanningarne, utan äfwen derföre, emedan den rätta förberedelsen och det rätta lugnet och stillheten dertill fattas dem.

69. Erfaresheten bewisar alltså, att pastorn genom ett stilla, blott genom embetsförhållanden afbrutet lif får den riktigaste åsigtan af sin församling. Detta stilla, men derjemte alltid wälsamma, uppmärksamma, betraktande lif ställer äfwen pastorn på den höga punkten af en uppsyningsman (Episcopus) och wäktare, och denna höjdpunkt får icke fattas en pastor. Han måste nödwändigt leswa öfwer församlingen, i hvars midt han bör, om han skall öfwerståda den och dess behof, se de henne annalkande farorna och taga wård om den emot desamma. — På folket gör en pastors stilla lif ett intryck af det skickliga, ett öfwermåttan ghymsamt intryck. Den fordrar i sina pastorer inga kamrater, utan den talar illa om sådant. Ja, man kan wäl säga, att endast den pastor kan wara populär i ordets rätta mening, som har funnit den rätta punkten af tillbakadragenhet från sin församling. Wi wilja, för att uppskatta det rätta förhållandet i allmänhet, hänwisa på ett hithörande särskildt fall. En pastor går mycket ut, om också blott t. ex. att göra husbesök. En annan går, så ofta hans embetspligt fordrar, och gör sig eljest sällsynt. Förutsatt, att båda äro wänliga och tillgängliga, har den sista afgjordt företrädet i sin församlings aktning. Den förra skall i samma

mått, som han kommer oftare, verka mindre; den sednare skall, just emedan han kommer mera sällan, möta mera uppmärksamhet, mera willighet, hafwa mera eftertryck. Den sednares sällspordare besök påminna, emedan de alltid stå i bestämmt förhållande till församlingens behof och af dessa kräfwas, af sig sjelfwa äfwen dem, som endast se honom gå, om det himmelska kall, som pastorn representerar. Den första skall man föga akta, emedan mera godtycke, mera blott menflig wälmening, än embetspligt, ligger till grund för hans besök. Han skall af sina socknebor anses för en, som är för sjelfig, att bedrifwa annat, än denna werldens ting. Man fråge endast erfarenheten, om så icke är. "Man får icke låta se sig i otid, för att bli sedd på rätter tid." Det war Martin Boos' grundsats. När en wän bjöd honom, att med sig gå omkring på ett ställe, sade han: "Då oß icke göra detta; wi måste icke låta folket se oß i annat, än wår kallelse. Om de för mycket och för ofta se oß utom embetsgöromålet, se de oß icke i wårt kall — som sådana, såsom de horde se oß. Wi äro Herrans sändebud, derföre wilja wi blifwa borta från folks åsyn, då wi icke hafwa att bringa dem några budskaper; wilja ej wisa och låta se oß annars än då wi hafwa uppdrag från Herran och tillfälle att meddela dem dessa; på det, när folket ser oß på predikstolen eller wid sjukbädden eller eljest i wårt kall, de må tro, att wi fallit från himmelen, d. ä. att wi äro den

öfriga tiden hos Herran, i umgänge med honom, wi komma ifrån honom, hafwa hos honom inhemtat och hört hwad wi hafwa att säga och bringa dem, och äro alltså Herrans sanna vittnen (Gofners M. Boos p. 33). Man måste förstå Boos och icke tilltro honom någon dårskap af idel consequentmakeri, ty han har wist rätt.

70. Hwad slutligen angår skickligheten i embetet, så understödjes den mycket, om en pastor gerna är i stillhet, för att alltid lära något till sin församlings fromma. Den som alltid skall gifwa, måste alltid ega, och då han icke kan taga af sig sjelf hwad han skall gifwa, så måste han alltid wara wid källan, för att ösa. Mången sanning utvecklar sig, om man en gång har den, allt mera genom lifwet; men desß utveckling är dubbelt och tredubbelt rikare, då lifwet är stilla och offentligt, inre och yttre på en gång. Guds ord och de theologiska wetenskaperna kunna erbjuda ett stilla studium, som, wida aflägsnadt från all jagt efter wetenskaplighet, hwilken aflägsnar från embetet och gör oduglig för detsamma, fastmera fullkomnar, styrker, meddelar kraft och grund åt pastoru sjelf, går wid hans sida, att upplysa hans erfarenhet och erbjuder alltid ny herrlighet åt den enda predikade sanningen och bewarar för den olyckan, som många lata pastorer iråka, att deras stånd, när de en gång blifwit det mekaniskt mäktiga, blir dem tråkigt och de, under det

att det ewiga lifwets honung bör flyta från deras läppar, bekänna i hemlighet för goda wänner, att Christendomen löser icke för dem sjelfwa de högsta frågorna.

En pastor sköte derföre sina embetspligter med möjligaste flit. Den öfriga tiden använde han troget på studier och förberedelse. Denna regel borde så mycket lättare kunna följas, som derförutan, ju förtrognare en pastor blir med sin församling, förhållandena ökas och allt mindre tid och ledighet blir öfrig, för att i stillhet söka sanningen. Den, som icke visar sig ibland folket, skall intet verka, emedan han ej känner det, det ej honom. Från embetet till studerkammaren, från denna till embetet — det är en pastors väg, och lika så nödwändig, som den måste ösa watten, som will utgjuta det. Wilforet att lära andra är att sjelf lära sig. Wilforet att kunna gifwa tröst är att ge aft på och besegra sin egen anfäktelse. Ensamhet är käll-orten för alla strömmar — och ingenting herligt födes publikt. Icke alltid lära andra, icke alltid lära sig. Lära sig och lära andra, så går det in- och framåt.

IV.

Jurättningen af pastors hus, bord och beklädnad.

71. Vi tala icke här om föreskrifter för pastors diät, klädnad m. m., sådana pastoralmedicinen, om det finnes en särskild wetenskap af detta namn, skulle uppställa dem. Vi tala blott om det påhånde och den pastorswiskhet, som äfwen i det wanliga lifwet wet att sätta allt i förhållande till det heliga embetet.

Diät och klädnad och hela det yttre lifwets inrättning bero i första rummet af en mans förmögenhet. Då nu de flesta pastorer pläga hafwa sin börd ur de fattigare och medelclaferna och i embetet ej lätt blifwa förmögna, om de troget lesiwa för sitt embete, öfwa kärlek och barmhertighet, så äro äfwen för de flesta pastorer de rätta gränserna redan genom deras omständigheter utsatta. Men det tyckes äfwen i embetet och dess beskaffenhet sjelf ligga en anwising, att en pastor i omkostnaden för sitt dagliga lesiwerne bör ställa sig lika medelclafsen. Ett rikt och ett alltför fattigt lif äro båda hinderliga och beswärliga för embetet. Den som alla dagar lesiwer i fräslighet och glädje, duger swärligen till själaförjare för Sa-

zarus och hans wänner; och om han äfwen med sin själ står öfwer sin herrlighet, så skulle det dock icke vara godt, om hans hela hushållning och lefwerne bragte till åfädning rikedom och öfwerflöd. Rikedomen måste vara stor, om han genom wälgörenhet skall tillfredsställa de fattiga i en församling. En rik pastor kan knappast undgå förebräelsen för girighet. Så länge han icke blifwit fattig genom gifmildhet, hålles han mestadels för suiken, och om han äfwen ger mer än hans förmögenhet tål. Men fattigdomen är nästan ännu sämre än rikedom. Det är swårt, att förja för en hel församlings andliga behof, om omsorgen för det låra brödet beständigt följer honom i hack och häl. Dertill blir man, om man är fattig, äfwen wida mottagligare för skänker och deras moraliska (omoraliska) inflytande. Derföre blir Herrans befällning, att de som predika Evangelium, skola föda sig af Evangelium (Luc. 10, 7 ff. 1 Cor. 9, 14. Gal. 6, 6 ff.), den rätta anvisningen för de församlingar, som wilja bära namnet "christliga", — och för pastorn är det den bästa bönen, att bedja med den rika konungen Ords. 30, 7 ff.: "Fattigdom och rikedom gif mig icke, men låt mig min skälliga del af spis få."

Enligt denna en pastors ställning måste äfwen hans lefnadsfatt och klädnad inrättas. Icke fattigt, icke rikt, men måttligt, blygsamt, ware allt. Icke öfwerflöd, icke brist må bäras i dagen, om eljest den sed-

nare kan undvikas. Icke öfverflöd, äfwen om det finnes, ty det väcker hos församlingen anspråk och wäntan, som ej kunna uppfyllas, — det gör ett mot embetet stridande intryck. Icke brist, om så kan wära; ty det väcker ett deltagande hos församlingen och en mildsinthet, hwaraf man alltför lätt kan blifwa beroende.

72. Kanste skulle man bäst kunna beteckna ett pastorshus' hela inrättning med namnet enkelhet. Från werldens modeton och den urmodiga ton, som ej ger akt på tiden, ware en pastors lefnadsfätt, kläder och omgifning lika aflägsnade. Hwarken den rika eller den fattiga warde affräckt och sinne pastors lefnadsfätt alltför olika sitt. Både den förra och den sednare, om den förra icke föredrages och den sednare ej för djupt nedtryckes, måste kunna finna sig wäl i sin herdes boning och familjekrets. Lifwets andliga intereße ware rådande och komme att glömma hward som fattas i det timliga lifwets beqwämlighet och fullhet. Rikedomer på ewiga skatter, som finnes, ersätte allt. Allt i ett pastorshus predike oberoende af det timliga, uppoffring för det ewiga. "Fromhet och rättighet beware mig, ty jag förbidar dig" Ps. 25, 21 ware en pastors walspråk i hela hans personliga uppförande, äfwen som i det, som capitlets öfverskrift innehåller.

73. Att förmana till ordning i ett pastorshus torde kunna kallas såwäl påhånde som öfverflödig.

Det förstås af sig sjelft, att dens tjenare, som sjelf är ordningens Gud, måste älska ordningen. Den som inwärtas är ordnad i kunskap och begär, söke äfwen i det yttre att återställa ordningen. Erfarenheten wisar, att en wis grad af inre förwirring och oordning kan genom ordnande i yttre ting upphäfwas. En man, som hade mycket att skaffa med correspondens, aflägsnade ofta själen oro och oklarhet genom att ordna sina bref. Deraf känner man den werkelserkan, som består mellan det yttre och inre, och just deraf förklaras och rättfärdigas det misstroende, som man har för oordentliga män och qwinnor och i synnerhet för oordentliga pastorshus.

74. Swad i synnerhet kläderna angår, så har det åtminstone blifwit sed, att presterna kläda sig i mörka färger, i synnerhet den swarta. I länder, der man företrädeswis plägar gå swartklädd, är presten wisst icke derigenom utmärkt. Man kan fråga, om han då eller äfwen eljest bör söka utmärka sig genom klädernas form? Man förblände icke denna fråga med den andra: "om presten skall söka något i utmärkelsen genom kläderna?" Den sista är lätt förnekad; den första kommer i betraktande, så ofta en prest behöfwer en ny klädning. Frågan är owiktig, om ock kanske för timliga affeenden icke så owiktig, som den tyckes. I alla fall måste den, om den en gång på sitt ställe är gjord, rätt beswaras.

I den nyare tiden har man funnit det opassande, att en prest gör "uppvaktning" i chorrock, och man har varit betänkt på, att gifwa presten en egen drägt för högtidliga tillfällen, der han icke får wisa sig i chorrock, men hwilken nya drägt dock icke skulle få nyttjas i det wanliga lifwet. Man har derwid förgätit, att man dermed förorsakar den stora delen af fattiga pastorers en kånbar utgift, som kan undwiskas, om man antingen tillåter uppvaktning i chorrock eller att han wanligen går klädd i en visitdräfts schnitt. Det sista torde i alla fall wara det bästa. Chorlåpan betyder en embetsförrättning; en uppvaktning har dermed intet att skaffa. Men såwida nu hela pastorsns timliga lif skall ställas i harmoni med embetslifwet och wisa sig likasom helgjutet, och detta är församlingens allmänna anspråk likawäl som samwetets inre fordran och Guds ords bud; torde man äfwen för prestens drägt böra gifwa mera, än blott den negativa bestämningen, "att undwika det oanståndiga och modet underkastade." Det är blott ett steg längre, att gifwa en positiv bestämning, — och man borde gifwa den helt enkelt, utan att göra mycket wäsende af en så utwärtens sak.

Dock har man hos oss i många asseenden en så i ögonen stickande smaklöshet för slikt, att man till slut gör bäst, att tillåta presten för det wanliga lifwet och för uppvaktningar begagna sin bredskygga hatt och långa swarta öfwerrock. Denna klädning wore

lika wärdig och enlig med kallet, som den ej alltför mycket skiljer sig från andra stånds. Skall presten såsom sådan kännas igen, så skulle en stående eller dubbel frage och det, att de båda raderna stora knappar ginge längre ned, wara kännetecknen nog. — För de smutsiga wägarna på landet skulle i hwarje fall långa stöflar bättre, än långa byxor, passa sig. Ett bättre utseende bereda de defutom. — För uppwaktning kunde ju i alla fall skor förbehållas ³³).

Öf alla fall förtjenar den likaså opassande som osmakliga fracken en dödsdom.

V.

Liebhaberier (älsflingsyhjelsfättningar).

75. Ofta finner man, att pastorer hafwa lemnat sig åt Liebhaberier. Knappt kan man nämna ett område af menssligt wetande eller kunnande, utan att, äfwen wid en endast måttlig bekantskap ibland andliga, ett pastorsnamn faller i minnet. Philosophie, Philologie, Jurisprudens, Kameral, Politik, Naturwetenskaper af alla slag; Botanik, Mineralogi, Geologi, Pomologi, Blumisteri, Ekonomi, Jagt, Fiske m. m.: korteligen hwad man endast kan nämna, så

har någon pastor deri försökt sig. — Frågas nu, bör det rosas eller tadlas, — bör man wara en pastor för sådant eller uppmuntra till efterföljd?

76. Wißt är, att ingen wetenskap har i och för sig sjelf ett så widsträckt område och erbjuder så många anknätningspunkter för de öfriga wetenskaperna, som Theologien. Ingen är i och för sig så tillräcklig, att syfsätta äfwen den rikaste aude; men ingen är så inbjudande, att beträda fremmande områden, som just hon. Wid ingen förstås det så af sig sjelfst, att man blir på sitt eget gebiet, som wid den; — och dock åter är det hon, som först ursäftar en sidowäg och sidoblick. Ett theologiskt sinne finner öfwerallt bekräftelse på den theologiska sanningen; af alla wetenskaper kan minst hemtas för theologien. Men äfwen omvändt: Theologien behöfver ingen annan wetenskap, för att stå fast.

Under sådana omständigheter kan man nu wißt icke tadla någon pastor, som beträder ett, i synnerhet ett företrädeswis beslägtadt område, för att der hwila ut från sitt egentliga embetsstudium och winna ny spänning. Swarje spänd bäge, som skall förblifwa god, behöfver nedspänning. Det går ej an, att alltid drifwa detsamma; minst går det an i det menskelige wetandets högsta regioner. S:t Johannes behöfde rapphönan och Adam sjelf i Paradiset odlade jorden under sitt lif fullt af himmelsk beskädning. — Men tadelwärdt är och blir det utan twiswel, om bishöfel-

fättningen blir hufvudsyfsfättning, älsklingsfak och paffion. En pastor bör wäl waka öfwer sig, att icke något wänder honom från kärleken för det heliga kallet och det theologiska studium. Stor synd, stor otacksamhet är det, om en man, hwaras öga och hjerta har befallning att föda sig med betraktelsen af den Treeniges högtlofwade skönhet, föredrager något ringare framför detta kall. Han wårde sin fak och lemne åt andra christliga lärde kallelsen, att använda sina wetenskaper till kyrkans bättnad, till stadfästelse af Ordets ewiga sanning. Den i embetet trögaste pastor är dock så fasthållen af embetet, att han icke med full kraft kan wända sig till en annan wetenskap. Så många exempel på pastorer det derföre gifwes, som hafwa befattat sig med fremmande wetenskaper o. s. w., så sällan finner man dock exempel, att en på ett fremmande område gjort något storwerk. Den som drifwer allotria, är icke genomträngd af sitt kall, gör i detfamma icke det gagn, som han borde, och till slut äftwen i allotriis icke mycket. Så bortslöfar han sitt lif och blottställer sig för ett förfärligt ansvar ³⁴).

77. I synnerhet måste ogifta eller barnlösa pastorer wakta sig för älsklingsfaker. En erfarenheten bewisar, att de, som icke wandra eller kunna wandra på den af Gud wälsignade wägen af ordnad, samnt menskelig kärlek till hustru och barn, äro böjde att wälja en oordentlig kärlek. Den oädlare menniskan förfaller då i kärlek till grofwa synder; den ädlare på

skenbart subtilare willfarelser, på andliga liebhaberier: men båda synda dock för Gud utan stor åtskillnad. Därföre bör den ogifta eller barnlösa pastorn desto mer egna sina krafter åt kyrkans tjänst, 1 Cor. 7, 32. Men alla måste betänka, att wißerligen intet embete tillåter så mycken slentrian och tröghet, som det andliga, men att också intet har så stora fordringar af sina tjenare. Ju högre embetet är, desto lättare kan det misßbrukas, men också med desto större swårighet rätt brukas. Prest=embetet behöfwer deras fulla, odelade kärlek, som sköta det, om det till någon måtto rätt skall utöfwas.

Det är därföre ingenting naturligare, ingenting skönare, än att en pastor lefwer för sitt embete och sitt embetsstudium, och eljest för ingenting annat! Johannis rapphöna otadlad! ³⁵).

VI.

Skänker, offer, biktpenningar, Jura stolæ.

78. Pastorer få nästan öfwerallt mer eller mindre friwilliga gåfwor. Många friwilliga gåfwor hafwa blifwit ett bruk, en wana, t. ex. linsamlingar, äggsamlingar och biktpenningar. I affeende på dessa

ting, såväl som i afseende på sitt gifwande, måste en pastor i hwarje fall wid tillträdet till embetet weta förhållandet, om han icke genast skall förderfwa sin ställning till församlingen.

79. Swad skänker angår, så gifwas de an-
tingen af pur kärlek eller med affigt, att winna nå-
got. Pastorn kan kanske som inspector öfwer skolan
en gång wisa en ynnest, wid utdelande af bänkrum
hafwa considerationer o. s. w., det söker då folket
med skänker. Det är bra, om en pastor gör åtskill-
nad, att han i alla fall, då en blaffigt indiceras, icke
mottager några skänker, hwarken der affigten, att
winna något, är att förmoda, eller om de ges som
tacksamhet för uppfyllda pligter. Berömmet för in-
nocentia kommer en pastor ofta så wäl till pass, att
den med en wis ihärdighet förtjenar att eftersträfwas.
— Gelt annat är det med dessa ofskyldiga skänker,
som man wid wisa tillfällen och på bestämda tider
af gammalt plägar gifwa pastorn. Dessa skall man
hwarken wisa tillbaka, eller äfwen deröfwer yttra ett
wälbehag, som tigger mera. Skänken är icke blott
ofta en werkelig kärleksbewisning, som man icke får
ohöfligt undandraga sig; utan det är stundom i själf-
wa werket ett slags stolthet, att ej wilja låta gifwa
sig skänker. Den föräring, som göres pastorn genom
skänker, häntyder på det sköna, patriarkaliska förhål-
lande, hwari en pastor står till sin församling. I
det man wisar den tillbaka i des tecken och yttringar,

dödar man den sjelf, — och då icke blott för sin egen embetsförwaltnings tid, utan äfwen för efterträdarenas, för hwilka man icke har någon rätt, att störa det rätta förhållandet till församlingen eller att deßutom tillfoga timlig förlust på rättmätig inkomst. Det ges ett sätt, att mottaga skänker, hwarunder man kan stå i den skönaste tacksamhet till sin församling, utan att det minsta wara beroende. Detta söke man!

80. På samma wis är det med de i 78 §. omnämnda brukliga samlingar af lin, ägg o. d., hwilka man nu på många ställen bibehåller. Man kan företaga dem på ett girigt och snålt sätt, hwarigenom folket ofta så mycket beswäras, att man ofta werkeligen måste beundra deß stora tålmod och långmod. Men man kan också företaga dem på ett stolt och öfwermodigt sätt, hwarwid man med stor owilja och utan all tacksamhet emottager gåsuan och låter förstå, att man icke skulle göra sig mödan dermed, om det icke wore för efterträdarens skull. Många hafwa äfwen sökt, att förwandla dylika samlingar ³⁶) till en penningafgift, som de då i det hela togo af församlingens cassa eller läto en werldslig embetsman indrifwa. Alla deßa slag och wis att med eller utan omwäg företaga insamlingar kunna wißt icke gillas. Det första giriga sättet icke, det begriper en och hwar; men också icke det andra. En ödmjuk pastor försmår icke, att sjelf företaga sina samlingar, eller att dock låta pastoriskan, som här är på sin rätta plats, mot-

taga dem. Han wisar sig gerna som en bedjande och tackande och gläder sig, att genom sitt exempel lära bedja och tacka och wisa kärlek wid mottagande, lifasom han gerna äfwen wisar den wid gifwande. Ja, just dessa samlingar ge anledning till de wänligaste personliga beröringar med församlingsmedlemmarne. Der ser och talar hwar och en med pastorn och pastorskan i ett helt kärleksfullt, rent meniskt förhållande. Der kommer man genom en af häfden helgad wana i alla hus och finner öppna hjertan — dock med undantag af deras, som undfly pastorn, för att slippa gifwa. Ofta blir på detta sätt ett församlingsbornas andliga, ofta ett timligt behof uppenbart. Den fattiga, som intet kan gifwa, men wid detta tillfälle dock besökes, får tillgifwenhet och kärlek för pastorn, och öppnar mången gång sitt hjerta. Barnauppfostran och i allmänhet föräldrarnes förhållande till barnen kunna utforskas och göras själasörjaren bekanta till tröst och hjelp. Med ett ord alla fördelar, som kunna tillskrifwas husbesöken och dylika pastorns personliga beröringar med sina sockenbor, hafwa dessa wid tillfälle af samlingar anställda besök, under det de icke hafwa många ofördelar, som finnas wid mindre berättigade och motiverade besök. — Man kan till och med öfwa mycken barmhertighet, i det man icke tager ³⁷), utan wäl äfwen gifwer. I det man som en mottagande går från hus till hus, kan man wara en Guds engel, som gör wäl i det

förborgade, utan att det förmodas och väntas. Redan fördenksfull bör man icke wisa ifrån sig dylika samlingar. Men aldraminst bör man förwandla dem i penningar. Begvämt är wist detta. Men det har då också af ett tillfälle, som skulle drypa af wälsignelse, blifwit ingenting annat än en liten inkomsträtt för pastorn. Hjertlöst och kärlekslöst synes det wara, att draga sig ifrån detta wänliga umgänge med församlingen, endast för att spara sig liten möda och förödmjukelse. För sig sjelf förjer en sådan pastor, endast sitt söker han, och, om han för alltid inför, att taga pengar i stället för gåfwor, så förhindrar han sin efterträdare på ett oförsvarligt wis från att göra det skönare och bättre. — Defutom har ju en pastors lif nu för tiden ganska få spår af det honom påhände hjertliga patriarkaliska wäsendet. Swarsföre då fräntaga honom de sista spåren, som i rätta pastorsfamiljers hand kunna blifwa så sköna och wälsignelserika?

81. Swad biktpenningarne ³⁸⁾ angår, så är det något helt annat att införa, än att affkaffa dem. Att införa dem, der de ej brukas, wore wist icke klokt. Men lika så litet wist är det, att wilja affkaffa dem, der de ännu brukas. Man anför wänligen deremot, att det alltför lätt kan anses som betalning för absolutionen. Men den willfarelsen kan lätt genom underwisning tagas ifrån folket. Den är för orimlig, för att icke i hwarje fall lätt inses.

Är den nu infedd eller är den genom undervisning föreböjd, så kan jag icke inse, hwad ondt ligger i biktpenningar? Det är en skänk, som man ger biktfadren till tack för hafd eller blifwande möbda. Och hwad ondt är då deri? Äro wi så blyga och finkänsliga — biktfäder och biktbarn, — att en liten skänk (ty hwad är det på de flesta orter, några skillingar eller mera?) gör oss ondt, när den endast gifwes i närheten af en stor, ofskattbar skänk? Man borde ju fastmera tänka, att i närheten af det ewiga goda allt sken af en betalning med en jordisk småsak skulle förswinna!

82. Så är det äfwen med de s. k. jura stolae. Man underwise folket och det anstötliga bortfaller. Så litet Apostlarnes ord kan förwåna, att den, som lär Evangelium, skall deraf lefwa, likaså litet kan något underligt ligga i en gåfwa, som efter bestående lag gifwes till pastorns underhåll wid wiså embetsförrättningar. Quando igitur pro laboribus sacris salarium in genere recte datur, quidni etiam pro actu speciali aliquid dari posset? (Deyling Instit. Prud. past. ed. III. p. 240.)

83. Hwad strängheten i utkräfwandet angår, så hafwa våra fäder gjort en inflytelserik skillnad mellan accidentier och jura stolæ. "Latius aliquando patet nomen accidentalium quam jurium stolae. Illa enim vox in genere de omni emolumento, quod ratione officii extraordinarie percipitur, accipi

solet, sine respectu ad officium aliquod speciale praestandum, e. g. quod a parochianis ex mera liberalitate tempore novi anni ministris ecclesiae datur; quod nullo jure perfecto exigi potest. E contrario jura stolae jure perfecto exiguntur ob speciale aliquod officium praestitum." Se Deyling p. 239 f. Det är: begreppet accidentier sammanfaller på wist sätt med jura stolæ och står då gentemot salarium substantiale, som certas pensiones et præstationes continet; men såwida accidentier och jura stolæ åtskiljas, är de förras begrepp widsträcktare, i det det innefattar de frivilliga gåfvor, som på bestämmd tid ges utan affeende på någon bestämmd embetshandling, under det jura stolæ ges för bestämnda embetsförrättningar. Att man ej kan fordra accidentier, synes af sig sjelfst; men jura stolæ kan man med skäl fordra, om de förwägras. ² Dock finnes dem emellan en åtskilnad. Ju nödigare och wigtigare för det ewiga lifwet en embetsförrättning är, desto mindre bör pastorn göra deß förrättande beroende af betalningen eller sedan låta sig förledas till klagomål och strid öfwer afgiftens förwägrande. Andra jura må pastorn för fordra. "Ex juribus stolae parochus quaedam suo jure exigit virtute vel legis vel consuetudinis rite introductae. Quo pertinent proclamatio, copulatio sacerdotalis, preces publicae, deductio funerum, parentatio vel concio funebris. Alia autem

accidentia, e. g. pro baptisimi collatione ac S. Coenae administratione, quin ob nummum confessionalem sponte oblatum accipere quidem, sed invitis extorquere non potest." Se Deyl. l. c. p. 240 f. Kanske wore det godt, att utsträcka invitis extorquere non potest till alla egentliga jura stolae.

84. I alla fall borde i vår tid en jus stolae undantagsvis från de andra antingen affaffas eller ersättas på något sätt, som icke trycker de fattiga. Vi mena betalning för socknebud, de sjukas och döendes nattvardsgång. Emedan betalning måste ges, måste den sjuka umbära sacramentets åtnjutande, tills allt hopp om lifvet är förbi och derjemte hoppet att med mindre kostnad kunna njuta nattwarden i kyrkan. Men hur mången gång är ej då den sjuke ur stånd, att mottaga nattwarden! Och huru många gå icke ur werlden utan att mottaga sacramentets wälsignelse än en gång — blott för betalningens skull! Detta och dylikt äro olidliga fall. Det ligger derwid föga hjelp deri, att man ej tager något af de fattiga. Hvem är fattig, hvem icke? Denna fråga kan beswaras olika; det kan ges olika praxis. Derigenom qwarstannar dock hos de flesta fruktan för afgiften, såsom erfarenheten bewisar. Men på sjukas dödsbäddar borde sådana bojor och band icke mera binda; der borde sacramentets åtnjutande gifwas så fritt och göras så lätt som möjligt, och der=

före borde den odrägligaste af alla jura stolae, den för socknebud, om möjligt, borttagas³⁹).

85. Kan ske kunde i allmänhet pastorn underhållas på annat wis, än genom accidentier och jura stolae. Väl härstamma de från de gamlas oblationer, hwilka de, för att förskona gäster och åskådare, wid enskilda embetsförrättningar, som endast angå dem, nedlade på altaret åt pastorn för de fattigas bästa, för pastorns underhåll m. m. s. — och oblationer borde man heldre återställa, än helt och hållet utrota dem samt det sista minnet deraf. Wi kunde wara frestade, att med Chrysostemus (Homil.

86 in Matth.) uppmana till den gamla sedens återwändande, att bidraga till prestens underhåll genom fri kärlek. Nungvam ecclesiae earumque ministris melius fuit prospectum, quam ubi sustentationem suam ex oblationibus habuerunt, quae admodum fuerunt largae et copiosae. Deyling p. 224. Men

tyvärr är, hwad flertalet af våra församlingsbor angår, kärleken och meddelsamheten (*κοινωνία*) död och helt och hållet förbi. Pastorerna skulle swälta ihjäl, om de skulle lefwa af kärleksgåfwor. De måste ju ofta nog, trots beståndande lagar, först twista med församlingarne om sitt arma underhåll! Dersföre blir också wanligen ingen wälsignelse förspilld, om accidentier och jura stolae falla bort och en annan väg att försörja pastorerna, om möjligt, wäljes. Har det för rätta pastorer icke blott ingenting ansöt-

ligt, utan är till och med något rätt hjertligt och innerligt, att erfara och mottaga församlingsbornas kärlek och gäfvor wid sådana tillfällen, då äfwen pastorern närmare känner de enskilda, så kunna dock kanske äfwen andra tillfällen, att bewisa pastorern kärlek och wälwilja, uppsinnas, som likaledes tillåta ett innerligare och hjertligare närmande. Årets stora fester, kyrkowigningsdagen⁴⁰), pastorens installationsdag o. s. w. gifwa t. ex. äfwen tillfällen, om dessa omnämnda icke alltid äro så hjertliga, som de tillfällen, wid hwilka gäfvor nu gifwas. — Man kunde stundom önska, att biktpenningar och accidentier kunde undwiskas, om man betänker jagten efter nattwardsbarn⁴¹), hwilka man dock wårdslösar, och det owärddiga beteendet med accidentier, som här och der hör till ordningen för dagen. Om blott äfwen ett menfullt förhållande wore tänkbart, hwarwid intet missbruk, intet skamligt, egennyttigt beteende wore möjligt! Men det är icke en gång möjligt wid en fast penninglön ett för allt. Äfwen om man för det afskywårda missbrukets skull wille förkasta hwarje möjligt bruk af den bestående inrättningen, skulle dock girighet och falhet alltid finna nya utwägar. Det är dock derföre bäst, att förblifwa wid det gamla bruket och brännmärka missbruket.

Bihang till den förra paragrafen.

86. Då frågan om accidentierna och deras upphäfwande, isynnerhet i wår tid, ingalunda är owigtig; så tillåta wi oss, att ur S. J. Baumgartens "Kurzegefäster casuistischer Pastoraltheologie" (Halle 1752) blott inrycka den träffande frågan och swaret. Wi läse p. 332 ff.:

Kunna accidentierna eller betalningen för
wissa embetsförrättningar wara
rättmätiga och fordras?

Denna fråga bör med ja beswaras. Men wid des afgörande måste man anmärka tre stycken:

1. Inskränkningarne wid frågan, som skall afgöras;
2. Grunderna för afgörandet;
3. Inkast och deras beswarande.

Inskränkningarne wid den fråga, som skall afgöras, äro följande.

Den första innehåller en förklaring af saken sjelf, hwad accidentier äro. Wi wilja uppgifwa två kännetecken, hwarigenom dessa en lärares inkomster åtskiljas från de öfriga ordentliga.

Det första kännemärket är: att dessa inkomster utbetalas till lärarena af enskilda åhörare

antingen på en wiß förordnad tid, eller wid guds-
tjenstliga handlingar för enskilda personer.

Detta slag af tillfälliga inkomster för presterna
har uppkommit wid tillfälle af de offentliga obla-
tionerna eller gemensamma bidrag i den första kyr-
kan, som alla medlemmar wid den offentliga guds-
tjensten och nattwardens firande woro wana att göra.
Ty, emedan denna oblation strart i början bestäm-
des för lärarens och de fattigas underhåll; så har
det äfwen smänningom skett, att enskilda personer, wid
förrättningar för deras skull, för att skona andra
bjudna gäster för omkostnader, ensamma öfwerlagit
denna oblation och, då de warit ringa, öfwerlem-
nat dem uteslutande åt lärarena, att främja deras
willighet till slika handlingar. Swaras klarligen sy-
nes, att dylika, enligt sitt första ursprung, icke warit
betalning för gudomliga nådemedel.

Det andra kännekärket är, att sådana in-
komster antingen måste anbefallas eller åtminstone
stadfästas af kyrkolagarne, för att skilja dem från på
egen hand införda.

Den andra inskränkningen angår föreskrift,
som wid deras fordrande måste iakttagas, nemligen:
allt uraktlåtande af allmänna pligter, äfwen skenet
af girighet måste undwikas; följaktligen bör ingen
mångfaldiga sådana gudstjenstliga förrättningar och
påbörda dem åhörarena till sin nytta.

Den tredje inskränkingen är, att man ej der-
 efter mäter willigheten, att med sitt embete tjena åhö-
 rarena, följakteligen hwarken will hafwa allt beta-
 ladt, hwarigenom mången skulle frukta för besök af
 presten, eller afmäta och iurättar mödan sjelf och
 des grund efter de fördelar, som man erhåller eller
 åtminstone hoppas.

Under dessa inskränkingar är det rättmätigt, att
 gifwa och mottaga dylika accidentier, och det af föl-
 jande skäl:

1. Emedan det är ett stycke och en del af lära-
 renas underhåll, följakteligen åhörarenas förbindelse
 att underhålla sina lärare, sträcker sig derhän, i syn-
 nerhet om det öfriga regelmessiga underhållet icke är
 tillräckligt.

2. Emedan dylika förordningar höra till en
 gudstjenstlig menighets eller öfwerhetens rättmätiga
 lagstiftning, följaktligen äfwen af lärarena utan synd
 kunna iakttagas.

3. Emedan Gud sjelf i gamla testamentet wid
 den israelitiska gudstjensten förordnat, att utom den
 wanliga tionden en del af offren måste gifwas åt
 presterna, hwaraf synes, dels, att dylika i sig sjelf-
 wa ej kunna vara orättmättiga; dels, att de efter
 Guds wisshet blifwit ansedda för ett af de beqwämaste
 medlen, att förskaffa lärarena detta underhåll.

Deremot kan man ej gilla följande inwänd-
 ningar.

För det första är det icke ett bortfäljande af gudomliga ting, som man föregjer och deraf tar sig anledning att tillägga dyllika inkomster allahanda förhatliga benämningar, utan endast en erkänsla för lärarens möda i enskilda fall, hwilken icke är obillig, emedan ingen allmän förbindelse, att åt enskilda personer förrätta gudstjenstliga handlingar efter deras behag, kan uppwisas. I allmänhet bewisar detta inkast för mycket, nemligen orättmätigheten af hela lärarens underhåll af församlingen, hwilken dock är grundad i den Heliga Skrifts uttryckliga befallningar.

För det andra strida icke Guds ord, Matth. 10: 8, deremot, ty 1. wisar sammanhanget, att Trälsfaren endast talar om undergörande gåsbor; 2. beswarar Trälsfaren sjelf genast i det följande detta inkast, då han befäller sina lärjungar, att mottaga underhåll af hwar och en, till hwilken de skulle komma, utan undantag af sådana människors goda wilja, hos hwilka de skulle besinna sig.

För det tredje bewisa icke Petri ord, Ap. G. 8: 20, att det är syndigt, att taga något för presterliga förrättningar, utan, som hela denna historias sammanhang wisar, endast, att det är syndigt och orätt att handla med och köpa ett presterligt embete.

För det fjerde kan icke 1 Tim. 6: 5 höra hit. Ty 1. wisar sammanhanget, att här icke talas om lärarena, utan om christna i allmänhet, som söka

draga andra själar till sig genom att påbördas dem såväl nya meningar, som andra gudstjenstliga öfningar och derigenom söka göra sig en winning. 2. Är det en stor åtskillnad mellan att drifwa ett yrke med gudsfruktan och lönen för enskildta arbeten wid gudstjensten, hwilket sista i samma bref förordnas.

Men att dermed allt misßbruk måtte undwiskas, så tjena följande lärosatser dertill:

För det första wore det bättre, äfwen för lärare och åhörare beqwämare, om dylika inkomster kunde alldeles upphäfwas. Antingen genom en riklig gifmildhet hos församlingsmedlemmarne och ett willigt bidrag till lärarenas underhåll, som icke wore förenadt med förrättningen af gudstjenstliga handlingar; eller, hwilket wore ännu bättre, genom någon annan bestämning af ett rikligt underhåll; dels, emedan man derigenom hade att frukta mindre anstöt hos sådana, som anse presterna för en börda för borgerliga samfund; dels, emedan i detta fall många enskildta slags gudstjenst icke skulle påtrugas folket.

För det andra, en lärare gör icke orätt, om han affägar sig denna rätt antingen af ett twiflande samwete, eller för att undwika anstöt hos åhöraren, eller under deras befarade oförmåga och tillräcklig bergning för sig för öfrigt, eller för att främja åhörarens goda förtroende till sig, och

sitt embetes werkan på desamma. Dock är det bättre, om det sker i enskilda fall och åt enskilda personer, än genom ett fullkomligt upphäfwande eller offentligt bekantgörande inför församlingen. Emedan

1. derigenom skada för efterträdaren och andra lärare förekommes; hwilka ej göra och ej kunna göra på samma wis.

2. Emedan det skulle göra åhörarna äfwen i andra fall twiswelaktiga om sin förbindelse; ty de kunna sålunda lätt gå längre och anse hela lärarenas underhåll för orättmätigt.

3. Emedan en prest wida förr kan winna sitt ändamål, att utöfwa barmhertighet, om han blott i enskilda fall betjenar sig af sin rättighet.

4. Emedan det är wida swårare och förenadt med en större collision af pligter, att i fall af nöd och wid en märkbar försämring af de förra lyckliga omständigheterna åter begagna en rättighet, som man högtidligen och offentligen afsagt sig, än om det endast sker i enskilda fall och för enskilda personer.

5. Emedan, såsom jag af andras erfarenhet känner, äfwen en lärares bästa affigt wid ett fullkomligt upphäfwande af de rättmätiga accidentierna bedömes olika och anses för en dold äregirighet, följaktligen kan lägga många hinder i vägen för ett wälsignadt utförande af hans gudomliga embete, hwilket genom motsatsen lättare kan undwiskas.

För det tredje är det äfwen af ofwan-
anförda skäl orätt, att antingen helt och
hållet eller till en del efterskänka försam-
lingen denna afgift, om den också bestäm-
des till uppbyggande af offentliga hus.
Emedan en församling derigenom kan sättas i den
största frestelse, att bestänna sitt wal af prestes der-
efter och räkna sådant med till deras fall.

Särskil kunna äfwen följande fall afgöras:

1. Kan en prest med godt samwete klaga hos
öfwerheten deröfwer, att hans inkomster indragas?
Detta är i saker, som tillhöra honom enligt öfwer-
hetens lagar, tillåtet och skäligt, och öfwerheten är
förbunden, att genom domstolarne bestänna om så-
dana inkomsters bibehållande.

2. Kan en prest, då han erhåller kallelse till en
församling, der hans företrädare offentligen upphäft
slika inkomster, wara berättigad, att åter fordra dem
och derom göra de kallande en behörig föreställning?
Ja.

3. Kan en sådan församling af en lärares
särskilda anordning få en beständig rättighet, att icke
gifwa alla sina framtida lärare några accidentier?
Nej.

Gifmildhet.

87. Om en pastors inkomster bestå i penninglön, som utbetalas till honom på bestämde tider, månader, kvartaler m. m.; så kunde, äfwen om det hela utgjorde en ringa summa, pastors hushåll inrättas på ett lifformigt wis. Om han wet, att han dagligen har att använda en half gyllen på sitt hushåll och äfwen dagligen har den i handom; så kan han rätta mun efter matsäcken, och, wäl alltid så godt det kan gå, men dock till en wis grad bekymmerslöst, berga sig med inkomsten. Gelt annorlunda och ganska förswärad är deremot hushållningen för i synnerhet ännu yngre, alltså flent lönade och tillika oerfarna pastorer, derigenom att lönen icke består af idel penningar, utan till stor del i naturprodukter, som man ej kan få in förr, än wid skördetiden. Deraf kan det hända, att man på en wis årstid har fullt opp, under det att man den öfriga tiden af året lider brist. Så länge bristen warar, måste pastorn då taga sig ut, som han kan, lida nöd, låna; när hans inkomst kommer, har han att betala skulder, för att på ny kula lida brist. Wis-

serligen ges det karakterer, som hastigt begripa denna nöd och för hwilka det är lätt, att träffa en sådan anordning på den tid, de hafwa något, att totalinkomsten riktigt fördelas på den eljest inträdande hungerstiden. Mången, som en gång är gjord uppmärksam derpå (och det är affigten med denna anmärkning), besinnar detta redan, förrän han tillträder pastoratet, likasom han af wana lär känna beskaffenheten af sitt pastorat, såsom beroende af naturens lopp. Mången har nog hushållstalent, att blott en gång komma i nöd, förutsatt, att icke synnerliga, penningödande olycksfall inträffa. Men många komma hela sitt lif ej i ordning, de måste alltid wara bekymrade, någon gång wara insolventa, utan att de kunna upplysta sig till det modiga beslutet, att i ett sådant fall i Guds namn med framläggande af omständigheterna för ögonblicket wara insolventa. Denna omständighet föranleder mången till en ständig misshelåtenhet med sitt pastorat, som ej kan förklaras af den kanske icke så oansenliga totalsumman af deras inkomst.

Här gäller det klofhet och öfverräkning och fast konsekvens i affeende på allt gifwande. Om möjligt bör man likaså litet, då man har medel, som då man icke har, öfverskrida det mått, som en gång blifwit bestämmt för den ifrågawarande tiden. Will då, trots en hushållares trohet, icke det förslå, som regelmässigt finnes att tillgå, så kan man med lugn

förbidan lyfta ögonen till den, som är rik öfver alla.

88. Smärtsammast måste det dock vara för en pastor, om han icke kan gifwa sina daglönnare deras betingade lön och måste låta dem wänta öfver söndagen, som kanske just af sin arbetslön af pastorn wille bestrida de sinas behof för söndagen. Att icke gifwa den fattiga hwad honom tillhör — icke på rätt tid kunna gifwa, är en bitter droppe i den mans lefnadskalk, som inwiger andra till hushållare med de orden: "Du skall föda dig af din hands arbete, wäl dig, du har det godt!" — Erfarenheter sådana som dessa lära först hwad det will säga: "I ditt anletes swett skall du äta ditt bröd. Med bekymmer skall du föda dig, tills du warder jord; ty af jord är du kommen och till jord skall du åter warda." — På en pastor löpa wäl icke swetten och tårarna som på bonden öfver anletet, men det är desto smärtsammare, om swett och tårar utgjuta sig i hans inre.

89. Mindre kränkande, men full af en bitter ångers smärta är det, om en pastor måste säga sig, att hans insolvens, hans brist härröra deraf, att han icke hållit måtta i hederstgifter och almosor, — att ej tala om utgifter för lyxartiklar, som icke anstå en man af medelmåttiga eller ringa förmögenhetswilkor.

90. Hedersutgifter drabba ofta en pastor. I förwäg hälle han sig orubbligt fast wid den sat-

sen, att hans stånd aldrig kan fordra hwad hans förmögenhetswilkor förwägra. Må andra göra hwad de wilja; det må icke wilseleda en trogen hushållare! Du får och bör icke hwad du icke kan, derwid blir det. Och derwid blifwer det ock, så swårt det också är, så sällan någon handlar fullkomligt i enlighet dermed, så sällan någon häri är utan skuld, utan straff, utan bitter ånger. Så är det äfwen med almosor. Det är swårt, att afflå, om man ofta ifrigt ombedes. Men det är dock ingen dygd, utan en swaghet, ja mer än det, det är nästan ondskå, att ge öfwer förmåga. Hustru och barn måste då umgälla, att en pastor än här, och än der förwärfwar sig beröm för barmhertighet. Om hustru och barn äro försörjda, så gör då med det öfriga hwad du will. Men se wäl till, att du icke blir obarmhertig mot dina närmaste, i det du wisar andra barmhertighet. — Här öppnar sig för en fattig pastor en skola af helgande försakelse, som, med godt mod genomgången, gör mannen pröfwad och utan twiswel leder till den fattigas hemliga, men inför Gud och hans englar erkända fulländning. Menniskorna hafwa intet öga härför; hwad i detta asseende försiggår i en fattig pastors hjerta af ädelt sinnelag, duger också icke för offentligheten; men domedagen skall göra det klart! — En pastor, som icke gifwer, emedan han icke kan gifwa, förefaller folket alltid eller dock mest blott girig, så länge hans armod icke går

till brist på det nödvändigaste. Det wet en pastor. Om han nu, icke misfledt af sitt folks fördom och illwilja, med all makt skall uppmuntra andra till barmhertighet, så fordras dertill en hög själ, förutsatt nemligen, att hans själ icke gjorde något heldre, än att föregå med ett mäktigt exempel af barmhertighet. — Många dylika helgelsens eldprof ges det för en fattig pastor i hans embete.

91. Här måste jag wäl ock säga ett ord om låån och borgen. Jungenting är wanligare, än att man af pastorn will på borgen låna penningar och waror (såd och andra frukter). Pastorn uppmuntras af ställen, såsom: "Låner och hoppens der intet igen!" Å andra sidan kan han förutse, att han genom sådant lånande med de sina måste lida brist. Han känner uoga förut sin inkomst; han wet, att han icke mera kan få. Han wet äfwen, att de, som wilja låna eller borga af pastorn, wanligen äro de, hwilka ingen annan lånar eller borgar, — de fattiga, som icke kunna gifwa någon säkerhet för återbetalning. Dessa fattiga borde wißt icke låna, utan ärligt bedja om skänker; men de hoppas, att kunna återgifwa, der ingenting är att hoppas, — de låna med wilja, men utan all sannolikhet af återbetalning. Swad är då att göra? En förmögen pastor må låna, och det efter Herrans bud och utan ränta, då han har fattigt folk för sig. En fattig pastor handle med öppet bekännande af sitt armod efter

den grundsatsen, att han icke mottager mera, än som är alldeles nödwändigt för hans underhåll, att han får sin inkomst småningom, ofta ganska knappt, att han icke kan utlåna hwad han icke har, men att han gerna wille skänka, om han hade något qwar. Ty det kan ske, att han wäl icke kan sätta den större summa, som han skall utlåna, i fara, men wäl wägar skänka en mindre. På detta sätt förfare man konsequent, så har det en stor wälsignelse. Man blir, om icke genast, dock mer och mer bekant. Pastorn blir mer och mer förskonad från sina fattigas fordringar; ju längre desto mera ses hans handlingsfätt i des harmoni med predikan; ju längre desto mera blir han känd för wälgörenhet ester måttet af sina omständigheter; ju längre desto mer kommer han i stånd, att obedd, efter eget förstånd, stilla och utan buller använda till wälgerningar det lilla, som han kan hafwa öfrigt.

92. Vår tid är en tid af föreningar. Den ena föreningen ester den andra uppstår, och det må uppstå hwilken som helst, så räknas på pastorn, såsom föregångaren i goda gerningar. Det kan lätt hända, att man blir uppmanad, att deltaga i 10—20 föreningar. Man räkne blott tillsammans och det skall icke synas öfwerdrifwet. Gåfwe nu en pastor till hwarje sådan förening ärligen blott 2 R:dr banko, så skulle en summa uppstå, som är ganska betyd-

lig efter måttet af hans inkomst. Det är ingen småsak, om en pastor årligen lemnar åt föreningar 40 R:dr B:ko, alltså 10, 20, 30:delen af sin inkomst. Något synnerligt för dessa föreningar gör han icke dermed, och desutom beröfvar han sig det, som han, enligt sin embetspligt, är skyldig sina fattiga sockenbor. Dersföre wåge han aldrig att lofwa ett regelmäsigt bidrag, som kunde beröfwa honom kraft för hans verkningsskrets. Han hafwe framför allt i ögnasigte sina fattiga, sjuka församlingsbor, då först gör han med hwad som är qwar efter sin fria wilja och samwete. Att understödja behöfswande trosförwandter och missioner bland hedningarne, skall en from pastor alltid hafwa som ögonmål, och det skall wara honom den högsta glädje att, om han kan, göra något och mycket, som kan bewittna hans glädje af dessa heliga kärlekswerk och bekräfta hans offentliga uppmuntraude till desamma. Men äfwen häri bör han framför allt handla efter måttet af sin förmögenhet och icke låta föra sig wilse af möjligheten att misßkännas. Wid detta förfarande sparas pastorn mycket ondt samwete; hans själ behålles så mycket som möjligt fri från bekymmer; den wälgerning, som han gör, är verklig wälgerning, och icke plåga.

Med allt detta sägo wi naturligtwis icke på rika och derjemte giriga pastorer. Dem skall man icke erbjuda någon ursäkt för sin synd. Det är endast tal

om, huru det stora antalet af fattiga pastorer wid embetets tillträdande äro tvingna att ställa sig, för att icke af missförstådd barmhertighet komma i ett olidligt, embetet hinderligt armod, i ständigt nya förlägenheter, ja till och med öfver ärlighetens gränser.

93. Här torde det wäl äfwen wara på sitt ställe, att korteligen hänwisa på två saker, som icke sällan förekomma i en pastors lif.

Wi mena för det första köp och försäljning, som förekommer hos allt folk, alltså äfwen hos pastorer. Det är redan anstötligt och för embetet skadligt, om en pastor eller des anhöriga wid wanliga inköp prutar och gnider som en girigbuk; så mycket man också dertill uppmanas genom ockrande köpmäns oredlighet, är det dock mera öfverensstämmande med embetet, att wara för estergifwen, än för försigtig⁴²). Men ännu anstötligare och hinderligare är det, om en pastor, då han säljer sina naturalier, försar för affärsnesigt. Det är, om icke alltid, dock för mestadelen, ett twetydigt beröm för en pastor, om han alltid affätter sina produkter för högre pris, än sina sockenbor. Han kan wäl här och der någon gång helt ofskyldigt hafwa orsak dertill; men, det ware huru som helst, en pastor skall icke söka högsta betalning med sina waror⁴³). Äfwen behofwet bör icke förmå honom, att synas lik en ockrare. Han kan icke allt hwad andra kunna; han har wäl makt till allt, men

det är icke allt nyttigt; och till andras nytta måste en pastor helt och hållet lefwa, äfwen med egen skada. Det är derföre ett gammalt ordspråk: "en pastor måste släppa till håren!" — Må derföre en ny pastor, af hwilka mången kanske oftare behöfde den omvända warningen, icke under det behof, som ett börjande hushåll stundom medför, göra sig skyldig till ett för fiket sökande efter inkomst. Man bör ej kunna lägga en pastor till last hwarken wårdslösande eller bortslösande af sin egendom, eller alltför stor noggrannhet. Ett heligt, rättfram, redligt sinne kan genom erfarnares råd lätt finna hwad som passar hans heliga embete. Erfarenheten bewisar, att just den öppna och rättframma uppriktigheten ofta wäl signas. Det går äfwen här efter regeln: "Gudaktighet är till allting nyttig och hafwer löfte om detta lifwet och det tillkommande".

94. Det andra, som ännu återstår att omnämna, är följande. Wår tid följde på en trostom tid, då de flesta pastorer i allmänhet och i synnerhet sökte genom utbredande af förgiftade uppbyggelseböcker⁴⁴) helt och hållet utrota det goda, som ännu war qwar från fordna tider. Derföre finner den tillträdande pastorn i sin församling onda böcker att utrota och naturligtwis äfwen nödwändigheten att sätta bättre i stället. Är han nu i allmänhet genast i början så wälsignad, att han drager till sig sin församlings uppmärksamhet och wälwilja; så blir

hans rekommendation af goda böcker gerna mottagen, och han får lätt anledning, att sjelf skaffa sådana åt sin församling. Swar och en tager dem gerna ur hans hand. Man vill hafwa en vers eller språk, namn, ort, är i boken skrifwet af hans hand. Går han nu härwid rätt till werket, så gör han intet annat, än hwad som passas sig för honom. Han kan wäl öfwertaga anskaffandet af böcker; ty ofta blir han derigenom iståndsatt, att få bättre pris eller gratis exemplar för fattiga. En bokbindare lider också icke derigenom förfång, ty inbundna blifwa dock böckerna, och att sälja dem billigare, än det sker i boklädor af bokhandlare och bokbindare är ostraffligt, om man på ett ostraffligt sätt får ett ringare pris. Kunna bokbindarne sjelfwa förmås, att för billigare pris utbreda goda skrifter, desto bättre! — Men det är illa, om en pastor borgar ut och wid sådan bokhandel icke eljest håller ordning. Bådadera bringar honom skada, och ofta en ganska kännbar skada, som han swårligen fördrager, utan att han dermed gör någon en wälgerning. Det ges många lätt sinniga, som utan affigt att bedraga borga en god bok, som de icke skulle hafwa lust att kontant köpa, och många dåliga, som göra det i affigt att bedraga. Den elaka skadar med skrattande mund; den lätt sinnigt borgande kunden aflägsnar sig derigenom från pastorn, att man utborgade åt honom, utan att göra honom uppmärksam på hans förmåga eller oförmåga

att betala. Af fruktan att anmanas, af blygsel, att icke blifwa anmanad, under det dock inwärtas är ett straffande medvetande, undwiker han pastorn, går honom ur wägen, försummar äfwen tillfällen, då han kunde träffa honom, kyrkowägen m. m., — och sålunda blir öra och hjerta från ordet afwänjdt, icke blott aflägsnad. Ja, det ges exempel, att dylika köpare på kredit (det gäller naturligtwis äfwen om annat, än böcker) få hat till pastorn och hans ord, blott emedan de icke kunna betala ett par riksdaler eller tolfskillingar, som de äro skyldiga. — Man fråge endast de erfarnare, om så icke är! — Wi anföra detta här endast som bewis, att ingen i sådana fall har nytta af borgandet, men wäl att ofta en känbar skada tillfogas den egna kafan och andras själar. — Ltt icke tala om den skada, som följer genom bortslösande och gränslöst bortskänkande af böcker. Böcker blifwa föraktade, om de gifwas för gerna, och en pastor kan helt oförmärkt och utan all nytta göra sig och sitt hushåll en betydlig skada.

95. Bäst är det, att pastorn gör sin uppgift för sig klar. De onda böckerna måste bort, det är wißt. Lika wißt är det, att bättre måste i stället. Men 1. icke många i stället för ett mindre antal, 2. icke ringa eller medelmåttiga. Medelmåttiga böcker hjälpa till att förderfwa folkets siune och smak, lyfta icke, hjälpa icke. Det måste wara kraftiga böcker, som kunna upplyfta folket ur den timliga lustans

dröm, ur eländet och trögheten! — Många böcker blifwa hinderliga för hwarandra. Mångläsning är för folket skadligt, och det är bra, att det wanligen icke inlåter sig eller kan inlåta sig derpå. Bibeln, Concordieboken, en postilla, en bönbok för friska och sjuka dagar, psalmboken, katechesen med språk, evangeliiboken, det är nog. Detta ware framför allt pastorsnål. Så långt kommer han, ty så långt följer honom den bättre delen af folket gerna. Godt är, om han kan råda alla detsamma och sedan i predikningar, förhör och själawård hänwisa på de husliga uppbyggelseböckerna, för att göra dem lefwande och werksamma. — Han wälje det förträffliga, rekommandere sitt folk det utvalda, göre det bekant, — förråde ingen för stor angelägenhet, ty då mistänker folket egennytta, — ware icke för hastig, förfare icke som om han förestode en bokhandelsförening eller en boklåda, icke som låge saligheten i att mottaga böcker, — han utlåne och utborge icke, — han skänke icke lätt, — och afgöre öfwerhuswud sådana göromål så kort, som de förtjena. Derjemte före han den strängaste ordning i afseende på inkomst och utgift och tage icke nytt förråd innan han kan betala. — Detta allt är lätt att inse; hwar och en wet det. Men huru mycket omak spar sig icke den, som gör derefter, — och huru mycket mer anseende har ej en ordnad werksamhet hos folket, hur mycket mera in-

tryck gör det icke, än en obetänksam människas lätt-
sinniga bokhandel.

VIII.

Gästfrihet.

96. "Varer inbördes hvarannars herbergerare, utan allt knorr" ⁴⁵) säger Aposteln (1 Petr. 4, 9. Ebr. 13, 2) till alla människor. Utan twiswel hafwa derföre pastorerna hufwudsakligen att anse Apostlarnes ord rigtade till sig. Emellertid har hwarje bud sin särskilda användning på olika lägen. Gästfrihet hör i allmänhet till gifwande. Men gifwande sammanhänger med inkomster. Likasom man i allmänhet icke kan gifwa hwad man icke har; så kan också ingen utsträcka gästfriheten längre, än hans förhållanden och förmögenhetswilkor tillåta. Den erfarna wet icke hwad för stora utgifter en utsträckt gästfrihet erfordrar; men erfarnare husfäder känna det, och just derföre är en måttlig utöfning af gästfriheten ifrån sådanas sida wärdigare och hederligare, än en utsträckt ifrån den obetänksamma, bekymmerslösa nybegynnarens. Wäl den nybörjare, som genast på förhand ställer sig så, att han icke efteråt måste

upphöra eller draga in staten! Alltför lätt förleder den behagliga början af egen hushållning till omåttlighet i gästfrihetens utöfning. Och mången märker det först, när han har skadat sig. Den som genast i början håller måtta, blir wisst icke lätt missförstådd. Deremot är den ganska utsatt för menniskors omdöme, som, sedan han slagit på stort, måste börja att inskränka sig. Måttet kan för öfrigt icke blott öfverstridas derigenom, att man mottager för många, utan äfwen derigenom att man i hushållningen går ifrån enkelheten. Kan en pastor, äfwen om han lefwer i goda omständigheter, i yttre ting blott räknas till medelclassen; huru mycket mera måste han icke fasthålla det, då han lefwer i början af sin bosättning, då inkomst och lön äro honom torftigt tillmätta. Kan också icke Engelsmannens sed, att göra det anspråk på gästerna, att de noga foga sig efter ordningen i hans hus, med engelsk skärpa fasthållas, så kunde den dock wara en regel för en pastor. Undantag kunna lätt inses. — Enkelhet i allting, enkelhet i gästfrihet passar en pastor. Han kan icke sträfwa efter något annat — för tillgångarnes skull! Han bör icke sträfwa efter annat — för embetet skull!

97. Wid gästfriheten måste wäl ett synnerligt affeende göras på pastorns förmögenhet, men icke utslutande. Två affeenden måste ännu i synnerhet framhafwas; affeendet på embetet och på barnen.

För att rätt verka i sitt embete, är omvärlu-
gen mellan ensamhet och offentlighet för pastorn nyt-
tig och nödig. Denna ensamhet instänger honom i
hans hus. Den fordrar icke allenast, att de närwa-
rande äro stilla, utan, enligt de flesta pastorers be-
hof, allas frånvaro, verklig ensamhet. Medwetand-
et, att vara i en owanlig omgifning, är ofta gan-
sfa störande, om också allt rundtomkring är stilla.
För mången är redan medwetandet, att icke vara
fullkomligt ensam, äfwen att hafwa i närheten en
älskad person, störande och hinderlig. Men är det
så, huru skall då en gästfrihet, hwarunder hwarje be-
sök blir alla husets innewånarens medelpunkt, omkring
hwilket allt, äfwen pastorn, måste wända sig och
hwarefter han måste rätta sig, öfwerensstämma med
denna stillhet och ensamhet? I ett hotell är den in-
trädande gästen herre — wården träder tillbaka såsom
tjenande. Så får det icke vara wid en pastors gäst-
frihet. Det heliga embete, som han förwaltar, for-
drar undseende af alla besökande, — pastors kall
och derföre äfwen hans sinneslugn måste skonas.
Hwarje inre störning, hwarje förstämning, hwarje
uttröttande får församlingen erfara. Den som der-
före inträder i ett pastorshus, måste uppgifwa sitt
anspråk, att hafwa pastorn för sig och utan uppehåll
af honom påpassas, considereras och beledsagas. Men
då nu många besök pläga vara för anspråksfulla,
så har en pastor desto mera att laga, att icke gäst-

frihetens utöfning länder honom och hans embete till skada. Ju mera han uppröres genom besök, ryckes ur själen stillhet, blir orolig, oklar, asmattad, trött, desto mindre kan han öppna sitt hus för gäster. Hans församling och hans embete gäller honom allt. Allt måste underordnas hans embete.

98. Det andra, som en pastor wid gästfrihetens utöfning måste göra afseende på, äro hans barn. Om han också har själsstyrka och själsklarhet nog, att alldeles icke låta besök störa sig i sitt heliga embete, så är frågan, om han då äfven helt och hållet och fullkomligt har för ögonen sin pligt mot sina barn — egna eller andras, som han har i sitt hus. Just emedan för ett pastorshus behöfves en studerkammare, för en pastor själf afflutenhet och ensamhet; just emedan hans embete så ofta för honom i kyrkan, skolan, husen; just dertföre sakna pastorsbarnen, i synnerhet de yngre, desutom snarare för mycket, än för litet fadren. Om nu considerationer för besök ännu mera borttager fadrens hjerta och öga, hans kraft och tid från barnen, — huru beklagansvärda äro icke då de fattiga barnen. De känna sig wara utan uppsigt och påpassning, — dertföre uppföra de sig, som det går. Deras wanart upptäckes eller upptäckes icke af fadren. I förra fallet måste barnen i närvaro af besökande straffas, eller de styrkas i sin ondsk. Allt straffa och att icke straffa i närvaro af besökande har bådadera sina ofördelar. Bemärkes icke

wanarten, så är det ännu sämre; den besökande ser dem desto förr, men talar wänligen icke i fadrens närvaro om dessa fel. Åro barnen öfwer den ålder, då man kan straffa dem inför fremmande, så kommer i stället för ungdomens öfwermod ofta verklig obändig slyngelaktighet, och fadren får då lätt en bittrare stämning mot barnen, än godt är, särdeles som han icke är utan skuld till det onda. Men är detta allt icke fallet, så lära sig dock barn, som se många fremmande i huset, en alltför stor frihet i uppförande, och den blygsamhet, som tillhör barnet mot den äldre, blir alltför tidigt utplånad. — Korteligen, då fadren genom besök för mycket drages ifrån barnen, är faren stor, att barnen deraf skola taga stor skada. Äfwen om det för uppsigtens och rummets skull är möjligt, att hålla barnen ifrån de besökande, alltså äfwen i gynnsammaste fall uteblir icke skadan, och det förblifwer sannt, att besöken kunna blifwa de unga barnen lika hinderliga i deras framsteg, som de kunna wara nyttiga för fullwuxna söner och döttrar.

99. Swad skall nu en pastor göra? Äfwen om han kunde och wille, skulle han icke kunna fullkomligt draga sig ifrån gästfrihetens öfning. Ja, ju mera det är hans allwar, att i alla affeenden lemna ett godt exempel, desto swårare bleswe det honom, att undaudraga sig Apostelns allmänna bud. Det blir derföre intet annat öfrigt, än det mått, som är nyttigt

för hans embete och familj och swarar mot hans för-
 mögenhet — och att bibehålla enkelhet i lefnadsfätt.
 Swarje gäst behandlas som christendomsbroder eller
 son. De fullwurna barnen må också bemöta gästen
 som en fader eller broder. Men de mindre, öfwer hvil-
 ka man kan hålla nödig estersyn, må wistas i barn-
 kammaren, så länge det går an. Måste de komma
 in i de andra rummen, så tillåte man icke, att de
 göra sig på något wis bemärkta eller af gästen dra-
 gas fram ur sin anspråkslöshet. Man låte gästerna,
 som ej sjelfwa weta det, tydligen weta, hwad husets
 ton i detta fall är. Men barnen tillåte man icke,
 att alltför förtroligt hänga efter de fremmande och
 med dem umgås. Hwad som från fadrens och hus-
 modrens sida synes vara en wänlig aktning för gäs-
 ten, det utpregle sig hos barnet som wördnad och
 högaktning. En fader underwise äfwen i synnerhet
 sina barn under den tid, då inga gäster äro der, om
 den aktning, som man enligt Guds ord är skyldig en
 fremmande.

Det förstås, att genom blodsband beslägtade,
 som insinna sig som gäster, icke förhålla sig som idel
 fremlingar till husets barn.

En christlig pastors hus ware derföre, så wida
 hans förhållanden det tillåta, ett Herrans *ξενοδοχείον*.
 Godt och skönt är, om icke blott den sjelf andliga,
 lärda, likställda fremlingen mottages, utan äfwen den
 fattiga, som recommenderas och anspråkslöft är belå-

ten med det, han kan få. Äfwen åt icke recommenderade fremlingar bör en pastor med försigtighet och wisshet wända ett hjerta och öga, fullt af barmhertighet och kärlek. Ja, ju mindre en fremling gör och kan göra anspråk, desto förr kan den heliga pligten uppfyllas emot honom, desto mindre hinder göra för-
 mögenhet, embete och barn.

IX.

Landsstryfware och sectmakare.

100. För närwarande ges det öfwerallt åter uppväckta menniskor, och der sådana finnas, der finnas äfwen deras caricaturer. Det är dessa förtwiflade menniskor, som göra till sitt yrke, att stryka genom landet och uppsöka alla "christliga wänner" och i synnerhet alla som christliga renommerade pastorer. De förwerpla de heligas samsfund med kamratskap och piquera sig af, att känna alla afgjordt christliga menniskor, d. w. s. att en gång eller oftare hafwa sett dem. Deras themata, som de pläga afhandla med alla Christna, äro de s. k. Adiaphora och framtiden, werldens ända, Johannis uppenbarelse, alltid äfwen missionen och i synnerhet Basels och Dresdens m. m.

De älska känslornas upprörande jemte skarpa omdömen, wäckelsepredikningar i methodistisk anda, tårar, suckar och grimacer, — korteligen religiösa dårars alla lustar finner man tala ur dem och verka. Wanligen wälja de, för att lättare stilla sitt samwete, en gårdshandlars yrke och hafwa sålunda fullkomligt berättigande, att gå omkring i husen med sina andliga gåfwor. De hafwa stundom i sin hemort ett betydligt anhang, herrska ofta öfwer de uppväckta derstädes, och deras röst galler äfwen i widsträcktare kretsar hos deras gelikar. De tala som öfversittare om pastorerna och deras werksamhet, om deras predikningar, katechiseringar och böner och förklara folk saliga, trots biskopen i Rom, och fördöma med icke mindre färdighet. De sätta goda och onda rykten i omlopp, genom hwilka Paulus och hans efterföljare alltid måste gå. Med tillförsigt, att wara efterlängtade wänner, komma de hwad tid på dagen som helst i presthusen, och den som beder dem sitta ned, ja äfwen låter dem stående öppna sin språklåda, han må se sig wäl före, huru han skall blifwa dem qwitt. De höra sig sjelfwa alltför gerna tala, i synnerhet om de utom sina egna äfwen finna andra williga öron. I sin älskingsprests ton och uttryck föredraga de sina omdömen, berömmelser, warningar, sina apocalyptiska slutsatser och apodictiska befallningar i asseende på den christliga frihetens ting. Finna de genswar, så blifwa de särdeles inställsamma, fulla af wänskap och

personligt erbjudande att göra alla möjliga tjänster. Blifwa de wänligt bemötta, så fördraga de äfwen en smula motsägelse och tillrättawisning; att blifwa wänner och bekanta med ännu en berömd pastor kan icke köpas för dyrt, om man också af den andliga Herrn får lida litet. De komma alltid igen, och då de komma, föla de på något wis att göra sig angenäma, ja äfwen ounbärliga. Stundom drifwa de helt aparta läror, t. ex. alltings återställelse, den första uppståndelsen o. s. w. Skonar man dem derwid, för att icke förtörna dem, eller i hopp, att småningom på ett fogligt wis taga ifrån dem deras willfarelse, så hänga de fast sig, äfwen om de i predikningar m. m. höra den motsatta läran. Den goda pastorn blir då mildt bedömd, han wet ännu icke bättre o. s. w.

101. Mot denna lätt igenkänliga ohyra ⁴⁶) på Guds winberg, äfwen som mot andra dylika pratmakare inom och utom församlingen, är ingenting bättre, än att en gång för alla bestämma en timma, då man förklarar sig beredd att tala med hwar man, under det man lofwar att för själawårdens utöfning taga sig tid dag och natt, i ro och under arbete. De kommande låte man stilla efter begär och önskan fråga; men afwisa dem, som icke komma i embets- eller själawårdsärenden, med att öppet tillstå skälet, bristande tid. Redan detta förargar ofta landstrykare. Men komma de på den utsatta timman, så weta de förut,

att pastorn efter des förlopp skall afbryta, de kunna derföre icke tala så widt och bredt; stundom träffa de tillsammans med annat folk, som inom samma timma äfwen wilja och böra affärdas. Dertill hänwisar icke blott fastsättandet af en sådan timma i och för sig på en kort sammanfattning af det, som skall sägas, utan pastorn har i den utsatta tinnmans forthet ett godt skäl, att äfwen uttryckligen och utan stötande bedja om föredragets förkortande, äfvensom att utan omswep fråga anledningen till besöket. — Afwisar man knapphändigt folk af ofwanbeskrifna slag, så blifwa de icke dermed förbättrade, utan deras sårade stolthet drifwer dem till desto större hårdnackenhets och förtal. Mottager man dem på ofwansagda wis, så kan man i sanning tjena dem och mot dem öfwa en helsosam kärlek, utan att man förlorar mycken tid och utan att man genom dem kommer i oundt rykte. Grundtonen af uppriktig kärlek och tonen af ärligt bekymmer om dessa pratmakares själawäl har dock här och der redan så sammanflingat, att den bättre delen i själen styrkts och renats.

Men i alla fall stanne man wid ett kort samtal. Man herbergere och hysse icke sådant folk, bjude dem icke komma igen, afwise wänligen deras personliga anbud, ställe sig något fremmande för dem, låte dem icke blicka in i församlingens och familjens förhållanden, med ett ord, man ware mot dem helt rättfram,

såsom det anstår en kärleksrik pastor mot en förwiltad och förwänd broder.

Det wore att öfwa gästfrihet på förwändt ställe, om man wille upptaga dem, som af umgänge med pastorerna önska hemta näring för sitt högmod och sina anspråk, hwilka de hafwa på sina likar! Att understödja synden är icke en pastors sak.

X.

Grannar.

102. Med grannar förstå wi här icke grannar i inskräntare mening, icke gemenskap med de sockenbor, som bo presten närmast; utan grannar i widsträcktare mening, umgänge med grannpastorers familjer. Först will jag tala om landtpastorers grannar. Den som känner en landtpastors lif, wet huru mycket många pastorer odla detta umgänge. — Hvem skulle nu betwifla, att just detta umgänge mellan grannpastorers familjer kunde wara icke blott rätt angenämt och roande, utan äfwen ganska nyttigt och helsosamt? Grannpastorater stå i beständig och ganska mångfaldig beröring med hwarandra. Deras åkrar, ängar, skogar gränsa till hwarandra, gemensamhet i

rättigheter, wanor, bruk och seder åstadkomma mycket sammanhang. Församlingarne beröra hwarandra, äfwen så pastorerna och deras familjer. Äfwen de hafwa gemensamma behofwer, kunna på många sätt hjälpa och råda hwarandra, — på det skönaste harmoniera i timligt och andligt affeende. Dertill gör det det bästa intryck på grannförsamlingar, om herdarne äro eniga och wänner. Ja, till de ädlaste företräderna af landtpastorers lif hör detta presthusens umgänge med hwarandra. — Den som redan haft en elak granne i embetet, wet att rosa, hwilken ädel Guds gåfwa "trogna grannar" äro.

103. Men — och detta men warde icke mindre öfwerwägd, grannskapet blifwe icke begagnadt för ett osmakligt och tråkigt jällskapslif. Pastorerna och deras familjer må icke föras tillsammans för tidsfördrif, utan af kärlek, icke blott af gemensamhet i timliga förhållanden, utan ishunnerhet genom wården om det andliga och intellektuella lifwet. Då det desutom fattas en prests lif på landet mångfald, så utföre man icke i oändlighet på nytt det dagliga lifwets händelser, man göre hastigt ifrån sig det som är timligt, och må sedan gå framåt med hwarandra till Guds kyrkas högre angelägenheter. Det ges stället, der de ofta ganska nära boende pastorerna kunna lefwa ett werkligt Phäakerlif. Hwar dag har det närboende presterskapet der sin samlingsplats, här och der bokstafligen hwar och en från den wälsignade

fördagen till den wälsignade fredagen, om icke ända till den wälsignade arbetsdagen, lördagen. Hvad skall man hwar dag der hafwa att säga? Ja, hvad för glädje och wedergwickelse kan der wara? Utän stilla lefwerne ges det ingen sällskapsglädje, utan arbete ingen wedergwickande hwila, utan studium intet mera djupgående samtal, utan ensligt begründande intet wigtigt, intressant samtal. Korteligen, den som gör umgänget alldagligt, betager det des behag och värde och är desutom en lättjefull menniska, som i kretsen af goda wänner har ett ondt samwete. Derföre förwerldsligas äfwen pastorsfamiljer helt och hållet, hwilka lefwa allt för nära grannar och för mycket och ofta äro tillsammans. De samtal, de föra, äro en riktig barometer för deras lif. Yttliga i embetet som i umgänget äro sådana pastorer. Ingenting ädelt, ingenting stort, ingen gemensam ansträngning för församlingens bästa, ingen kärleksaffigt besjåla dem. Öl, tobak och kortspel — om icke äfwen många andra ting — äro föreningsmedlen i sådana sällskap. Af dem måste man taga afsked med äckel och indignation.

104. En pastor ware sällan, men då af hela sitt hjerta, hos sin embetsbroder i grannskapet. Hans embete, hans dagswerk, hans lifs ändamål, hans studier, den faderliga omsorgen för hans hus hälle honom inom pastoratet och till iakttagande af sin residenspligt⁴⁷), hwilken rentut förbjuder att ofta

resa ifrån sitt hem. Komma då wänner, som gerna se hwarandra och fröjda sig åt konferensdagen, så må det ske så, likasom då man besöker lidande och sjuka, att man i förwäg kort och godt frågar efter, samtalar om och ordnar det timliga. Och nu wälän framåt till embetets werk, hwarigenom de heliga beredde warda. Naturligtwis måste då männerna hufwudsakligen föra samtale. Men qwinorna må man unna att fråga och swara. Dem skall det desutom vara nyttigt, att höra männens samtal och derigenom en gång ryckas och lyftas ifrån hushållsffären. Der behöfwis inga protokoller, inga former, intet twång. I fria luften, inom det påhändes och renas älskade gränser, förfar man utan twång och skuld. Man finner ingen glädje i att gå ifrån det hundrade ämnet till det tusende. Man afhandlar efter kraft och möjlighet hwad man talar om. Icke i ytligheten, utan i gemensamheten af samtale, ligger behaget. Man uttömmar sig om samtalsämnet muntert och gladt, fördragande andras tal och inwändningar, wäntande och utbedjande sig det sednare. Motsägelse wäcker estertanke, men ingen bitterhet, lust, men icke förolämpning, det inre lugnet störes derigenom icke, utan kryddas endast och göres angenämt. Swar och en får säga allt, som faller honom in, — äfwen det omogna och ofullkomliga wägar sig i ljuset. Det är i förwäg afgjort, att inga i ordet fullkomliga män äro tillsammans. Dersöre behöfwer

ockfå ingen hafwa alldeles rätt, ingen blygas att återtaga ett falskt eller förwändt ord. Under påstå-
ende, förklaring och tillbakatagning föröklas klarhet
och kärlek; omsigtsfullare och rikare, insigtsfullare och
wigtigare blir omdöme och röst, allt mera andeligt
och betydande lifwet.

Så är det här och der hos grannpastorer och
pastorsfamiljer, och wälsignade äro de presthus, der
ett sådant grannumgänge förekommer hwarcken för
fällan eller för ofta. Der wisar sig den fria, heliga
christna kärlekens förebild. Gud och hans englar
glädja sig åt sådana församlingar.

105. Wid detta umgänge mellan grannskapet
pastorer och prestfamiljer råde ingen afund. Afund
dödar kärleken. Men kärleken är afundens säkra
död. Derföre besegre man sig, att älska i stället för
att afundas den wisaste mannen i församlingen. Icke
röstpluraliteten, utan röstlikheten och röstenheten, och
icke en yttre blott, utan en inre, är målet för alla
konferenser. Men röstlikhet, så tänkt, att alla när-
varande, hwar och en af sig sjelf, finner och säger
detsamma med samma klarhet, med samma rikedom
och i samma begränsning, som den andra, är den
naturligaste fordran i werlden. Der två menniskor
träffa tillsammans, är den ena dugligare och sliktli-
gare, — träffa flera tillsammans, är det naturligt-
wis icke mindre så. Der är den sliktligares dygd
ödmjuk bewisning af hans duglighet, — och den an-

dras dygd är fritt, insigtsfullt öfwerwägande och värderande af det bäst sagda, pröfning af allt hwad som förekommer, det godas behållande. Det är ju dock endast swagheters högmod, om det är annorlunda, — och detta swaga högmod retar dens högmod, som ser den andra öfwer axeln. Och en usel tid är det, som icke på annat wis wet att hämna sig öfwer utdelningen af olika gåfwor från Skaparens sida, än genom det uppblåfande påståendet, att den ena är den andra jemubördig i gåfwor, den enas röst kommer nära den andras i kraft och innehåll. Deraf den erfarenheten, att så ofta ingenting kan afgöras, emedan man icke mot bättre wetande och samwete will återtaga hwad man talat i dårskap, icke antaga hwad som uppenbarligen är bättre. — Här skänke Gud åt alla sina tjenare den rätta ödmjukheten!

XI.

Förhållandet till fruntimmer.

106. Wi tala här icke om frieri och äktenskap, som wi spara till ett efterföljande kapitel; utan endast om den wänfkap, som stundom finnes mellan

män och qvinnor. Ju manligare och manligt utmärktare mannen är, desto mera finner han erkännande hos qvinnorna, och dertill en för könsrelationen fullkomligt främmande. Så naturligt det är för mannen, äfven utan egennyttig affigt, att i qvinnan ära skönheten och behaget och desto högreakta hvarje qvinnodhygd, om den framträder i detta ljus; så naturligt är det för qvinnan, att hos mannen söka och ära en manligt fulländad karaktärs inre herrlighet. Just häri ligger en borgen för qvinnans värde. Just deraf kommer det, att utmärktare qvinnor ofta söka gemenskap med manliga karaktärer. Och just i det andliga ståndet finna de ofta helst sådana karaktärer. Dersöre händer det ganska ofta, att äfven mycket ädla fruntimmer finna synnerlig glädje, att personligen och genom bref umgås med utmärkta prester. Frågas nu, huru har i sådana fall en prest att uppföra sig? — Fråga vi folkets röst, så skall den alltid visa sitt misshag deröfver, den skall i mildaste fall kalla dylikt en förvillelse och stämpla det såsom något lösligt. Fråga vi den egna rösten, så skall äfven den deri icke finna något naturligt. Det är och blir en egen känsla, att personligen eller genom bref pläga wänkskapligt umgänge med fruntimmer, — nemligen så, att det tages för något mera, än umgængeslivets wanliga intresse. Fråga vi de gamla, så innehåller äfven deras omdöme, att man icke till förnöjelse och blott af wän-

skap skall odla dylika förbindelser. De skulle bäfwa tillbaka för möjligheten af ett förwändt könsförhållande. De skulle påminna en pastor om hans själs stilla lugn, bedja honom trygga sig för onda menniskors baktal, och wilja hafwa den christliga friheten tryggad genom christlig klohet. Och hwem kan säga, att de hafwa orätt. I synnerhet då frågan är om gista fruntimmer, lika mycket om äldre eller yngre, inlägger wisheten sitt veto och en wis man mottager detta veto med glädje. För qwinnorna sjelfwa är den säkraste wägen till sjäslugn dermed anwifad.

107. Det förstås för öfrigt af sig sjelfst, att här endast talas om förbindelser, som ej höra till prestens kall. Der själasörjarens kall fordrar, att närma sig fruntimren, skriftligen eller personligen, må en själasörjare betänka den möjliga frestelsen och wara på sin wakt; men han skall dertföre icke taga något steg tillbaka eller gå dröjande till sitt embetswerk. Gud, som ger sina tjenare embetet, kan äfwen göra det för dem lätt, att utöfwa det på alla menniskor. Det är icke embetet, utan deras egen skuld, om de deri råka i någon förwändhet.

108. Swad breswexeln i synnerhet angår, så är det wisst tidsödande, om den utan anledning föres af en Evangelii tjenare. Knappt skola gamla wänner, som lesiwa i embetet, utan anledning regelmessigt korrespondera. Mycket mindre skall en wänskaplig breswexling mellan pastorer och fruntimmer

ega rum. Der till kommer äfwen, att menniskan i
bref mestadels är en annan, än i det wanliga lif-
wet, — och detta icke blott i affeende på ögonblickets
 lyftning, utan äfwen i affeende på wäsendet en an-
 nan. Nu är det wäl möjligt och sker äfwen werke-
 ligen ofta, att en menniska i bref framställer sig
fannare, än i lifwet. Det innersta är ofta så he-
 ligt, att det icke kan framläggas offentligen för män-
 ga. Så finner man ofta werkeligen milda själar i
 sitt yttre opåhånde och sårande; ofta är kärleken dold
 i en fränstötande skepnad. Dersföre kan det hända,
 att hjärtats fördolda menniska i ett bref wisar sig
riktigare, än i offentlig wandel. Men dock kan det
 omvända fallet kanske oftare förekomma. Ja, ofta
 öfwas i bref, som man endast skrifwer för att med-
 dela sig, ett medwetet fördöljande af sanningen, ett
 konstladt smicker och hyckleri, — och för mången är
 ett bref, skrifwet endast för att meddela sig, en werke-
 lig frestelse till sig sjelf ursäktande lögn. Nu äro
 i synnerhet de båda könen böjda, att ställa sig i en
 wacker dager för hwarandra, att hyckla för hwaran-
 dra, — och wid en brefsiwel, såsom den, hwarom
 wi nu tala, kan dersföre en dubbel frestelse inträda.
 Må dersföre hwarje pastor wara på sin wakt och göra
 hwad på båda sidor är helsosamt, äfwen om det
 skulle synas mindre artig. — Det heter äfwen här:
Homo sum, nihil humani a me alienum puto. Den

som är säker på sig och andra, är oförhindrad att följa detta råd.

XII.

Förhållande mot fattiga.

109. De fattiga äro antingen fullkomligt utarmade och tiggare, eller sådana, som oaktadt all sin torftighet dock alltid kunna förvärfsa sig en del af sitt lifsuppehälle. Enligt lagen om den offentliga fattigwården böra wäl alldeles inga tiggare lidas, och pastorn, som wanligen står i spetsen för den offentliga fattigwården, bör wäl i enskildta fall bringa denna (dock omöjliga) fattigwårdsgrundsats i utöfning. Det står i hans makt, om det ej är hans pligt, att låta gripa tiggarena, och har han nu gjort detta en eller några gånger, så kommer han swärligen i nödwändighet, att ännu en gång nödgas göra det. Men så litet tiggeri är att berömma, så mycket man på allt wis skall söka förekomma det, så litet är det förenligt med en pastors andliga karakter, att utöfwa statens stränga mått och steg mot tiggare. Det passar en ordets tjenare, att räcka tiggaren sin gåsna på ett sätt, som kan wara en eggelse till det

goda eller ett stadfästade deri, att räcka honom den timliga gåfwan på andligt wis. Ingen ställning inom den offentliga fattigwården bör förmå honom att gripa till ett mått och steg, hwarigenom han icke blott skulle bortbyta själaherdens karakter med en werldslig polisembetsmans, utan äfwen blifwa olif öfwerherden Christus, som äfwen prisar tiggaren salig och icke wet något annat medel, än kärlek, när det är fråga om att förlika misförhållandet mellan rikedom och fattigdom. Bäst är det derföre, om han använder sin ställning inom den offentliga fattigwården, att genom personlig inverkan och bemödande desto kraftigare bringa det derhän, att alla statens mått och steg blifwa öfwerflödiga genom christliga kärlekswerk. Guru han derwid skall bära sig åt, det må öfwerlemnas åt hans wisshet, då öfwerallt olika förhållanden ega rum, som äfwen för ändamålet fordra andra mått och steg och medel. — Det skall aldrig lyckas, att fullkomligt utrota tiggeriet; det ges äfwen ett sämre och större ondt, hwarur det sjelf qwäller, hwilket icke kan upphäfwas genom wåldsam undertryckande, äfwen om detta wore möjligt. Det wore t. ex. mycket bättre, om de talrika menniskor, som genom stöld söka afhjelpa sina behofwer, toge sin tillflykt till tiggeri. Att tigga är ärligt, att stjåla en synd, som utesluter från himmelriket. Wäl skulle man, om alla fattiga tjufwar och bedragare blefwe ärliga medborgare, först riktigt se, hwilket öfwerflödligt

och bottenlöft haf af elände och gudomliga straffdomar betäcker vårt fädernesland; men det onda funnes dock redan der, det blesive dermed icke först skapadt eller större, men wäl kunde återvändandet till ett sedligare lif — ty det wore dock steget från stöld till tiggeri — också medföra mera kraft att afhjelpa eländet, i alla fall förläna större kraft att det samma fördraga. Det ligger i dessa satsen något, som ställer saken på spetsen, men utan twiswel någonting sannt, hwari wi önska, att icke missförstås. Tiggarsfrån äro någonting förskräckligt, deremot bör och måste man ifrå; men åtskillnaden mellan tiggare och tiggare borde man icke glömma; icke hwar och en, som man kallar en tiggare, kan i sina omständigheter hjelpa sig annorlunda och bör räknas till skråtiggare. Fruktan, att göra en redlig eller till och med from Lazarus ondt, — lusten till den wälsignade bågare kallt watten, Matth. 10: 42, hwarom Jesus talar, och till dess stora lön borde göra en pastor ifrig och skärpa hans sinnen, att skilja tiggare från tiggare och tjena den fromma tiggaren. Det sker nu dock icke derigenom, att man kort och godt räcker hwar tiggare en gåsiva och tröstar sig med, att man på detta sätt också icke försummat någon from och redlig tiggare. Det är barmhertighet för godt köp, och om en pastor, som icke wet att göra sin ställning såsom fattigföreståndare gällande, äfwen emedan han icke begagnar den, sålunda råkar i händerna

på efter tiggare spanande gend'armer, och åtalas såsom öfwerträdare af öfwerhetens bud, så har han åtminstone förtjenat det derigenom, att han icke wisste att göra tiggaren något bättre eller war för lat att göra det. Deremot ligger det helt och hållet i en pastors makt, såsom föreståndare för en ort's fattigwård, att på allt sätt antaga sig fattiga och tiggare. Sådant hindrar icke statens lag; fastmera stå statens anstalter och medel dem till buds, och de hafwa endast att wänta erkännande. — Wi tala icke här om själwården för tiggare, icke om tiggeri såsom ett pastoralt tillstånd. Ingen menniska skall alltså säga, att en pastor, som enligt ofwanaanförda grundsatser sjelf gifwer och begagnar sin ställning som föreståndare för fattigwården, öfwerskrider sin werkningskrets, ingripa i en annans embete. Tiggaren möter den botande kärlekens, ja äfwen själwårdens behandling, der han ligger, lifasom den daglönnaren, som blir sjuk i ett främmande pastorat, behandlas af pastoratets själwörjare, der Gud låtit honom blifwa sjuk. Han behandlas af den pastor, i hvars krets han samlar allmosor, för ögonblicket med själwård, emedan det sker kärleksfullt — och wisas sedan troget åter hem till sin egen ort's pastor.

110. Fordom, då den offentliga fattigwården ännu war helt och hållet eller åtminstone till en del kyrkans sak, fick den fattige efter pastors anwising (man hade dertill egna poletter) af kyrkowården en

gäfsva, — naturligtvis af kyrkans cassa. Derigenom war pastorn iståndsfatt att tjena de fattiga i möjligaste måtto; de wisades till honom; hwad han gjorde, skedde helt och hållet i embetetets anda och i en christlig församlings namn. Denna sköna och på wißt sätt äfwen lätta ställning har en pastor icke nu mera. Det blir, då han nu skall gifwa af egna medel, särdeles på orter, der många tiggare äro, en swår uppgift, att räcka till med det lilla, han förmår. Likwäl bör å andra sidan denna uppgift icke tagas för swår. Mången from sockenbo skall fylla hans händer, och omvändt, mången tiggare skall icke låta wisa sig till pastorn, om han wet, att han skall utfättas för ett inträngande samtal om hans inre och yttre läge. Men så swår detta oaktadt uppgiften kan wara, är den det dock endast för den, som alla ögonblick glömmet, att han i dylika fall icke bör göra mera än han kan; den är lättare för den, som ödmjuk och tillbedjande äfwen wid gifwandet finner sig i Guds skickelse och i sitt armod, som storsinnadt wägar skatta den egna skärf, som han gifwer i Jesu namn, emedan Jesus aktade och aktar honom, och gladelig förvandlar sin suck öfwer sin ringa förmögenhet i förböner för de fattiga.

111. Hittills har jag talat om en pastors uppförande mot tiggare, d. ä. mot fremmande fattiga; ty sitt eget pastorats tiggare och fattiga har han i det hela att, likasom andra fattiga i pastoratet, grundligare

behandla och fortfarande wårda; hos dem skall han ännu mera, än hos fremmande tiggare, uppsöka källan till fattigdomen, uppfatta tiggeriet såsom ett enskildt utflöde af hela det usla tillståndet och inleda en slags radicalcur. Men wid de egna såwål som fremmande fattiga skall pastorn genom utforskande af armodets källor ledas att utforska de fattigas religiösa och sedliga beskaffenhet och just derigenom lära åtskilja fromma fattiga ifrån andra. Det är sedan en annan sak, huru han som själasörjare skall behandla de fromma, ja, äfwen de gudlösa. Här är egentligen blott fråga om en pastors allmänna ståndpunkt och personliga förhållande till sina fattiga. Förhärdadt gudlösa fattiga kan pastorn lika litet lemna ur sigte, som andra obotsfärdiga syndare. Hvad han i alla fall dock har att göra, är casuellt. De fromma fattiga, d. ä. sådana, som på christligt wis fördraga armodet och så mycket som möjligt genom egen flit söka att lindra sin bittra lott, behandlar han på det wänligaste och skonsammaste. Han behandlar dem helt och hållet efter den lära, som han i sitt embete föredrager om armodet. Han framställer fromma fattiga såsom församlingarnes klenoder, med Laurentius såsom deras sanna skattkammare, — såsom Guds uppmaningar till kärlek och barmhertighet, — såsom menniskor, hwilka af Gud hafwa det dyra kallet, att utöfwa den begärande kärleken; — och Herrans ord, Joh. 12, 8, "Fattiga hafwen I alltid när eder" använder

han gerna, att framställa de fattigas slägt såsom odödlig för denna werlden, såsom en slägt, i hwilken han lät sig sjelf äras och will äras, tills han synligen återkommer. Matth. 25, 40. Att fördraga armodet synes wara en efterföljd af Christi fattiga lif. På andra sidan förmanas de wälmåendes och rikas slägt till barmhertighetswerk såsom till ett saligt görande enligt Herrans ord: "gifwa är saligare, än taga;" hela deras lefnadsställning framställes för dem i det himmeliska kallets ljus till en alltid warande barmhertighet. Likasom den fattiga anger kärlekens ena ton, den begärande, så den rika den andra tonen, den fyllande, den tillmöteskommande och gifwande kärlekens. Fattiga och rika äro af Herran förlånade och beställda utgångs- och medelpunkter för den werksamma brödrakärleken, utom hwilken lifwet skulle sakna sina innerligaste och saligaste werelförhållanden. Den ena måste anse och skatta den andra såsom nödwändig i Guds rike; hwar och en bör ära och främja den andra på sitt wis, med sin ödmjukhet. Genom sådana wisserligen sanna framställningar får den fattige en ganska wärdig ställning inom församlingen, och alla de fattiges och de wälmåendes dygder främjas, barmhertighet och tacksamhet erkännas såsom broderkärlekens pligter och förklaras sålunda. Så lär och derefter handlar en pastor. — Hans lif inom församlingen ger honom tillfälle, att lära känna de fat-

tiga och deras behöfver. Han kan råda dem, att efter förmåga i all stillhet hjälpa sig sjelfwa, blifwa deras förespråkare hos andra. Såsom de fattigas förespråkare finner han, om han eljest förstår att utdela bördorna, öppna öron. Ingen menniska tror i förwäg, huru lätt frivillighet kan wäckas äfwen hos sådana menniskor, som eljest icke hafva till det goda. Förstår en pastor att bruka denna häffstång, så skall han knappt behöfwa, att upptaga många fattiga på statens fattigconscriptiionslistor. Alla fattigdomens behöf betäckas genom frivillig kärlek mycket före och heldre, än på statens befallning ⁴⁸).

112. Wisserligen stöter man äfwen på stora hinder. Ett wilja wi såsom bihang till 109 §. ännu en gång onämna. Det ges trakter, der stöld af gammalt är wanlig. Om t. ex. en församlings locala läge medför brist på wed, hö och foder; så stjåla de fattigare, ja rätt ofta äfwen sådana, som wanligen ganska lätt kunde hjälpa sig på annat sätt till hwad de behöfwa. I sådana trakter låter den förnögna och rika den af gammalt brukliga stölden passera, men han låter icke beweka sig att gifwa, icke ens så mycket, som han säkert kan förutse skall stjålas ifrån honom. Ännu mera! I följd af den allmänna tjufnaden stöter den fattiga många förmögna-re, äfwen om han icke stjål, utan tager den barmhertiga kärleken i anspråk: stjål han, så är han beswärlig för några, — men anspråket på understöd

förtörnar alla, äfwen om det ännu icke är uttaladt, utan blott står att befara (och huru stor är icke i dessa stycken bondens fruktan!). Då hör wäl den frommare fattiga, som strider emot den allmänna tjuffeden och mera swälter än andra, icke blott af andra fattiga, utan äfwen af de mera wälmående, det ordet: "Stjäl man, så har man!" Der är swårt att hjelpa så wäl fattiga som rika; den förra afstår knappast från földen, den sednare ger swåriligen. Girighet och winningslystnad äro som gammal rost, som icke blott sitter på jernet, utan anfräter jernet; de äro swåra att fäla bort. Genom slägter fortlöpande tjufnad förlorar detta namn, och begripes med swårighet; — den som undwiker den, kommer ofta i dåligare rykte, än den som har del deri; den blir stämplad såsom skurk, som will bättra sig — och bättringen blir nästan en omöjlighet. Då kan Christendomen swåriligen segra och triumfera. Sällan winner den framgång, och i sådant fall gläder man sig knappast derät efter som den förtjenar, emedan ännu så mycket ondt är qwar, så mycken synd af samma nästan öfswinnerliga art. — Nej, här är en mörk fläck för pastorshwivet i församlingar, såsom de hos oss äro sammansatta! Tjufanleten på alla sidor — och ringa samwete, ringa hjelp! Här hjelp Gud och hans heliga Evangelium! Men wäl den pastor, som å ena sidan icke förhårdar sig mot dessa rysliga synder, behåller en känslig själ för desamma, ett heligt om-

döme öfwer dem, och dock äfwen tålmod och wälwilja mot fattiga syndaträlar och en brinnande bön för dem.

113. Ett synnerligt öga hafwe pastorn på de fattiga sjuka. För de sjuka i allmänhet och i synnerhet för de fattiga sjuka är pastorn en kär person. Folket lefwer i den tron, att wälsignelse utgår från honom. En tarflig soppa från prestgården mottages med största tacksamhet som ett läkemedel fullt af wälsignelse. Den af läkaren förordnade drycken, den af honom gillade maten blir, då pastorn skickar dem, mottagen som en dubbelt dyrbar och värdefull gåfwa. Här står ett billigt sätt att hjälpa öppet för pastorn. Detta må han icke försumma. Men han wakte sig, äfwen om han, hwilket ej kan wara annorlunda, blir allt erfarnare, att spela läkare. Hans kök blifwe intet apothek. Han gripe icke in i en annans fall; han ware tillfreds med sitt och äre en annans. Han ware i medicinska ting, så långt hans öfwerthgelse tillåter, läkarens williga tjenare och hänwisa till honom ⁴⁹). Äfwen inom dessa gränser gifwa honom de sjuka det skönaste tillfälle till personliga kärleksbewisningar, och det skall oaktadt inkränkta medel icke blifwa honom swårt, att träda hjälprik midt ibland sina församlingsbor och gifwa lekamlig hjälp. Och det är egentligen endast detta, som wi på detta ställe wille säga.

XIII.

Tjenstfolk.

114. Gerna sätta föräldrar sina barn i tjenst i presthus, åtminstone torde detta gälla på landet. En pastors hederliga ställning inom sin församling går till en del äfwen öfver på tjenstfolket; tjensten plägar icke vara mycket besvärlig, ja ofta indragtigare än mången annan; och, hwad som är en hufwudsak, föräldrarne tro sina barn i presthusen i afseende på sedligheten säkrare wärdade, än annorstädes. Äfwen de tjenande sjelfwa pläga gerna vara i presthusen, om de icke redan äro för sjelfständiga och egenförmiga eller förhärdade i synder. Ja, man har exempel, att inträdet i ett presthus varit i en tjenares lif en wändpunkt för hela lifwet; ett så dragande och tillika helsosamt inflytande utöfwa äfwen i vår tid, der många gamla band löfna, presthusen på församlingarne. — Wanligen har derföre äfwen en pastor i afseende på tjenstfolk större lycka, än andra. Ätminstone är det ganska wanligt, att man träffar prestfamiljer, som äro tillfreds med sina tjenare, och twärtom tjenare, som äro tillfreds med prestfamiljerna. Så mycket mera måste en pastor

wara betänkt på, att i detta stycke bereda presthusens gamla ära.

115. En pastor behöfwer icke ställa sig särdeles förtrolig med sitt tjenstefolk, då desutom det embete, som han bekläder, och de förhållanden, i hwilka han lefwer, äro nog närmande och wänliga, för att äfwen förskaffa tjenarena trefnadens behag. Deras kommer det äfwen, att hos en pastor till och med ett strängt manligt allwar icke förhindrar, att hans hjerta och mening finnes och förstås. Dock behöfwes det intet annat allwar, än en allwarlig, sedlig hållning; det behöfwes hwarken mycket befallande, eller mycket bannande och förbjudande; katechesen har sin efterklang i huset och talar ännu till hjertat. Manlig hållning å pastorsns sida är tillräcklig, att hålla ett presthus i ordning, att inpregla wördnad, om icke de husliga förhållandena alltför mycket äro i upplösning; ty då kan det wisserligen finnas swåra uppgifter att lösa — man tänke på en pastors ensamman hushållning, om han är ogift eller enkling — till hwilka fordras icke blott en manlig hållning, utan äfwen ett manligt ingripande, i fall icke hela hushållet skall gå under.

116. En pastor bör, mer än i andra tjenster, hafwa ögonen fästade på sina tjenares trohet och sedlighet. Han säge dem, att en wisß grad af mistroende nog finnes inneboende i hwarje menniskohjerta, i följd af dess naturliga beskaffenhet, och han ut-

beder sig af dem, att icke i förväg nödgas tro, utan att tvärtemot få fråga och undersöka. Att gå i byarne, besöka marknader, dansstugor och andra tillfällen, som lätt förleda till synd, ware på förhand en gång för alla förbjudet, och den första tjenare, som förshyndar sig mot denna husbondens befallning, aflägsnas utan skonsamhet. Stränghet strax i början vänjer människorna. Så wet då hvarje ny tjenare genast hwad han har att wänta; den som ej har lust till ett ordentligt lefwerne, ser sig före och inlåter sig icke med en tjenst, som ej skulle behaga honom. Sålunda skall pastoru småningom befrias från hvarje tjenare, som icke har lust för Guds ord och ett stilla husligt lif. Det behöfs då ej mera någon framstående stränghet: kärlek och frid råda allt innerligare och tillika mera genomgripande. Wid ändock nödwändigt ombyte heter det då: »Similis simili gaudet» (kaka söker maka, enligt ordspråket).

117. Så som våra församlingar äro, frukta de, som gå ut och in i presthusen, af alla förtal, förräderi och sqwaller. De flesta sockenborna hafwa belastade samweten och kända oro, när de tänka, att någon talar wid pastoru om dem. Det, som hwar man wet, kunde ju komma för en mans öron, hwars ord och öga man fruktar mera än rättwisa och dom. Om det ginge an, skulle man helst afstänga presthuset genom mur och stängsel från allt annat umgänge, än det nödwändiga för embetet, — man skulle

låta afwisa från dörren hwar och en, som icke i söndagsdrägt med rock och hatt går till pastorn, att begära dop, lysning, wigsel eller begrafning. Men det går nu icke an; detsföre är mistron desto liffligare — och så ofta pastorn talar något träffande offentligen eller till enskilda, så ofta går han från texten, der intet står om någon nu lefwande menniska, och blandar sig i saker, som icke angå honom; det kan då ej wara annorlunda, än att någon måste hafwa berättat honom, han måste lyhöna till sqwaller och förtal; ty förtal kallar man äfwen en ganfka sann underrättelse, såwida den af en annans mund meddelas och blottar en synd. Den som har någon erfarenhet, wet äfwen, att wi ej hafwa gjort oss skuldiga till någon öfwerdrift i affeende på dessa ofwänända synder. Hwad allt hade man icke här att klaga och berätta, om det något hjälpte. Under dessa omständigheter måste man finna det helt naturligt, att mistanken för spioneri i synnerhet faller på tjenstfolket i presthuset. Det ges wäl icke, så länge Guds ord träffar och presten icke är en stum hund, något sätt, att hålla sig sjelf eller sina tjenare fullkomligt fri från hwarje förebräelse för spioneri och sqwaller. Äfwen är det rent omöjligt, att aflägsna hwarje underrättelse från församlingen ur presthuset, och orimligt är, att till fullkomlig tystnad döma tjenstfolket, som ju måste gå ut och in och nödwändigt höra både det ena och det andra. Det enklaste är, att skaffa

sig godt tjenstefolk, att göra dem bekanta med de förebräelser för sqwaller, som så gerna göras en pastor, och förmana dem, att de med hwad de höra och berättat icke må hindra honom i embetet, att de äro sena till att tala och sena till wrede, att de må hålla sin tunga att tiga, icke tala något onyttigt, hwarken utom eller inom hus, — att de wid allt, som de säga, låta sig ledas först af sanningen, sedan af barmhertighet och mildhet, och akta det för idel olycka, om genom deras förwällande en Guds tjenare stämplas som en sqwallrare och sladdrare och hans faderliga ord till osannt prat. Desutom straffe en pastor hwarje sådan pratsamhet hos sitt tjenstfolk hårdare än annat, och predike för alla sina med eftertryck och inträngande fullständighet det åttonde budet, — och han sjelf tracte med outtröttlig flit efter det berömmet, som aldrig fullkomligt kan winnas, att wara en "fullkommen" man, som icke felar i ett ord, som håller sin egen tunga i tygel och wänder allt, så långt det är möjligt, till det bästa. Han sjelf och hans dygd, hans uppriktiga och ädla uppförande under hans sockenbors usla förebräelser, hwilka öfwerallt se sig förrädda, — detta är just huswudstyckena, hwarpå det beror. En from, wis herde wet och kan konstn, att med ord och gerning åtminstone inför förståndigt och wälsinnadt folk mer och mer befria sig från och hålla sig fri från tadlet för att lyfna till sqwaller ⁵⁰).

XIV.

Boställens skötsel.

118. Vid landtpastorater förekommer oftare, än vid stadspastorater, att pastorn skall taga sin inkomst af tionde och af boställen. Då blir frågan om rätta sättet, att draga inkomst af tionden ⁵¹⁾ och boställena. Antingen blifwa tionden och boställena utarrende=rade eller af pastorerna sjelfwa skötta och mot=tagna. Swilketdera af båda sätten icke blott är det fördelaktigare, utan framför allt det för en pastor och hans embete mest passande, det har alltid varit och skall alltid blifwa ett föremål för mycken strid.

119. Beqwämare är naturligtwis tiondens och boställenas utarrendering. Då är man fri från allt besvär, när arrende=contractet är uppgjort; så tyckes det åtminstone. Då man sålunda icke behöfwer befatta sig med jordbruk, så tyckes alltså faran, att blifwa bonde, vara aflägsnad. Deremot är det tydligen mödosammare att sjelf uppbära tionden, äfvensom att sjelf sköta bostället. Bekymret och bråket är så mångfaldigt, att faran, att neddragas från det andliga lifwets höjder till det jordiska, verkligen ligger nära och är stor. Har man icke, såsom wanligen är fallet,

pålitligt folk, så har man utom bekymret och själfaran stor timlig förlust och måste lefwa i många-handa strid och förargelse. Detta allt undwikes, om man tager arrendator.

120. Den beqwämlighet, som man winner wid utarrenderandet, tyckes råda ej blott till förpaktning, utan till ännu mer, nämligen boställes utarrendering om möjligt på lång tid, t. ex. på tjenstetid, och att göra convention om tionden. På detta sätt har man jemte de öfriga fördelarne äfwen den, att för lång tid och med tionden för alltid befria sig från det ofta ledsamma göromålet med utarrenderingen.

121. Men nu är det en gång för alla säkert, att man genom att uppgöra convention om tionden förnärmar dem, som hafwa en lika stor rätt att wara med om dylika saker, som det är omöjligt att fråga dem. Wi mena efterträdarne. Huru bittert klagas icke under århundraden af dem, om företrädaren har träffat någon inrättning af skadlig inverkan. Den som erfar och känner detta, kan endast tvingas till convention och göra den endast med protest ⁵²). — Derjemte är man, då man bibehåller sin rätt till tionde in natura, beroende af Guds hand, som slockar goda år och miswextår. Men denna gudomliga osäkerhet är bättre, än en menskelig wisshet och säkerhet. Ly om också convention göres, så träffa dock allmänna olyckshändelser pastorn hårdare, om han må-

ste taga sin inkomst af andra olyckligas casja, än om den tages af marken. Krig, misfvert, hagel o. s. w. hafwa wäl intet inflytande på conventions-tionden, så länge folket är i stånd att betala. Men det kan också komma derhän, att det fattiga folkets blodsswett hänger wid penningarne. Är ej convention gjord, så har pastorn alltid att dela lika med folket, gråter med de gråtande, glädes med de glada; delar allt hwad Gud gifwer, lycka eller olycka, med församlingen. Men är convention gjord, så kan man tänka sig många fall, då menniskors elakhet bestrider den bekymmerslösa pastorn och hans inkomst laglig rätt, afknappar eller förintar den. Ty hwarföre skola pastorers rättigheter wara mindre blottställda för menniskors motstånd och orättfärdighet, än thronerna? Man kunde säga: "kommer det så långt, så är äfwen rättigheten till bostället osäker." Men säkrare är och blir den dock, än rättigheten till församlingens casor.

122. Hwad angår utarrenderingen af tionden och boställena, så finnes dock ingen annan utväg för den, som icke har pålitligt folk, ej skicklighet för jordbruk, för lätt låter sig öfwerwinna af landthushållningens mödor eller behag, och hos sig förspörjer, att i hwarje fall hans embete skulle lida deraf, om han sjelf besattade sig med dylika ting. Det är nu en gång så, att icke hwar och en lika lätt och lyckligt bedrifwer samma sak. Äfwen är det werkeligen sällsynt, att en pastor har troget och tillgifwet folk. Ty tjenarena, äfwen om

de äro pastorn tillgifna, förslå icke, särdeles wid tionden; det behöfs flera och andra personer. Då in-
finna sig gerna de fattiga, de behöfwande, som ej
taga det så noga med bedrägeri ⁵³).

123. I alla fall är det olyckligt, om pastorn
sjelf eller hans hustru måste fara och hemta upp ti-
onden. Som sakerna nu stå, ger folket icke gerna
tionde; hwar och en glömmet, att han, då han öf-
wertager sitt hemman, tillika har öfwertagit pastorns
hemman; hwar och en handlar, som wore pastorn
icke berättigad att taga tionde. All möjlig list
användes ofta, att kunna behålla äfwen en liten del
deraf. Om då pastorn eller hans hustru sjelfwa be-
ständigt måste lura på tjufverier och bedrägeri, så
waknar i menniskornas hjertan ett slags hat och
owilja, hwarigenom man icke gerna ser den på pre-
dikstolen och wid altaret, som för noga med sina ögon
beskådat och beslitat sig om att beskåda sina socken-
bors fel. Äfwen wäcker mitt och ditt hos pastorn
sjelf, ofta med anledning af småsaker, en owärdig
wrede, som förleder honom till synder. — Måste der-
före pastorn sjelf lägga hand wid werket, så är det
för honom wist farligt. Dock ges det karakterer,
som äfwen i sådana frestelser kunna bestå på wärdi-
gaste wis.

124. Finnet en pastor pålitligt folk, att upp-
taga tionde och sköta bostället, så tyckes det alltid wara
det bästa, om han icke utarrenderar. Ty:

a) Mycket, som wid utarrendering icke står i hans magt, är då gifwet i hans hand. Eden, att göra sitt bästa att draga wård om bostället, uppfylles då redligast. Bostället kan på bästa wis skötas, upparbetas — och sålunda ge efterträdaren den möjligast högsta inkomst. Deremot är utarrendering wanligen skadlig för boställena. Icke blott drager hwar och en den högsta möjliga winst med ringaste kostnad af det arrenderade godset; icke blott blifwa boställena mot slutet af längre arrendetider särdeles wårdslöfjade; icke blott blifwa de på det wiset allt sämre och bereda mindre och mindre arrendeskilling: utan wid dylika tillfällen inskränkas mången gång gränserna; ofta blir grannens hemman, som gerna är boställsarrendator, obilligt förstöradt — och genom allt detta ett boställe af betydlig widd förminskadt. Stora stycken jord tillkräftas stundom på detta wis. Så är det äfwen med tionden. Arrendatorn låter någon vordning insmyga sig, tar här och der ej tionde, på flera år icke, och hjälper sålunda till, att för kommande tider bortkrängla facta, hwaraf sedan skall bewisas, att en pastor icke har rätt till tionde af det och det, som dock tillhör honom. — Alla favor af detta slag bortfalla, om på litligt folk under pastors egen uppsigt upptaga tionden.

b) Inkomsten är sålunda mest swarande mot afkastningen, ärligast och i många

fall desutom rikligast. Vid utarrendering kommer mycken list med i spelet, många sluga aftal af dem som arrendera. Andra — och ofta icke de fattiga, utan rika förpaktare — borttaga pastorns ärliga rätt med ett hånfratt, försynda sig och lemna pastorn skadan. Annorlunda går det, om han brukar bo-stället sjelf. Växer mycket, så har pastorn hward honom tillhör. Växer litet, så har han också litet; han besväras då icke af böner om estergift och anstånd, utan i den tid, Gud ger, tager han af Hans hand sin beskärda del. Är också i arrendecontractet uttryckligen sagdt, att ingen estergift, intet anstånd gifwes, så ursäktar dock ett sådant contract blott inför mencklig domstol, då han under olycksfall ser på sitt eget bästa. Hans samwete nödgår honom dock till barmhertighet. Och wißt måste han då wara barmhertig i en grad, att man ej må tadla honom för girighet — och det kostar den arma pastorn mycket, i synnerhet då folk på landet ofta äro ganska fräcka och oförsämda mot pastorn. Under skymf och skam å sin sida blir han då likwäl ofta bedragen och lider en skada, som lätt kan wara för stor för hans omständigheter. — Detta allt undwikes, om man sjelf tager tionde.

c) Om en pastor sjelf kan taga mot tionden, lär han icke blott känna sitt folk i förhållanden, der deras synd och dygd oftast och klarast framträder, utan han kan här skönast öfwa rättwisans och bil-

lighetens pligt, i det sämsta förhållande ge det bästa exempel. Ju mera han känner sina sockenbor, ju ofskandeligare han står gent emot dem i samma förhållanden, desto kraftigare förmår han föra till syndakänsla och kalla till bättring. — Det är en farlig ställning för en dålig pastor, men en triumf för den rätta pastorn.

d) Om han sjelf upptar tionde och brukar bostället, lär han icke allenast bäst af egen erfarenhet känna bondens förhållanden; utan han kan äfven känna, hvar bondens största behof ligger.

e) Just det egna jordbruket sätter äfven pastorn i stånd, att försörja många fattiga — nämligen genom arbete, som dock till slut är bästa sättet.

f) En pastor framträder aldrig skönare i sin patriarkaliska värdighet, än om han sjelf sköter bostället. Husfadrens förhållanden till sitt hus, till sina tjenare, daglönare och arbetare, ju flera de äro, ju mera tillfälle lemna de pastorn, att stå riktigt andeligen skönt ibland sitt folk. Hans anseende växer, hans omdöme aktas mera. En sannt andelig man, som ostraffligt wandrar i de rent menliga förhållandena, väcker äfven ett så mycket större förtroende för sitt embete. Då pastorn lesiver utom bondens förhållanden, heter det ofta: "Han skulle tala annorlunda, om han bättre kände vårt läge." Känner han det nu och förblifver dock det heliga ordet trogen, så faller hans ord med en menlig wig mera i hjertat.

Hvad det angår, att han blir bonde ^{o^d}), så
 wilja wi icke neka, att mången pastor icke består den
 frestelsen. Men många ädla män hafwa deremot
 herrligt bestått profvet. Många hafwa utvecklat en
 utmärkt embetsverksamhet, oupphörligen utbildat sig
 sjelfwa, underwisat sina egna barn och derjemte skött
 bostället. Hvem kan förwägra dessa palmen? —
 Gifve Gud, att det gifwes flera sådana pastorer!
 Men tyvärr, redan det ständiga traktandet efter
 nya pastorater förhindrar, att blifwa hemmastadd i
 församlingen, hwilket dock måste vara föremålet för
 en rättskaffens pastors sträfvan och församlingens
 fordran af honom. Man kan wäl sätta i fråga,
 hwarest mera legoherdesinne är, hos den, som aldrig
 finner den rätta församlingen, eller hos den, som,
 fast under frestelse, blir qwar i en och der lefwer med
 trogen kärlek, och söker sin utkomst genom en bättre
 skötsel af sitt boställe.

D. Prestens äktenskap.

I.

Coelibat eller äktenskap?

125. Att coelibatet icke är de protestantiska presterna förbjudet, wet hvar och en; det behöfver icke sägas. Hur kunde man också förbjuda dem, som äro kallade att föregå folket i allahanda lofwärdt och dygdigt, coelibat eller, att tala med de gamla, det "jungfruliga lefwernet", i synnerhet då mer än ett ställe i Guds ord finnes, der detta lif smyckas med beröm och ära. Matth. 19: 11, 12 och 1 Cor. 7: 26 ff. kunna icke förbises och kunna wäl wäcka eftertanke, om icke det ogifta lifwet i den protestantiska kyrkan plägade anses med för stor likgiltighet. De gamlas öfwerdrifter och protestanternas likgiltiga tyttnad äro båda delarne extremer, inom hwilka Christi och Pauli defutom wäl begränsade omdöme (1 Cor. 7: 4, 5, 9) ligger. Låtom det gälla, som Herren Gud låter gälla, berömmet och rosar, och hwad som endast måste kallas hans gåfwa. Det ges genom Guds nåd ett rent coelibat, som under tider af för-

förljelse eller wid särdeles swåra uppgifter i embets-
 lifwet kan wara ganska nyttigt. Den ogifta är rör-
ligare, wågar sig i och består lättare favorna, då han
 ju blott består dem för sig sjelf och ingen annan af
 hans timliga dödd och bortgång lider stor skada eller
 förlust. De romerskt=catholska hednamißionernas djerf-
 het har wist sin grund i coelibatet och kan lemna
 exempel till 1 Cor. 7⁵⁵). Måtte nu äfwen alla un-
 ga, ännu ogifta protestantiska prester, som sucka un-
 der förförljelse eller under swåra uppgifter under sitt
 embete, af 1 Cor. 7 och de romerskas exempel lära sig
 hwad som deraf kan läras, undersöka sin gåfwa, och,
 i fall de tro sig finna hos sig gåfwan, att lesfwa ogifta,
 låta säga sig hwad t. ex. Sarcenius i sin förträff-
 liga "Herdebock" (s. 137) säger: "Den som har
 den stora gåfwan, att förblifwa kysk, han
 bruke densamma; ty tiden är kort, säger
 aposteln, och werldens wäsende förgås."
 (Παράγει γὰρ τὸ σῆμα τοῦ κόσμου τούτου. 1 Cor.
 7: 31.)

126. Men lifasom coelibatet icke är presten
 förbjudet, så är det också icke befaldt. Wår kyrka
 har alltid förblifwit främmande och fjerran från det
 romerska begreppet af coelibatet och den orene åsigtan
 af äktenskapet, som redan tidigt finnes i forutiden;
 den har på grund af apostlarnes ord och exempel,
 Matth. 8: 14. A. G. 21: 8, 9. 1 Cor. 9: 5 ff.
 1 Tim. 3: 2, och i många kyrkolagar från det 16:de

fellet rekommenderat presternas giftermål, ehuru hon icke med den grekiska kyrkan, mistyhdande och öfverdrifwande det apostoliska stället, gör äktenskapet till ett bud för pastorerna. (Jmf. Guerikes allgem. christl. Symbolik. Leipzig 1839 p. 533 f.) För att förebygga farliga willfarelser, att hindra öfverwårdering af coelibatet, som af så många århundradens historia har nog liten berömmelse, att genom gerningen afslägga ett vittnesbörd deremot, prisades och rekommenderades hos oss presternas äktenskap. Hade man dock i ställena 1 Tim. 3: 2, Tit. 1: 6 en fast och god grund dertill (jmf. äfwen 1 Tim. 4; 3); så innehåller dock hwarken det gamla eller nya Testamentet något, hwaraf man kunde bewisa, att presternas giftermål illa behagar Gud. Det gafs ju äfwen i de första århundradena vittnesbörd af stort namn, som ställde sanningen emot den falskt ascetiska utläggningen eller fastmera mistyhdningen af dessa apostoliska ställen! Striden mellan Wester- och Österland har warit uppmaning nog, att låta den Heliga Skrift och dess enkla bokstaf afgöra mellan båda. Och dock äro motståndarena nödsakade, att till en del af hedniska och muhamedanska sagesmän låna coelibatets beröm⁵⁶).

127. Då alltså coelibatet och äktenskapet i den Heliga Skrift tillåtas alla menniskor, och derföre äfwen kyrkans tjenare; så har hwarje prest allt för sig sjelf afgöra, om det ena eller andra efter hans be-

Staffenhet är honom och hans werksamhet nyttigare ⁵⁷). Man kan förutse, att, om de rätt känna sig sjelfwa, de flesta skola wälja äktenskapet. Att lefwa ogift utan köttets frestelse, är en synnerlig Guds gåfwa, och en temmeligen sällsynt, så wist det äfwen kan wara, att mången egenfintigt misshämnar och förnekar den gåfwa, han eger. Är nu frestelsen förhånden och fattas den ädla gåfwan, så är i alla fall äktenskapet det af Gud förordnade läkemedlet för kropp och själ. Det är mycket bättre, att gifta sig och sålunda bli qwitt köttets anfäktelse, än att alltid föra klagan, såsom Antonius, Silarion, Pachomius och andra. Den som derföre utom tider af förföljelse och andra tunga arbetsbördor finner hos sig en anwising och maning till det heliga äktenskapet och icke följer den, han kastar sig i själarfador, som ådrager dem, som derför duka under, deras swåra ansvar, som weta sin herres wilja och icke göra derefter.

128. De inre anfäktningarna och de yttre frestelserna, som en prest, hwilken icke fått återhållsamhetens gåfwa, icke kan öfwerwinna, wisa sig wida hinderligare och skadligare för embetet, förlama äfwen mannens kraft och beröfwa honom mycket mera den odelade uppmärksamheten på hans heliga kall, än alla ofördelar, som man tillskrifwer presternas äktenkap. Deremot lär man under äktenskapet och genom det känna icke blott äktenkapligt lif och wäsende,

utan äfwen sitt eget hjerta, sin egen kraft och swaghet från mången sida, hwilket allt blir för den ogifta presten en beslöjad hemlighet. Själawården i affeende på makar rör sig till stor del på ett lefnadsgebiot, som blott den förstår, som känner det af egen erfarenhet. Den ogifta eller bättre den som aldrig varit gift kan här icke wara någon rådgifware; den erfarna skall lätt med få ord kunna gifwa råd och i all ensald förlita många anfäktade, i synnerhet unga äkta makar, utan att han sårar den heliga eufhemism och det ädla språkbruk, som är utbredt öfwer äktenskapets hemlighet med alla fromma makars öfwerensstämmelse. Den ogifta själasörjaren skall alltid stå förlägen inför den qwinliga delen af sina sockenbor och nattwardsbarn, kan också knappast sjelf wara fri ifrån den sjukliga och känslsamma riktning, som hänger wid de flesta, som aldrig haft en egen hustru; den gifta själasörjaren deremot känner sig gentemot sina qwinliga församlingsbor ofkyldigare, friare och tillförsigtligare; hwad angår den trogna äkta mannen alla främmande qwinpersoner?

129. Och icke det allena; icke blott för den qwinliga själawården rekommenderar sig äktenskapet; utan äktenskapet sätter också presten först i stånd, att ge det exempel, som wederbör. Förutsatt, att han har lyshetens nåd, är det honom lätt, att ensam wandra genom lifwet; då är man temmeligen fri från Adams plåga, från bekymmer och anletets

swett. Men det fordras en helt annan kraft och lyftning i sinnesstämningen, att lefwa ensam och bland en uppväxande familj. Der måste man med öm kärlek finna sig i en annan själ, i alla dess egenheter och beshynnerligheter, dygder och swagheter; låta rätta sig och fördraga allt, för att förbättra den älskade. Der måste man under äktenskapets werlingar bewisa sig med alltid lika embetswärdighet, i lyckans och olyckans dagar, wid den egna familjens sjuk- och dödsbäddar, i armod och rikedom — ack, i huru många och olika lägen gäller icke då, att alltid wara densamma, Herrans trogna tjenare. Ifrån den seddan sedd står dock en ogift pastor ganska mycket efter den gista, om eljest allt är lika. Långt ifrån, att den förra blir rikare på kraft och dygd, är den sednare fastmera i en mycket allwarligare och mera ingripande helgelseffola — och hwilken helig bekännare är han icke, om han fattar och löser sin uppgift?

130. Redan af den förra paragrafen och det der gjorda tillfälliga yttrandet kan den frågan beswaras, om lifwet i coelibatet eller äktenskapet är det beqwämare? — Presten har ett lif, som utmärker sig genom relationernas mångsidighet och genom ett stort antal af de olifaste anspråk utifrån. Det är — ofta under sfenbart lugu — en stor oro för handen, en riklig lefnadsplåga. Der behöfwer han alltid mera än någon annan man hugswalelse, hjelp och wård. Äfwen må man wäl unna den sjuka,

trötta, gamla och döende pilgrimen en trogen hand, som räcker honom wederqwickelse och läkemedel, tor-
kar swetten från hans anlete och tillsluter hans öga.
Detta är dock bättre, än om Hieronymi råd följes:
"Aegrotanti tibi quilibet sanctus frater assistat, et
germana vel mater, aul probatae quaelibet omnes
fidei." (Ad Nepot.) Ingen tjenar skickligare, ingen
vanstöttligare en Guds tjenare, än den maka, som
Gud skapade, att blifwa när honom, en from maka!
Men bortser man från dessa undantag af en lidande
och wacklande helso, sjukdom och död; så måste man
tillstå, att den ogifta mannen för det lugnaste och
sorgfriaaste lif, helt och hållet kan hängiswa sig åt och
hulla sin tanke, sin lefnadsömak, under det den gista
mannen alltid måste foga sig efter en annan och in-
skränka sig, så sjelfständig han än är; och äfwen
hjelpen och wården under trötta stunder och sjuka da-
gar uppväges rikeligen af all den jemmer och det
omak, som han af kärlek och trohet mot hustru och
bari fördrager.

131. Att gista sig står presten fritt; äfvenså
det andra giftet efter den första hustrus död.
Stället 1 Tim. 3: 2 "en hustrus man" (*μίας
γυναίκος ἀνδρα*) talar icke om succesiv, utan om
samtidig polygami⁵⁸), — om det nemligen är rätt,
att kalla det succesiva för polygami. Det förbjuder
också, att göra en man till biskop eller presbyter, som
har trampat under fötterna Christi regel Matth. 19: 9,

och den presten nöddiga *σεμνότης* genom godtycklig upplösning af äktenskapet och ett lättfönnigt ingående i ett andra äktenkap, hvilket war wanligt hos judarna och grekerna. Men de succesiva andra gifterna har man till en början icke ansett förbjudna i det apostoliska ordet. Hieronymus skrifer *ad Oceanum*: "Nosti problema tuum. Carterius, Hispaniae episcopus, homo et aetate vetus et sacerdotio, unam antequam baptizaretur, alteram post lavacrum, priore mortua, duxit uxorem, et arbitraris, eum contra apostoli fecisse sententiam, qui episcopum unius uxoris virum praeceperit ordinandum. Miror autem, te unum protraxisse in medium, quum omnis mundus his ordinationibus plenus sit: non dico de Presbyteris; non de inferiori gradu; ad Episcopos venio, quos si sigillatim voluero nominare, tantus numerus congregabitur, ut Ariminiensis synodi (quae numerosissima fuit) multitudo superetur." Sådana historiska facta bewisa ännu mera, än utmärktare fädrens omdömen utan affeende på facta, hvilka man t. ex. kan finna i Geo. Calixti ofwan nämnda bok, att den tidigaste forntiden icke war fiendtlig mot presternas äktenkap i allmänhet eller mot deras andra gifte, att icke apostlarnes befallningar, utan sednare tiders kyrkolagsbeslut behandla presterna äfwen i detta stycke annorlunda, än andra män. Om nu den närvarande grekiska kyr-

Kan befaller pastorerna det första giftet, men till den grad förbjuder det andra, att den befaller dem, att som *ισομόνοχοι* gå i kloster; så är deß försärande grundadt på en dubbel, låt wara äfwen gammal mißtydning af det apostoliska stället 1 Tim. 3: 2, och åter måste jag wäl deremot anföra ett ord af Hieronymus till det berömda stället's enkla utläggning: "Quod ait Apostolus "unius uxoris vir", sic intelligere debemus, ut non omnem monogamum digamo putemus esse meliorem: sed quo is possit ad monogamiam et continentiam cohortari, qui sui exemplum praeferat in docendo. Esto quippe, aliquem adolescentulum conjugem perdidisse et carnis necessitate superatum accepisse uxorem secundam, quam et ipsam statim amiserit et deinceps vixerit continenter; alium vero usque ad senectam habuisse matrimonium et uxoris usum et ut plerique existimant, felicitatem, et nunquam a carnis opere cessasse: quis vobis e duobus videtur esse melior, pudicior, continentior? Utique ille, qui infelix etiam in secundo matrimonio fuit et postea pudice et sancte conversatus est; et non is, qui ab uxoris amplexu nec senili separatus est aetate. Non sibi ergo applaudat, quicumque quasi monogamus eligitur, quod omni digamo sit melior, quum in eo magis sit electa felicitas quam voluntas. Quidam de hoc loco ita sentiunt: Judaicae iniquitatis, consuetudinis fuit, vel binas habere uxores, vel plures, quod etiam in veteri

lege de Abraham et Jacob legimus: et hoc nunc volunt esse praeceptum, ne is, qui episcopus eligendus est, uno tempore duas pariter habeat uxores. Multi superstitiosius magis quam verius etiam eos, qui, quum gentiles fuerint, et unam uxorem habuerint, qua amissa post baptismum Christi alteram duxerint, putant in sacerdotio non legendos; quum utique, si hoc observandum sit, illi magis ab episcopatu arceri debeant, qui vagam per meretrices ante exercentes libidinem, unam regenerati uxorem acceperint, et multo detestabilius sit fornicatum esse cum pluribus, quam digamum reperiri, quia in alio infelicitas matrimonii est, in alio ad peccandum prona lascivia." (Se Calixt. l. c. P. I. p. 43 f.) — Påsamma wið Theodoret: "Illud unius uxoris virum mihi videntur quidam recte exposuisse. Olim enim consueverant et Graeci et Judaei cum duabus et tribus et pluribus etiam uxoribus simul jungi matrimonio. Quin etiam nunc, quum leges imperatoriae prohibent duas simul uxores ducere, rem habent cum concubinis et meretricibus. Dixerunt itaque, divinum docuisse Apostolum, eum qui cum una sola uxore habitat, dignum esse, qui ordinetur Episcopus. Neque enim secundum rejicit matrimonium, qui illud saepe jussit fieri. (Härefter anföras apostoliska bevisningsställen, sedan heter det:) Si quis expulsa priore uxore alteri esset conjunctus, dignus foret, qui reprehenderetur, omni jure accusationi

obnoxius. Si autem vis mortis priorem disjunxerit, et urgens natura, ut secundae conjungeretur, coegerit, non ex voluntate, sed ex casu processit secundum matrimonium. Haec considerans admitto eorum interpretationem, qui sic intellexerunt" (l. c. p. 42 f.)

På de apostoliska ställena och deras rätta uttydning ligger all wigt, åtminstone för den, som icke anser dem för antiquerade kyrkolagar, hwilka den närvarande tiden wuxit ifrån. Wisar sig nu redan af det föregående, att den enkla, med Guds öfriga ord harmoniska utläggningen af stället 1 Tim. 3, 2 är så gammal som och äldre än den henne motsatta, att alltså skriften och den tidigaste forntiden öfwerensstämmer; så kan man icke se, hwarföre den protestantiska kyrkans samwete skulle af den romerska och grekiska praxis blifwa owis om huru den bör göra och deraf försättas i oro.

II.

Mal af maka.

132. Ett intressant kapitel för alla prester, de må vara gifta, ogifta eller enklingar. — En qwinna kan knappast någonsin före äktenskapet rätt kännas;

först genom äktenskapet kommer det i dagen hwad hos henne är. Ända till oigenkänlighet olika ifrån jungfrun är samma person såsom hustru. Det kommer deraf, att en qwinna är skapad för mannen och fulländas på rätt harmoniskt wis först då, när hon kommer i förbindelse med den, som kan ersätta och verkliga ersätter hennes köns brist och swaghet. På samma wis är det med mannen, om också det sagda icke så uteslutande och icke i samma mått kan på honom användas, som på qwinnan. Mannens lefnadskall fullbordas icke i och genom äktenskapet, såsom fallet är med qwinnan; men äktenskapet in-
 verkar mäktigt på hela hans lefnadslöpp. Efter hans kall gestaltar sig äktenskapets inflytande, men intet kall undgår helt och hållet des inflytande. Den unga mannen drifwes wanligen deraf till äktenskap, men det finnes i samma drift mera, än man är böjd att tro för des olycksaliga misbruk genom så många unga personer, nemligen en drift till fullkomning. Wiste unga män hwad äktenskapet innefattar, så skulle de wist icke öfwerila sig, att inträda deri; så mycket tager det wid allt som det ger — och så mycken börda pålägger det. Men det är Herrans inrättning, att ingen annorlunda än genom egen erfarenhet kan fatta äktenskapens offentliga hemlighet, ty just denna erfarenhet är det, hwarunder sannt manliga själar mogna. Äktenskapet fulländas icke mannen, men skola wäl det förutan alla hans wä-

sendes strängar stämmas till en helig, Gudi behaglig harmoni? — Under all wördnad för så många heliga och stora själar, som under jungfruligt lif tjénade Herran och hans barn, — under all ödmjukhet för dem ware dock den frågan tillåten, och oförståldt ware swaret.

133. "Jungen hafwer någon tid hatat sitt eget kött; utan heldre föder och fordrar det, såsom ock Herren församlingen." Eph. 5: 29. Det är mannens ära, att föda och draga omsorg om hustrun; förrän han kan det, skall han icke utsträcka handen till qwinnan. Men nu får en man mycket sednare ett embete, hwarmed han kan föda sig och de sina, än han hos sig plägar känna lust och begär efter äktenkapligt lif; ack, huru liten borgen förmår icke ofta en friare gifwa sin utwalda mö, att hon hos honom skall blifwa wäl försörjd, att han kan föda och draga omsorg om henne! Man må icke misförstå dessa ord. Jag förordar inga penninggiftermål, att frågan efter föda och kläder göres till en friares första fråga, eller en jungfrus, som man begär att få äkta. Älfsven mena wi icke, att han redan skall kunna bjuda sin utwalda ett lif i rikedom och öfverflöd: anletets swett och att föda sig med bekymmer höra till äktenkapet och kunna icke undwiskas; de göra äktenkapet friskt och lyckligt, så underligt det låter. Men mannen måste dock kunna bjuda qwinnan en utsigt för det timliga; det måste dock finnas

kraft, grund och hopp för framgången, och om fram-
 gången också endast wore att hjälpa sig fram, hvar-
 wid man har kläder och föda. Den som icke kan
 bjuda sin utforade så mycket, då han friar, älskar
henne icke, i det han friar; handlar en from christen
 man owärdigt och uppväcker misstanke för obetänk-
 samhet, om icke för något sämre. — Här ligga nu
 strider för ynglingen, äfwen för den unga presten.
 Under det å ena sidan naturen talar för giftermål,
 afråder wissheten, och både andliga och werldsliga
 wårdare och förmyndare tala sitt wigtiga veto mot
 obetänkta, öfwerilade steg. Det uppstår ett ofriwil-
 ligt coelibat, som wanligen icke plägar wara renare,
än munkarnas och nunnornas beryftade. Detta coe-
 libat och den ofta långa och heta kamp, hwarunder
 det skall uppehållas, renas och helgas, är den unga
 mannens allwarliga uppgift. Att häri bewisa sig i
 helgelse och ära, i ofskuld och gladt mod, deri består
 den christliga ynglingens skönaste heder, och wäl dem,
 för hwilka i det affeendet kan läsas 1 Joh. 2: 13:
 "Jag skrifwer eder, I ynglingar; ty I hafwen öf-
 werwunnit den onda". Här är de heligas och jung-
 fruliga sjäalars tålmod.

134. Nu är frågan, om en förtidig förlof-
ning, ett slags äktenskap, hwarunder man på för-
 hand bereder sig på wäntan och bidan, är ett medel
 att lätta striden. Icke blott i werldsliga stånd, utan
 äfwen i andliga, tyckas otaliga exempel från äldre

och nyare tider bejaka frågan. Bland dessa exempel äro namn af glans och värde. Man tänke på H. Bullinger, på J. J. Moser och andra. För det närvarande brukar man icke länge tänka för sig; det är svårt att utreda om det är flera studenter och prestkandidater, som redan hafva "fästnobar" eller icke. — Man tyckes derwid kunna förmoda, att en tidig förlofning kunde rycka ynglingens sinne från tränad och sökande, fästa hans öga, förhjelpa hans gång till en beständare riktning, — och det skall också icke kunna nekas, att det lyckas wijsa karakterer genom ett tidigt wal. Men om man sätter sig i det läget, icke att man will gilla redan skedd förlofningar, utan att man bör råda; så skall man dock swäriligen eller dock endast sällan winna nog wijsheet, att kunna tillråda. Ur sökandet är ynglingen wißerligen ryckt, han känner sin tillkommande maka wid namn, umgås med henne, lär före äktenskapet att känna henne tillräckligt, om icke till alltför tidig mätthet, öfwar på henne inflytande och mottager inflytande o. s. w. Men detta mellantillstånd medför i synnerhet för wijsa naturer äfwen sina särskilda och stora frestelser. — och då bandet icke ännu är så fast, att icke en upplösning, om också genom bådas öfwerenskommelse, kan synas möjlig, så äro icke en gång tankarne fullkomligt fästade, icke en gång riktningen afgjord. En lång förlofning är någonting ganska osäkert, frestelsesfullt, ofta syndigt; man kan i allmänhet icke till-

råda det, utan blott deremot hysa betänkligheter. Desutom är det äfwen någonting anstötligt, som ej stiftar något godt. Borgaren, bonden kan icke göra någon riktig sällnad mellan en ung prests (eller ock en ung pastors-dotters) och sin sons (sin dotters) kärleksförhållande, och för de flesta fall kan man wäl twifla, om någon sådan finnes. Han ser i båda en helt wanlig kärleksaffär. Är det tillåtet för den ena, så är det det äfwen för den andra; man kan tänka både ondt och godt om båda. Swarföre predikar den unga presten mot allmogens och borgarungdomens älskog, då han sjelf drifwer slikt? Eller predikar han icke deremot, emedan han då måste predika mot sig sjelf? Predikar han kanske också icke emot mycket annat, emedan hans själ har förlorat skärpa och egg genom medvetandet af sitt eget lättssune och sin egen förseelse? I det ena som det andra fallet är skada, att en ung prest förtidigt förlofwar sig. Det wore alltid bättre, om han, så länge han icke kan taga någon hustru, icke heller hade någon älskarinna, någon förlofwad.

135. Wäl är det nu äfwen twärtom sannt och erfarenheten bekräftar det med talrika exempel, att uppsslofwet med wal af hustru till den tid, då man kan ge henne utsigt på och erbjuda en wisst timlig lott, också kan bringa i förlägenhet. Wanligen är man då öfwer de år, då man plägar wälja oför-

fräckt, emedan man icke wet, huru följdrikt det steg är, som man tager; af walet blir då ofta ett qwal. Ju wärdigare och indragbare man har lefwat, desto mindre bekantskap har man bland könet; den krets, inom hwilken man kan wälja, är endast inskränkt — och till slut wäljer man kanske alldeles bakvändt. Detta allt är wisst illa nog. Men det kan gå så, det kan äfwen gå annorlunda och mycket bättre. Gud skall styra det. Det är nu dock en gång i det hela bättre, att icke wilja göra hwad man icke kan. Det är säkrare, ärligare och ädlare, att först genom ett embete blifwa riktigt karl för sig och sätta den qwinna, som man will ega, och hennes fader i stånd, att förstå det steg, som man skall taga, att de kunna säga Ja och Nej med besinning. Hwad sedan kommer, kommer i frid och till frid, och ibland äkten=
skapsförbindelser, som blifwa lyckliga, torde det kan=
ske vara flera, som afflutas i rätt tid, än i otid
d. ä. förtidigt. Om också icke, så torde det dock för de flesta menniskor vara bättre, att wänta tiden, den rätta tiden till allting.

136. Walet må nu ske före eller sednare, så hemligt handlar derwid ingen from yngling, att han utan sina föräldrars råd och wälsignelse skyndar till målet för sin ärliga önskan. Det är den skamligaste otacksamhet, som man kan tänka sig, att nr rådplågingen om det steg, som för ens eget lif är det wigtigaste och följdriktaste, utesluta de menni=

stor, hwilka man icke blott har att tacka för allt, som man är och har och nu will gifwa bort, utan hwilka af alla rådgifware hafwa de trognaste hjertan och en öfwer allt twiswel upphöjd kärleksfull sinnesstämning. Dertill kunna sednare lidanden, som icke skola uteblifwa, framställa sig för samwetet såsom gudomliga straff för walets egenmäktighet och först derigenom blifwa rätt swåra och tryckande. En yngling af bättre art besinnar, att han wid sitt giftermål defutom öfvergifwer fader och moder, för att blifwa när sin hustru, att det blir en skilsmessa, det blifwe huru som helst, — och just dertöre gläder han sig, att med de älskade föräldrarne wara ens åtminstone i det steg, som för till skilsmessa.

137. Wid wal af brud gör en yngling wäl, om han gör stora anspråk på den personliga förträffligheten. Hjertat löper defutom ofta nog i dessa angelägenheter före öfwerläggningen och köttet före andan. Knappt skall äfwen den, som är benägen att göra höga fordringar, i egen sak wara nog kompetent och opartisk. Godt, om åtminstone då den iure uppmaningen, att wälja det förträffliga, werkar mistro till det egna omdömet och waktar för en för hastig framsfärd. Äfwen är det ju ingen fråga, att ej en man skall wälja den till maka, som medelst sina egenskaper bäst förmår att hjälpa honom. Ett sträfwannde efter det förträffliga är här dygd, och det så mycket mera, om han har nog ljus och förstånd, att

icke göra orimliga fordringar, utan afsmåter hwad som skall wara förträffligt efter egen beskaffenhet, eget förstånd och fall. Efter den måttstocken hade man icke att förstå med förträffligt hwarken ungdom, eller skönhet, eller stånd eller rikedom i och för sig. Swart och ett af alla dessa ting blir wißt i sitt värde; finnes de också tillsammans hos en person, men dessutom icke finnes något mera, så wore den arma friaren dock hela sitt lif en slagen man. Mera än allt detta är hwad man kallat bildning. Men om också detta företräde finnes jemte de fyra andra, så wore mannen detta oaktadt ännu icke hulpen. Hos sin maka måste en pastor i första rummet söka gudsfruktan och kärlek, i det andra qwirlig bildning och duglighet, i det tredje sinne för hans stånd och fall, men ingalunda i det sista hjärtlig böjelse för sin person; ty hwad är äktenkap utan böjelse!

138. Det har talats om böjelse. Våtom of upprepa denna fordran särskildt. Böjelsen är blind, är dårskap, om den är walets början, midt och ända. Den allena afgör icke, deremot tillhör den det rätta, fullkomliga utslaget mellan de personer, hos hwilka man under föräldrars och trogna wänners råd har funnit de rätta egenskaperna. Ett äktenkap utan böjelse är, wi lägga wiget derpå och upprepa det, någonting försträcligt, man kunde nästan säga, gudlöft. Men en böjelse för owärdiga är en illusion, som snart nog skall förwandlas i jemmer, ja wäl i

hat. Och we den man, den qwinna, som blir tagen ur sina illusioner!

III.

Pastorskan.

139. I våra dagar öfvervärderar man betydelsen af pastors husfru. Man vill nemligen gerna anwisa henne en inflytelserikare och betydelsefullare ställning i sin mans församling, än förr. Några påstå till och med, att kapitlet om prestfrun icke får saknas i något pastorale. Så må det ej heller saknas i denna lilla bok, om också blott för att heldre åter förwisa prestfrun ur pastoralet och i den anspråkslöfware ställningen af hennes husmoderliga kall.

140. Det är ett godtyckligt, all grund saknande påstående i den nyare tiden, att pastorskan i sin mans församling skall wara Diaconissa i biblisk mening. Om 1 Tim. 3: 11 blott angår diaconernas eller äfwen presbyterernas hustrur, kan wara strid underkastadt; men i alla fall synes af detta ställe, att icke ens diaconernas hustrur äro diaconissor, utan endast böra wandra sina mäns embete wärdigt; och dock borde det alltid wara naturligare, att diaconens husfru

rekommenderades till diaconissa, än presbyterns. Diaconissorna borde vara barnlösa enkör, som wilja använda sin återstående lefnadstid och sin samlade lefnadserfarenhet till de fattigas och sjukas speciella tjenst. Se 1 Tim. 5. Enkör skulle det vara, helt naturligt, emedan kallet af fattig- och sjukvårderiska icke låter förena sig med den gista qvinnans, husmodrens. En husmoder kan hysa det kärleksfullaste hjerta för sjuka och fattiga, men till lefnadskall kan hon icke göra fattig- och sjukvården, emedan hon redan har ett annat kall. Så mycket hon gör och verkår till de lidande människornas bästa, sker det dock allt blott derjemte, det underordnas hennes kall som maka och husmoder. Sjukvård och sjukas tjenst pålägga en diaconissa ansträngningar och uppoffringar, hwilka ofta skulle rentaf upphäfwa eller kunna göra hennes kall såsom husmoder omöjligt.

141. Pastoriskan är pastorns hustru, moder och uppfostrerska för hans barn, hans hjälperiska att uppfylla och motsvara apostlarnes fordran, att han skall förestå sitt hus wäl och hafwa lydiga barn. 1 Tim. 3: 4. Ju fullkomligare hon är detta och derwid ser på apostelns förmaning 1 Tim. 3: 11 ("Deras hustrur skola ock ärliga vara, icke förtalerskor, nyktra, trofasta i allting" — *σεμνὰς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι*); desto fullkomligare är hon hwad hon bör vara. Att deri stadfästas, deri förfullkomna sig, det är hennes kall och lefnadsmål. Hon skall

beledsagas af den första aftning i församlingen och hos andra, som lära känna henne, om hon troget har eftersträfwat och uppnått detta skenbart ringa, detta blygsamma mål. Det är ett anspråkslöft mål i jemförelse med hwad hennes oförståndiga gynnare anwisa henne; men det är dock ett högt mål och utesfattar en stor summa af goda gerningar, genom hwilka hon kan syncka sig och sin tro ända in i den tillkommande werlden. Hennes stilla wandel, som förklarar hennes hus och gör det till en angenäm fridskydda, blir äfwen mer och mer af andra erkänd och, utan att hon tänker derpå (ty något sådant kan icke winnas, om det med affigt eftersträfwas), och gör äfwen ett djupt intryck på dem, som icke tro sin pastors ord. Intrycket af hennes stilla wandel skall gå så mycket djupare, ju mera hon sjelf är uppfyllt af det kalls herlighet, som hennes älskade innehar; hennes hela görande och låtande skall bära en afglans af hans heliga kall; man skall på allting hos henne märka, att hon är en pastors hustru. Hennes man skall hafwa heder och glädje deraf. Likasom han skall wara förebilden för det presterliga folket, så skall äfwen hon wara en förebild och ett godt exempel för qwinorna. Hon skall wara det, icke emedan hon med ansträngning affecterar det, utan emedan hon, oaffedt alla menniskors ögon, erkännande och beundran, med lust och kärlek är det och icke kan wara annorlunda. Så är det henne, och så wisar

hon sig äfwen; hon tjenar i hustrurnas skönaste lott sin Herr, henne är en skön arfvedel worden; hennes of är lustigt och hennes börda lätt; äfwen om det går swårt till, har hon glädje och starkhet till det goda. Hon har funnit sitt näste nära Jesu altaren och grönskar i helgedomens förgård.

142. Så indraget och stilla äfwen en pastoriska lefwer, så blir hon dock ju längre ju mer personligen bekant med sin mans församlingsbor. Det kan icke uteblifwa. Hon lär, utan att derefter spionera, känna de enskilda husens hemliga förhållanden; hennes qwinligt deltagande öga blir hastigt warse hwarje nöd och hwarje plåga. Milda ord, som qwälla ur hennes hjerta, emedan Guds ord derinne qwäller, — ljufliga åtbörder, som harmoniera med hjertats mening och med ett slags naturlighet och omedelbarhet återspegla det, ofskrymtad hjälpsamhet, hwarit hon sjelf har den ofskyldigaste glädje, — ett öga fullt af kärlek och wärdighet, ett hjerta fullt af bönn, när det är omöjligt att hjälpa: sådana egen-skaper göra den fromma lärjunginnan mer och mer till församlingens älskling. Snart blir hon sökt, när man lär känna henne; snart skall hwarje nöd, som möter en sockenbo, blifwa en fingerwisning på den goda hjälperstan och hennes namn en påminnelse om allahanda goda gerningar. — En rätt christlig hustru, i en pastoriskas ställning, behöfwer icke göra sig bemärkt. Hon blir det nog det förutan.

143. En pastors embetsgörömmål äro populärare, än någon annan mans; hwar mans ögon se derpå, hwar man tar del deri. Huru skulle då icke pastoriskan deri deltaga? Hon är ju äfwen en ledamot af församlingen och står på wißt sätt i spetsen för alla församlingens qwinklaga ledamöter; hennes äkten-skaps-förhållande ställer henne icke så nära sin herde, att hon glömmet, att han är hennes herde; blott hennes deltagande för allt, som angår församlingen och det heliga embetet, stegras genom hennes innerliga förbindelse med sin pastor. Här, i pastoriskans förhållande gentemot och till sin man ligger det skönaste prof. Den gräns, som löper emellan närheten till sin man och wördnaden för sin herde och hans embete, — det är för henne det skönas och skickligas linea. Allt förena detta när och fjerran, det är hennes konst. Det mått, hwartill hon bringar det i denna konst, det är äfwen måttet, hwarmed man mäter en pastoriska såsom sådan. Här ligger hennes wärdighet och gemenhet, hennes höghet och låghet, hennes dygd och odygd. Ingen huslig duglighet, ingen dygd, intet företräde för öfrigt kan blifwa en ersättning för en brist i kännedommen om denna gräns-linea emellan den äkta hustrun och församlingsbon, kan dölja hennes orätta uppsattning af sitt förhållande till sin herde. Tar en pastoriska den innerligaste andel i sin äkta mans werk, utan att upphäfwa sig till en medelperson emellan honom och församlingen;

är hon helt och hållet hans, hans maka och hans väninna och dock äfwen tillika åter hans wördnadsfulla barn, hans dotter; närmare än någon, som åhörare ej närmare än alla, fruktar hon för möjligheten att i embetsärenden bestämna sin man; förnimmer hon alltid Herrans heliga ord: "Dvinna, hwad har jag med dig?" med förståndig glädje; är det hennes fulla allwar, att endast vara sin mans hustru, hans hustru, hans väninna, endast hans församlingsbo och biktbarn; så är hon hwad hon bör vara, och ofskuldens och enfaldens inflytande skall icke annat än genom henne verka på hennes man. Han skall så mycket mera sky, att i sitt äktenfapsförhållande, att ej nämna i sitt embete, förgäta, att han är herde, emedan ett älskadt öga fullt af kärlek och wördnad pröfwar hans werk och söker bekräftelse på sin kärlek och wördnad, just dermed tillfredsställelse såsom maka och sannt äktenfaplig lycka i hans förträffliga uppförande. Tar deremot pastorflan parti för sin man; är det icke embetet, som hon i och hos honom ärar, utan honom, för hwars skull hon ärar embetet; är det kanske låg egenkärlek, som kommer henne att ifrå för sin mans embetsgörande; har han rätt, emedan han är hennes; äro hans predikningar, katechetisering, tal o. s. w. de bästa och sönaste, emedan han har lyckan eller olyckan, att vara hennes make; är hon hans försvarare emot hwar man, medelpersonen mellan hwar man och honom; kan man wända

sig till henne, vinna henne, blir hon då hans Eva, som förför Adam till görande och låtande: — ack, hwad för en gemen hustru är hon icke då! Partiska hustrur äro dock af alla de olidligaste, — och pastors-hustrur, som äro sina mäns parti, kunna dock åter wara de olidligaste af alla olidliga. Swem skall akta henne? De som behöfwa henne, skola söka och begagna henne; andra skola sky henne; de sakna all sann aktning för henne. — Dermed will jag icke säga, att presthustrun aldrig af sin man kan få ett uppdrag, aldrig wägar göra något att befrämja hans embete. Hon är sin mans första lärjunginna, hon uppwäxer wid hans sida i erfarenhet och kunskap, och ju mera hon tilltager, ju mera hon finner och bevarar den ofwan antydda gränslinean för det skickliga, desto oflanderligare skall det wara, om hon stundom, särdeles i affecude på qwinnornas själa-wård, uträttar ett tillfälligt uppdrag eller löser en waraktigare uppgift. Många saker låter ingen man gå öfwer sina läppar inför andra qwinnor; der kan och bör den enda, med hwilken han kan samtala om dem, warda en herdekärlekens tolf. Då är hon sannerligen också diaconisa, om också icke i biblisk mening. Under all glädje för sådana ting förgåte hon aldrig lusten och kärleken till sin naturliga ställnings ödmjukhet och anspråkslöshet. En from man ger henne häri hjelp och wet äfwen att bewara sin fromma hustru i det, som henne anstår.

144. Herren skall fordra en räkenskap, som ej kan afläggas af de pastorshustrur, som klena med sina män och brödscaffare, icke hafwa någon annan omsorg, än att familjehuswondets helsa och lif må bibehållas, som af idel köttslig kärlek och ängslan för sitt eget öde förlama sina mäners steg, hindra dem, att med uppoffring sköta sitt embete och beta sina får, som lika Delila borttaga Simsons styrka och akta för winning, att kusha den starka och göra honom qwinlig och welkig. Måtte ett förfräckande we skalla i deras eländiga hjertan, att de måtte låta blifwa, att så älska sitt och sina mäns lif, att de förlora det! — Twärtom, är en hustru så olycklig, att hafwa en lättjefull pastor, så blifwe hon hans profetiska och rope till honom ett framåt och en uppmuntran till arbete! Swad för en smålek, att stå wid sidan af en lättjefull man, dertill en lättjefull pastor! Förnimme pastorn af sin makas döende mund ännu uppmeningen, uppmuntran till trohet, till flit, till uppoffring för sin Herre och hans får!

B i h a n g.

Påminnelser till Presthustrur.

(Till en ung pastorfka år 1837.)

1.

En presthustru läre rätt känna sitt kall. Hon delar ej embetet med mannen, utan huset, likasom hvarje hustru med sin man; icke egentligen i embetet har hon att hjälpa, utan hennes omsorg ware, att det i huset och hushållet alltid går rätt presterligt till; icke med ord och predikan, utan med helig wandel har hon att understödja sin man i hans embete. Det står skrifwet 1 Petr. 3, 1. 2., att de, som icke tro på ordet, måga af hustrurnas umgängelse utan ord blifwa wunne. (Smsf. 1 Tim. 2, 11. 12.)

2.

Men hustruns wandel är, om den eljest skall wara efter Herrans mening, icke något ringa och lätt werk. — En hustru har förnämligast jordiska bekymmer i huset, och just dertföre är det för henne swårt, att wandra genom det timliga så, att hon icke förlorar det ewiga. Hon har desutom att sköta sina barn, och att derwid blifwa salig enligt 1 Tim. 2, 15 är en

omöjlig sak, om icke Herren hjälper. Summa: en hustru, som uppfyller sitt kall, är heder wärd, liksom mannen, som uppfyller sitt kall; hon behöfwer alltså icke gripa in i mannens kall.

3.

En hustru, som lägger sig i mannens kall, har förlorat qwinlighetens krona; ty en rätt hustru kan icke och får icke vara manlig. Qwinlighet och ödmjukhet höra tillhopa; det är en hustrus största mod, om hon har ödmjukt mod, d. ä. äfwen "mod att tjena," — och den som under sådant mod är tålig, tyädes hafwa mottagit en gåfwa ur ett rike, der den förnämsta, ewiga konungen warit allas tjenare in i döden. En hustru måste gerna låta sig styras, och stå och gå under sin fromma mans regemente, måste hålla det för lycka, liksom kyrkan håller det för sin salighet, att lefwa under sin ewiga brudgums regering och anda. (Jmf. 1 Tim. 2, 12.)

4.

En hustru, som will ställa sig öfwer sin man och i stället för honom will öfwa hans kall (ty det är att ställa sig öfwer mannen), förderfwar, så mycket på henne ankommer, den själ, åt hwilken hon är skapad till en medhjerska till det ewiga lifwet, nämligen hennes mans själ. Ty antingen wet mannen, att det är hans ödmjukhet, att i Herrans

nann sjelf vara man; derföre är ett sådant handlingsfätt af hans hustru en ond anfäktelse och en orsak till mycket förshyndande emot henne: — eller han böjer sig under hustrun, då är hustrun skyldig till hans stora synd, att han icke mera är Herrans bild, likasom hustrun församlingens; man bör kalla henne Delila, emedan hon gjort sin Simsons själmatt och stulit ifrån honom hans Nasiråat!

5.

En presthustru är en helig qwinna: hon wandrar i ödmjukhet efter sin man — i hjertans renhet och det inwärtets lifwets heliga ordning. Der intet rent hjerta är, der är gemenhet — och om en man fått en gemen hustru, då är det, som man klipper af fogeln hans wingar. Och der ingen ordning i det inwärtets lifwet är, der man icke flitigt wandrar i Guds salighetsordning, der ges det snart ödslighet och tomhet, hastigt själarnes föråldrande, tröstlös sukkan, emedan man icke funnit någon waraktig tillfredsställelse och till och med tror sig hafwa förfelat sitt lifs mål. Har en pastor en sådan maka, så har han en olycklig maka, och mannens största olycka på jorden tyckes nästan vara att hafwa en olycklig hustru.

6.

En presthustru måste i sitt eget yttre och i sitt hushåll lemna bewis, att inwärtets herrskar

renhet och ordning. Det är en probersten till exempel. Man måste på henne och hennes hus, man komme hwad tid och stund som helst, kunna se, att här bor en ren werlds tjenare och Kodesch Saj' hovah, helgadt Herranom, måste stå läsligt skrifwet öfwer hushållet, men icke med bokstäfver. Om presthustrur betänkte, huru mycken aktning ett presterligt wäsende skaffar pastorn, så skulle de redan af detta skäl utbedja sig ett rent hjerta, fullt af himmelisk ordning.

7.

En presthustru har (bör hafwa) ett stilla hjerta och en förtegen mund. Mannen är olycklig, om han har en pratsam och orolig hustru (1 Tim. 5, 13); dubbelt olycklig, om hon hos sig hyser dessa förderfliga laster och icke wet eller känner det! En sådan har i hustrun en qvarnsten hängande wid sitt embete, hwilken drager honom ned i ett haf af hinder och förlägenheter, hwarur han swärligen kan komma upp.

Som bekant är träffar Guds ord mången gång rätt skarpt och djupt hjertan. Uhöraren, som blir träffad, wet icke hwem slår honom; om swärdet Ebr. 4, 12. 13 wet han intet; han ser blott på pastorn för det får, som han fått i sitt samwete — och dömmar: "någon måste hafwa förrådt honom min sak!" Du allwarligare och wärdigare pastors uppsörande då är, så att man icke tilltrov honom, att han frågar

efter squallrare; desto mera fastas skulden på prest-
 hustrun, lika som om presten hört något af henne, som
 hon åter hört af squallersyster. Om nu icke pastor-
 skans stilla wandel och förteguna wäsende kämpar der-
 emot, eller hon ger någon anledning till sådant prat
 och sådana rykten af träffade själar; så är hon skyl-
 dig dertill, att pastorn anses för en qwinnotjenare
 och Guds tveeggade swärd för belackarens swärd,
 spjut och spikar, hwarmed det förlorar en god del
 af sin kraft. En pastoriska hafwe derföre alltid akt på
sig, att hon på wißt sätt må stå öfwer församlingen
och söndrad derifrån, och uppföre sig så, att hwar
 man har behag för henne, i synnerhet de elända, —
 men att ingen kommer på den tankan, att hon lef-
 wer i en opassande förtrolighet med någon qwinna i
 församlingen, det ware nu skolmästarens hustru, sina
 pigor eller hwem helst annars. — En presthustru
måste forteligen kunna umbära wanligt sällskapsprat
och förströelse mer än andra fruar.

8.

En presthustru får på intet wis låta be-
 sticka sig i sitt ondböme om församlingsborna och
 icke hafwa några gunstlingar. Den som berömmar
 hennes man i hennes, det är likasom i hans egen
 närvaro, rosar hans predikningar och embetsförwalt-
 ning, tiger om hans fel, talar illa om hans företrä-

dare och desz husfolk, om grannpastorer o. s. w., framställer orimliga förhoppningar om sin pastors embetsverksamhet; den må hon anse mistänkt, såsom den der will krypa sig till något, som han icke tilltror sig på ärligt wis kunna vinna. En sådan bemöte hon med allt allvar och säge honom, ehuru med allsköns sagtmod, det rent ut, att hennes man icke behöfwer hos henne berömmas, att hon blyges i hans namn, att höra hans beröm, att hon fruktar för folk af det slaget och måste undanbedja sig deras prat.

9.

Man har ofta sett, att presthustrur mera sett på sina mäns beqwämlighet och kroppswård, än på den trogna utöfningen af deras embetspligter. En trogen Herrans tjenarinna skiljer sig nu från en sjelfwis egarinna af en man derigenom, att hon alltid kan hafwa och yttra wälbehag för hans trogna embetsutöfning, warna honom wid analkande tröghet och egga till flit och alltid mera se på hans ewiga krona, än på ett långt och derwid förkastligt lif. Det måste wara henne dyrbarare, att se honom en gång lysa i himmelens glans som stjernorna alltid och ewigt, än att oupphörligt och rätt länge hafwa honom wid sin sida. Men derföre får en hustru icke försumma sin mans kroppsliga lindring; men hon, som alla qwinnor, bör hafwa en man, som behöfwer lindring, emedan han i sitt anletes

svett odlar sin åker. De enfaldiga gifver Herran nåd, att häri finna det rätta och hålla rätt måtta — i namnet "hjelp" ligger bådadera: att egga till goda gerningar och skaffa lindring.

10.

En presthustru är flitig i sitt kall, är huslig, blyges icke wid något arbete, äfven ej wid det ringa. Ordspr. 31, 10—34 är henne en spegel, hwari hon beskådar sig. Att berömmas af sin man efter Guds befallning v. 28. 39., är henne under all ödmjukhet ljusligt och tillåtet. En lat presthustru skämmer sin mans embete och kommer honom mer än en gång på och under predikstolen att förstummas och rodna. Men hennes stilla flit gör hans ansigte gladt och förwärsvar tael; styrker honom äfven, att offentligen och i husen prisa qvinnornas flit. — En presthustru bör också deri lesa efter det, som hennes man predikar, och då han berömmar qwinlig dygd, böra församlingens blickar owilkorligen med wälbehag wända sig på presthustrun eller kunna riktas på henne.

11.

En presthustru arbetar gerna, gör gerna äfven det lägsta och ringaste, om så måste vara, men hennes sinne är icke lågt; arbetar hon, så gör hon det med ödmjukhet och fri kärlek, icke som lejda qvinnor, utan så att man ser ett adeligt wäsende

hos pastorns hustru. Hon arbetar, men låter också gerna arbeta, att icke hennes arbete hålles för girighet, utan för dygd, hwilket det äfwen skall wara.

12.

En presthustru är gästfri enligt Apostelns bud 1 Petr. 4. 9. Ebr. 13, 2. — och är det just der-
 efter utan knot; men hon är det endast såwidå som
 hennes makes omständigheter det tillåta. Hon will
 icke pråla med sin gästfrihet, utan den enkelhet, som
alla dagar råder i ett presthus, behåller hon äfwen,
när gäster komma. Hon är icke gästfri, för att wara
 sällskaplig, utan för att utöfwa kärlek. Hon är det
 derföre helst mot fattiga och sådana, hwilka andra
 icke bewisa kärlek. Så gör hon och har jemte sin
 man själsstyrka nog, att icke bry sig om dem, som
 af gästfriheten gerna wille göra ett werldsligt besök-
 lande och besökets beswarande.

13.

En prestfru är sparsam i sitt hushåll och spar
 så mycket som möjligt; men hon har icke för affigt,
 att spara för kistbotten; utan hon spar, för att icke
 gifwa ut mera, än hon tager in, — och på det hon
 må hafwa att gifwa de fattiga.

En pastor har mycken frestelse att wara och blifwa
 girig; många pastorer blifwa det äfwen, såsom er-
 farenheten wisar, och dock borde ingen wara det min-

dre, emedan ingen är det så till skada för sig och sitt embete, som just han. Tyvärr säger äfwen erfarenheten, att hustrurna i allmänhet gifwa männerna mycken anledning, ja äfwen eggelse till girighet. Men en from hustru kan enligt Jacobi 1, 5 lätt få wisdom — och en wis hustru kan genom båda delarne, genom sparsamhet och gifmildhet, blifwa ganska werksam för sin man och sitt embete.

14.

En from presthustru är en åt en pastor genom Guds slockelse anwisad hjelperska för särskilda fall af hustrurs och flickors själavård, såwida hennes hufwudsakliga fall, förvaltningen af sitt hus, det tillåter. Hon beder med sin man dagligen för församlingen och gör häri ingenting mindre, än sin man sjelf — hjälper på detta stilla förborgade wis honom kraftigt i embetet. Hon beledsagar äfwen, då hennes man går till sitt embete, i sitt hjertas stillhet hans wandring med böner; hon beder, att hans embete må lyckas, — då det har framgång, beder hon om ödmjukhet för sin älskade; då det icke will lyckas och Herran undanhåller sin wälsignelse, så beder hon, att hennes man blott må finnas trogen och hafwa tröst på Gud. Ty embetet och wälsignelsen är Herrans. Han kan wälsigna hwilken han will — och pröfwar faderligt den tjenare, som will skåda hans wälsignelse, att han håller desto mera fast wid den ewiga nåd,

fom i ordet är uppenbarad. — Men den fromma prestfrun hjälper äfwen eljest werksamt sin man i embelet. Så litet hon går omkring i sockenbornas hus utan orsak, blott för förströelsens skull, så gerna och flitigt uppsöker hon de sjuka, de fattiga, enkor, faderlösa, bedröfwade, åldriga, — gjuter i fären olja och win och är en källa till tröst för de elända och en Guds engel i deras hyddor. Wid dessa tillfällen öppnas hennes eljest tigande mund, och hennes tal werkar wälsignelse.

IV.

Barnauppfosttran.

145. Om barnauppfosttran i ett presthus borde wäl ingenting särskildt wara att säga, än att i alla fall en pastor, en pastors hustru redan för ordets skull i 1 Tim. 3, 4 framför andra bör hafwa i bgnasigte och uppfylla föräldrars allmänna pligt, att wäl uppfosttra sina barn. Ty intet stånd har i hushoudsaken att wid uppfosttran eftersträfwä något annat, än de öfriga — och äfwen uppfostrans sätt och wis är hos medelclasserna, till hwilka en pastor i asseende på sin yttre ställning bäst kan räkna sig, så temmeligen ett

och detsamma, så wida icke individuella egenheter göra sig gällande.

146. Det är förnämligast några fel, hwari pastorers barnauppfostran lätt råkar, för hwars skull något här måste sägas om denna rubrik. Dock tala wi äfwen här, såsom för mesta delen i dessa blad, mindre om stadspastorers förhållanden, dygder eller fel, än om landtpastorernas. Landtpastorn sjelf står i sin församling utan twiswel som allas ögonmärke. Hwarje dygd lyser hos honom särdeles fram, men äfwen hwarje fel blir ögonfkenligare. Allt, som fattas en landtpastor, blir skarpt bemärkt, ganska illa taget, ofta och öfwer måttan tadladt, men icke desto mindre ytterst sällan klandradt inför honom sjelf. Detta gäller äfwen om felen i barnauppfostran.

147. Landtpastorns barn måste snart känna sig upphöjda öfwer de öfriga sockenbornas barn. Fadrens ställning och lefwerket i huset göra en skarp åtskillnad från bönderna. Barnen i församlingen se också ifrån början upp på pastorens barn, lemna dem, om de icke göra sig deraf särdeles orwärdiga, ett företräde och rätt att föra ordet. Deswa nu prestens barn tillsammans med andra barn i orten; så herrska de mest öfwer dem, leda dem, men antaga äfwen twärtom åtskilligt af dem. Fadrens bildning återfinnes derföre sällan hos landtpastorns barn, men desto oftare en stygg, wederwärdig blandning af bondiskt och stadslikt, herremanna- och allmoge-, ohyssadt wä-

sende, som ej har något namn. Det måste wara i andligt afseende mycket utmärkta prestfamiljer, hvilka dessa anmärkningar icke på något sätt kunna gälla. — Att bewara barnen från denna blandning af gemenskap och förnämhet, att å ena sidan gifwa dem och hos dem bewara en rätt bildning, men å den andra enkelhet och ödmjukhet, blygsamhet och wänlighet mot allmogen, detta är landtpastorns uppgift wid sina barns uppfostran. En swår uppgift, särdeles då pastorns barn swårigen kunna fullkomligt hållas ifrån umgänge med allmogens barn, och det ges få föräldrar, som weta att begagna fördelarne af en uppfostran på landet, så att deras barns sinne för det ringa och det höga, det lilla och det stora på en gång wäckes och stärkes och de under ett i yttre afseende ringa lif kunna eftersträfwä en christlig, för himmelen mognande bildnings härlighet.

148. För unga barn i de första åren, ja ända till confirmationen, kunna en landtpastors lif och förhållanden wisa sig i synnerhet nyttiga och wälsignelserika. Blifwa sönerna äldre och fader och moder icke mera förmå wara allt i allom, ersätta allt, som stadsbarnen hafwa framsför dem i afseende på bildningsmedel — och det förmå wäl endast få fäder och mödrar; så blir icke annat att göra, än skicka dem i skola till staden. Så mycket ofördelaktigt äfwen lifwet i skolan kan hafwa med sig; så är dock för många gofar redan för tidigt hylifwet, tongifwandet ibland hembygdens ung-

dom och smittan af bondbarnens laster icke mindre farligt. Man akte sin son och aflägsne honom, så snart hans individualitet det fordrar. Desutom måste ju alla, som skola blifwa prestes eller en gång bekläda ett embete i staten, gå genom skolorna och winna det slags bildning, som nu en gång är den stereotypa formen för nämnde mål. Det är goßens kall att utstå skolans favor, att genomgå des frestelser. Det göre man för honom klart och hjelper honom igenom. Hemmets anda blir ju dock, om blott ett rätt familjelif finnes i fadershuset, genom aflägsnandet mycket mera stärkt och uppriskad, ja på nytt upptänd genom de hemma tillbragta ferierna. Lifwen växer under frånvaron smidigheten för lifvet och en friare rörelse i mera sammansatta lefnadsförhållanden.

149. Hvad döttrarne angår, så kunna de lättare än sönerne afhållas från umgänge med allmogens ungdom, och lifvet och uppväxandet under landtliga förhållanden skall, förutsatt att fader och moder äro hvad de böra wara, kunna wara dem ganska nyttiga. Qwinnobildning uppväxer ur familjelifvet, så wisst qwinnor skola bildas för familjelifvet; och en landtpastors familjelif är nästan det skönaste, som kan ges. Desutom har hwarje pastorsfamilj på landet så mycket sammanhang med familjer i städerna, att genom des riktiga benyttjande den landtliga ensidighet, man befarar för döttrarne, kan undvikas. Uppväxer flickan på landet i presthuset,

så utsträcker hon sjelf, om hon är af rätta sorten, nog sin qwinliga bildning allt mera, och gör hon det, så har hon fördelen af en mångsidigare qwinlig utbildning, då deremot stadsflickan icke har någon eggelse, att lära hushållningen på landet, men wäl prestdöttrar anledning nog, att suppleera och upphöja sin större duglighet genom att taga kännedom af utbildningen i städerna. Äfwen hwad man kallar högre bildning, så wida man kan önska qwinnorna den, har en prestdotter på landet ej så swårt att få, som mången kan tycka, i synnerhet om föräldrarne wåga låta det i förwäg fara, som blott som en obrukbar prydnad hänger på äfwen stadsflickan. Wäl är det sannt, att man bland pastorsdöttrarne på landet finner många, som sakna god ton och sin bildning; men hwem har jemfört deras antal med antalet af döttrar i städerna, som hafwa brister i detta affeende? Och twärtom, huru många pastorsdöttrar på landet hafwa icke sedan som husmödrar prydt de anseddaste familjer, — och hur många män af den ädlaste bildning taga icke ännu gerna och utan förebräelse sin maka ur ett landtligt presthus stillhet! Öfwerräknar man allt, så kunde man finna en pastorsdotters på landet belägenhet, om hon har fromma och bildade föräldrar, som leda hennes ungdom, snarare wärd afund, än beklagande.

E. Slutet.

Emeriti.

150. Man har mångengång uppställt det påstændet, att ingenting är wördnadswärdare, än en from pastor i gubbåldern. Hans socknebor äro, om han länge warit på ett ställe, af honom döpta, underwisade, confirmerade och wigda; de äro på wisht sätt alla hans barn. Wanen har i högsta grad blifwit aktning och wördnad. Och huru mycket sannt, halffsannt och falskt kan man icke säga om en gammal pastors ärewördighet och inflytelsjerika, wälsignelsefulla ställning. Ty det passar till slut aldramest blott på en duglig man, som länge håller ut i en och samma församling; men detta är just, i synnerhet om man tager ordet "duglig" litet nogare, intet särdeles ofta återkommande fall. — Redan i andra lefnadskall, der raspheten är det största, gör sig åldern gällande som ett stort hinder; men wid en pastors kall, der raspheten är det minsta, bör ett friskt, rörligt, alltid wakert sinne så mycket högre uppskattas. Gamla krafter förslå nu fällan att sköta embetet;

och det torde wäl derföre wara en gammal pastors krona, om han icke påstår sig först i grafwen wilja nedlägga sin herdestaf, om han icke skall öfwerlefwa sig sjelf, utan wet att det passar honom och är hans ära att blifwa i stillhet, i bön för församlingen, hålla sig till liturgien, draga sig tillbaka från allt, som icke kan ske utan manlig kraft och friskhet, och lemna åt kraften det rum, som den ensam wärdigt kan intaga. Att wilja ännu i kraftlösa dagar arbeta i det andliga embetet, väcker icke medlidande, icke ursäkt hos folket; folket känner sig högst beswäradt — och detta med rätta — af swaghetsens egenfinne. Deremot unnar det gerna gubben hans ro och fröner den med wördnad och kärlek.

151. Kanske är det likaså ofta lusten för lifwet och skygghet för påminnelse om döden, som man tyckes komma närmare genom att draga sig ifrån embetet, än armod eller girighet, som afhåller gamla pastorer ifrån att nedlägga embetet i yngre händer. Derföre borde gamla pastorer, särdeles om deras swaghet är uppenbarligen stor, tvingas, att taga en vicarie eller adjunct, och man borde derwid understödja dem, såsom äfwen här och der sker. Wisste pastorerna ingenting annat, än att de måste antaga en vicarie, så skulle de i förwäg tygla de lidelser, som strida deremot; hjertat skulle finna sig deri och med tiden rätta sig derefter. Mången gubbe skulle småningom finna den wackra sidan i saken. Hur

skönt, att ännu en gång lefwa om sin egen ungdom wid åskådningen af en ungdomlig vicarii embetsförwaltning! Huru skönt, att sålunda småningom taga afsked från embetet, som man ju icke åtog sig för ewigheten! Huru nyttigt, att sålunda efterhand dö, innan man dör, för att lefwa, om det gäller att dö! — Swarje yngre pastor borde göra till sin uppgift och sitt fasta beslut, att upphöra i rätt tid, att icke uppduka sin ålderdoms börda och swaghet för församlingen till des medlidande.

152. Ofta är det äfwen andra skäl, än ålderdoms swaghet, som kunna nödga en Evangelii tjennare, att anse sig för en emeritus och uppgifwa sitt embete. Ofta är det fortsarande fränhet och sjuklighet, minnets astagande och omöjligheten, att widare föda sig af embetet o. s. w. I detta fall bör man ej tadla hans resignation. Men stundom är det äfwen fuga laborum, taedium adversitatum, amor status pinguioris. Då är det wisserligen en legoherdesjäl, som wiker ifrån embetet och församlingen. Ingen har dock kallat sig sjelf; derföre kan också ingen kalla bort sig sjelf. Swar och en måste befälla Herran sitt we och lidande och bära sin börda, så länge det behagar Gud.

153. I en annan mening emeritus, uttjenad och wisserligen utan beröm och förtjenst, är den, som predikar falsk lära, utan att låta säga och omvända sig, eller som hårdnackadt fortsar i ett syndigt lef-

werne utan bot och bättring, sköter sitt embete försumligt, åstadkommer schismer o. s. w. En sådan pastor är en skamfläck och en olycka för kyrkan. Här är icke blott en sådan människas egen fjäl, utan äfwen hela församlingars själar i fara. Wäl är det riktigt, att enligt apostelns anvisning 1 Tim. 5: 19 upptaga klagomål mot en presbyter endast ur två eller tre vittnens mund, att gå långsamt till wäga, emedan lögn och förtal, alltså äfwen en orättwis anklagelse, plägar angripa dem, som hafwa ett presterialigt embete, mer än andra. Dock bör icke kyrkan låta komma sig till skuld alltför lång bewisning, alltför långsam process, alltför sen dom. Det står allt för mycket på spel, om en ulf i en församling gör anspråk på rätt till embetet. Deremot borde alla pastorer, som i sin barn bära ett bättre samwete, enhälligt och allwarligt protestera. Ja, alla bättre öfwerhufwud borde med förenade vittnesbörds makt uppresa sig emot oförbätterliga irrlärares och uppenbara, obotfärdiga syndares embetsförvaltning. Det borde wara en orubblig grundsats: "Uttjenat har den, som är en oförbätterlig irrlärare, en obotfärdig, uppenbar syndare." — Det händer ofta, att pastorer, som underlåta allt godt och göra mycket ondt, äro djupt rotfästade och icke lätta att afwisa, under det de, som blott genom öfwerdrift i det goda och formfel ådraga sig misnöje, hastigt undanskjutas, så att deras rum ej mera känner dem⁵⁰). De pa-

storer, som fått kyrkans styrelse sig anförtrodd, ur-
 säkta sig med brist på ordentliga klagomål och an-
 klagelser emot de första och söka i det andra fallet
 rättfärdigande i de trängande, verkligan förhanden
 warande klagomålen emot de sednare. Det borde wäl
 wara annorlunda; ty de, som sitta i ett biskopligt
 embete, hafwa icke att wänta på klagomål, utan att
 öppna sina egna ögon; — och emedan de äro upp-
 syningsmän, mästare, borde de äfwen waka och haf-
 wa uppsigt och spana efter bristerna i kyrkan. Der
 så många himmelsfriaude synder uppmana, att be-
 fria Christi arma hjord från ulfwar och förwara den
 emot dem; der borde "kyrkans ögon", d. w. s.
 des wäktare, med skarp blick finna och döma skadan.
 Men om nu detta icke sker, skulle icke fromma, mo-
 diga män finnas, som hafwa mod, att anföra klago-
 mål? som i djup frid, i stadigt själslugn och till-
 försigt gripa ulfwarne, hwilka angripa och förtära
 hjorden! Är det då ädelt och storsinnadt, att skona
 den gudlösa och hans hus, medan Guds hus, Jesu
 församling, lider skada? Ges det ingen annan, som
 kan ropa en "emeritus", då herdarne icke blott
 låta sina hjordar förderwas, utan sjelfwa förderwa
 dem? — Swad hjälper all pastoralthnologi, om ge-
 nom ord och wandel glupande ulfwar ostraffadt häna
 den och dymedelt des frukt för tusende bortröwas?
 Fromma Guds tjenares trogna arbete är till stor del

utan werkan, om ulswarda ostraffade blifwa qwar
i embetet!

Huru wi skola handla och wandla i Guds hus,
i lefwande Guds församling, det weta wi nu wäl.
— Men du, o Herre, förbarma dig öfwer oss och
förlåt oss all vår synd och misgärning, hwarmed
wi mot dig och ditt heliga ord och embete syndat
hafwa. Men gif oss, alle dina tjenare, stor kraft
och stärke hos oss ditt lif, att wi alle, redo och om
fötterna skodde, att drifwa fridsens Evangelium,
fortgå i tålmod med vår sanning och arbeta och
wänta på den kosteliga jordens frukt. Amen.

Noter.

1) Ett längre humoristiskt=didactiskt poem af Joh. Valentin Andreaä (1586 + 1654), kalladt "Das gute Leben eines rechtschaffenen Dienern Gottes", som börjar originalet, har här blifwit utelemnadt, emedan det är affattadt på 1600:talets föråldrade Tyska och har en mängd uttryck och wändningar på den tidens folkspråk, som Öfvers. hwarken förstår eller mägtar på ett motsvarande sätt öfverslytta. Öfw.

2) Vocatio Dei interior. Så kalla våra Theologer den inre lifasom medfödda böjelsen för det heliga embetet. Med skäl, ty Gud ger werkeligen äfwen sådana böjelser. Dock måste man pröfwa de omständigheter, genom hwilka ofta en sådan böjelse kan utan grund uppkomma. Så är det t. ex. ingen sann inre kallelse, då oaktadt all drift likwäl ingen gåfwa dertför finnes. Ödhe.

3) Äfwen våra Theologie Professorer hålla stundom under en curs af flera terminer föreläsningar öfwer speciella factämnen, som icke hafwa det närmaste affeende på prestbildningen, utan äro beräknade för högre theologiska examina, för hwilka man dock mest bereder sig genom egna studier af tyska arbeten. Ingenting borde wid prestbildningen wara angelägnare, än Bibelstudium, practiskt, icke blott linguistiskt, åtminstone icke i affeende på

Gamla Testamentet, och studium af Concordieboken. Det torde icke wara obefogadt, att klaga öfwer det bristfälliga i den närwarande prestbildningen. Huru många prester finnas icke, som äro förwänansvärdt okunniga i Bibeln och kyrkans bekännelsekrifter samt odugliga för den egentliga själawården. När andeligen bekymrade själar komma till dem, afwiskas de antingen såsom wansinniga eller tröstas på det förwändaste wis. Det andeliga lifwets rörelser äro för dem ofta ett okänt Africa; deras predikningar röra sig mest på den christliga eller rättare hedniska moralens ofruktsbara grund, kryddas med granna fraser och sentimentala utgjutelser. Dock gryr i kyrkan en bättre tid, emedan båda universiteterna nu ega ej blott renslärliga, utan ock practiskt christliga lärare. Rationalismen är Gudi lof bakom ryggen och äfwen en blott och bar förstenad theoretisk orthodoxi. Öfw.

4) Cujuslibet theologiæ studiosi museo inscripta esse debet memorabilis Pauli sententia: »Pietas ad omnia utilis est,» 1 Tim. 4, 8, et illa Psaltis: »Impiorum via peribit! Ps. 1. (Fecht p. 16). Lbhe.

5) Hos öf examineras prestcandidaterna, utan afbidan på en kallelse. Denna eger endast rum undantagswis före examen, och då är det blott en kallelse till adjunctsyfslor. Endast under prestbrist tvingas examinererna att nedstänna fordringarne, som för öfrigt wisst icke äro för stränga. I utlandet kan man blifwa pastor genast efter presterexamen. Hos öf går det icke så fort. Det fordras defförinnan behörig ålder samt pastoral-examen. Öfwerwägande skäl tala för denna sednare pröfningsförening med presterexamen, såsom utomlands är fallet. Huswudskålet, att presten genom farhågan för denna examen tvingas att ej lägga bert boken, är af intet värde.

Den, som blott återtager boken af detta yttre twång, bortlägger den wanligen för alltid, efter med nöd genomgången examen. Det latinska disputationssprofwet har åtminstone numera ingen förnuftig grund, utan borde detta prof ske på modersmålet och wara en half examen. Öfw.

6) Just för att närmare lära känna prestämnenas ställning till det andliga lifwet, deras eget hjertas tillstånd, borde det råda ett närmare umgänge mellan Theologiae Profesorer och lärare samt prestecandidater före examina. Förhållandet mellan cathedermannen och hans auditorium är ju helt fremmande. Wäl ligger faran nära, att, om den fordran uttalades af examinererarna, att ingen oomvänd singe blifwa prest, hyckleriet skulle uppmuntras; dock skulle ett närmare umgänge blotta det. A. G. Francke kan häri wara till mycken lärdom. Hans Collegia pietatis were nog efterföljd wärda. Öfw.

7) Det will hos oss säga åren mellan student- och prest-examen eller åren mellan presterexamen och utnämning till ordinarie prestsyftla, då åter i Tyskland de s. k. candidaterna tagit den första examen, men wänta på kallelse, innan de få taga den sista. Man kunde äfwen med wiså inskränktningar skrifwa öfwer detta capitel: Adjuncts åren. Öfw.

8) Sådana seminarier för redan prestwigda finnas icke hos oss, hos hwilka seminarierna genomgåås före presterexamen. Öfw.

9) Adjunctstiden är hos oss en sådan seminarie-tid, som förf. önskar och hans fädernesland saknar. Adjuncternas flyttning ifrån det ena till det andra stället är för dem nyttig, emedan de då få tillfälle, både att lära embetet hos nitiska och utmärkta själasörjare och att

taga sig till vara för felen hos försjumliga och odugliga. Blott ombytet icke sker allt för ofta, hafwa de derigenom äfwen ett gagneligt tillfälle, att lära känna olika församlingars inre lif och behandla olika själstillstånd, med ett ord tillfälle till mångsidigare menniskokänedom. Se vidare härom *Harms Past. Theologie III, 13 Cap. Öfw.*

10) Detta rör egentligast förhållandet mellan alla, som hafwa Adjuncter, de må vara Pastorer eller Capellaner, och adjuncterna, och ger ganska tänkvärda — och tyvärr hos oss ganska behöfliga lärdomar. Öfw.

11) Detta är aldrig fallet i vårt land och wore här så mycket oskickligare, som vägen wanligen ej är obetydlig mellan grannkyrkor. Öfw.

12) Hos oss kan man icke få något prestembete utan ansökning, med undantag af biskopsambetena. Ty äfwen de statsförsamlingar, som ega rätt att kalla, fordra dock prof. Att afslägga prof blir då ett slags ansökning. Endast till patronella pastorater kan patronus kalla på egen hand utan prof och ansökning, ehuru wanligast lika många ansökningar göras hos patronerna, som hos domcapitlen. — För oss gälla således icke *Speners* fordringar, att man skall hemställa åt Gud, att gifwa oss embete, och aldrig sjelf söka. Se hans *Lesverne t. ex. af Wildenhahn* och hans *Theologiska Betänkanden*, båda översatta på svenska. Den som ej söker en prestsyftla, blir utan. Deri ligger alltså ingenting orätt. Så tänker äfwen *Harms l. c. p. 163.* Öfw.

13) Hos oss klagas med mycket skäl öfwer transportförändret, som wäl oftast kommer af egenmytta och wisar ett oandligt sinne hos många prester, hwilka heldre söka färens ull, än deras själar. Dock får man icke fördoömma dem, som söka transport. Det kan finnas

orsaker dertill, som icke få ogillas, t. ex. missnöje med den närvarande församlingen, med anledning af missförhållanden, som man ej förorsakat och ej tilltroar sig kunna häfwa och som alltid blifwa hinderliga för en wälsignad embetsutöfning, hopp att kunna verka i större och widsträcktare mån för Guds rike inom en större verkningsskrets, längtan till fäderne- och barndomshembygden, en för närvarande ringa lön, som ej lemnar medel till barnens skälige uppfostran under eljest knappa omständigheter o. s. w. Men förkastliga orsaker till transportsökande äro: blott och bart utstigt på ett större och bättre boställe, en större lön under för öfrigt bergliga omständigheter, beqwämare tjenstgöring, angenämre umgänge m. m. Öfw.

14) Förhållandet mellan Pastor och Communiister är beklagligen hos oss stundom ganska litet föredömligt. Det oomvända hjertats lidelser äro derwid werksamma. Pastorn will wisa sitt förmanskap på ett nog egenmäktigt wis och afundas Capellanens bifall hos församlingen. Capellanen afundas pastorn hans större lön och hans öfwerordnade ställning är hans egenkärlek tryckande. Uppstå dertill andliga rörelser i församlingen, som den ena gynnur, den andra misskänner och förföljer, så är genast ett nytt stridsäpple utkastadt. Huru wälsignelserikt verka icke deremot de Colleger, som, endrägtiga och delande samma andeliga lif och trosnit, samarbete för Guds rikets förkofran! Öfw.

15) Wi drage icke i betänkande, att anse en stadspastor hafwa ett wida swårare arbete, om han nämligen är en riktig prest, som will göra sitt embete utan fruktan för menniskor eller utan sökande efter deras ynnest. Sedeförderiswet i städerna är både större och framstår

ohöjldare och fräckare. Genom religiositetens förfall har en prest i staden att vänta wida mindre aktning för sitt embete, än en prest på landet. Den förre har swårare, att förmana för laster både de högre och de lägre classerna. För att icke blottställa sitt embete för skymf blir han ofta stum och måste fördraga laster och ofeder, ett wanhelgande af det heliga, som på landet lättare kan affstyras och förekommas. Tidningarne i ogudaktiga publicisters händer söka på orten tillintetgöra all hans verksamhet för ordning och rena seder. Man har ett exempel i Helsingborg. Swad måste ej en lärare med waket samwete lida inom sig af att se sig stå wänmäktig som en swag dam mot tidsflodens böljor! Dermed icke sagdt, att icke presten på landet äfwen har sina, utan Guds hjelp, öfswerwimmerliga hinder för Ordets werkan isynnerhet i bondens uteslutande jordiska sinne. Den enfald, som man wäntar på landet, är endast högst skenbar. I sitt område är ingen mindre enfaldig, än bonden. Öfw.

16) Hos öf kallade Läjare af både bästa och fämsta art. Öfw.

17) Ganska riktigt wisar S. J. Baumgarten (Kasuiß. Pastoral-theol. s. 847 ff.) besöken i husen inom sina skrankor. I "anseende till barnauppfostran, husandaktens uppehållande, omsorg om tjänstefolkets själs-wäl, endrägt i affeende på sammanlesfnaden, äfvensom för att på lofligt wis wäcka förtroende hos åhöraren", statuerar han dem. Deremot ogillar han methodiska besök i husen såsom opasande och skadliga. Det finnes "ingen förbindelse dertill. Äfwen winnes ingen ens aflägsen beredelse hos åhörarena". Bøhe. — Det råder olika åsigtter ibland öf prester om dessa presternas besök i hu-

sen. Å ena sidan vill man, att prästen skall söka själar hvar och när han kan träffa dem, för att söka väcka dem ur deras säkerhet, och dertföre äfwen såsom utlandets bibelscolportörer skall gå omkring i husen med osävislig outtröttlighet. Vidare anför man såsom ett lagbud derom orden i Conventikelplacatet af 1726: prästerna skola, "utom de wanliga Catechesimisförhör i kyrkan, esomoftast besöka sina åhörare i deras hus, eller, der sådant beqvämlichen ej låter sig göra, då några hus i staden och byar på landet i sänder sammankalla, på det de med all säkerhet måge förnimma deras framsteg i Christendomen" m. m. Å andra sidan anmärkes, att detta asser husförhören, hwilka äro egendomliga för vår kyrka, och utom sockenbud samt besök, för att förlika oeniga makar, förmana andra för uppenbara laster o. s. w., alla prästers pligt. Dertill kan läggas ännu ett annat besök, hwars berättigande icke kan förnekas, nämligen besök med eller utan gifwen anledning och begäran efter pålysning i någon by, heldst en söndagsafton, för att förklara ett bibelstycke. Men att alldeles opå kallad och utan någon anledning till förmodan, att efter ordets tröst trängande och för detsamma öppna sinnen finnas, wandra omkring i byarne och gå in än i det huset, än i ett annat, för att med eller utan omsiwep utbjuda Evangelium eller tala lagens röst, det borde hafwa sina betänkligheter. Man finner om hwardagen allmogen i sitt jordiska arbete, den ena wid plogen, den andra hos kreaturen, den tredje wid snickarbänken, den fjerde wid slagan, den femte wid byket, den sjette på taket o. s. w. Det är osäkert, huru wäl man kunde blifwa mottagen och hur mycket inträde för Guds ord man då kunde få. Det är kanske ej öfwerensstämmande med embetet's wärdighet, att wara en

sådan predikaremunsk. Ordet kan ej trugas på någon. När Gud finner tiden wara inne, ger han sitt ord genom oss eller i Bibeln och andaktsboken eller genom andra kraft att wäcka till bekymmer, som då wanligen föra till en rätt själasörjare de waknande själarne. Men, inwändes, då får han wänta, och det blir ingen enskild själawård af; presten går ibland andeligen döda, utan att i sin beqwämlighet göra något att wäcka dem. Inwändningen är lika bitter, som ogrundad. Han gör icke intet, om han med all flit och all bön i predikningar, på husförhören, i nattwardsbarnens beredelse, i bibelförklaringar samt i enskild förmaning wid tjenliga och lämpliga tillfällen lärer rena Guds ord. Att han under söknedagarne icke besökes af andra, än af sådana, som wisja hafwa förrättningar gjorda, betyg utfärdade m. m., det är icke för någon sorgligare, än för honom, som tycker sig så länge hafwa werkat förgäfwes som ett onyttigt och förkastligt Herrans werktug, men han "hoppas dock allt". Det står ej om vår mästare, att han gick i andra hus, än dit han war inbjuden som gäst, utan lärde i templet och synagogorna samt öfwerallt, der folk sökte honom. Dock förordar Pontoppidan i Colleg. Past. s. 534 ff. dessa besök, åberopande Ap. G. 5: 42; de predikade Evangelium — "i templet och i all hus," hwilket dock kan betyda, att de i brist af kyrkor begagnade till församlingsfalar enskilda hus, men icke gingo från hus till hus och talade med en och en i sänder. Likaså förordas husbesöken af Spener (Theol. Bet. Westling 42 p. 221, ff.) — Saken tål att betänka, och mycken wälsignelse kan wist, em besöket sker med all wislighet, derigenom åstadkommas; men också kan intet werkas, annat än förbittring och begabberi, embetets ned-

sättande och en stegrad likgiltighet för ordet. Prestens egna samwete ware här regeln. Öfwerf. har funnit mycken wälsignelse af Bibelförklaringar i byarne om söndagsaftermiddagen, ehuru naturligtwis werldsöfinnet haft att klandra företaget. Öfw.

18) Den bästa begynnande själasörjaren är den, som använder all flit att winna själarne genom predikafkan, katechetisering och liturgien. Mer än allt annat eguar sig för början af hans inträde i embete försöket, att wiina dem genom allmännare och objectwara hållna föredrag. Löhe.

19) Ett sådant finnes redan i våra förhörs- eller kyrko=böcker. Löhes formulär i bihanget skiljer sig ej derifrån genom annat, än i margine tillagda korta predicator: "from, christelig, kyrklig, sträng m. m." — Där presten känna sitt folk, så har han personerna i minnet och behöfwer ej en sådan gauska fallibel dombok, som han wäl icke heller will sätta i en efterträdares hand eller låta någon annan se. De må wara anteckningar för honom sjelf, om de till någonting tjena. Dessutom wore det wäl lätt för en pastor, som känner sitt folk, att för sig anteckna individernas charactersfel med bewis och äfwen dygder, men att kunna gifwa ett videtur om fromhet — har sig swårare, då ej allt är sanning, som ger sig ut dertför. — Kyrkoboken completeras hos oss snart sagdt för hwar dag, och man har ju tillfälle, ej blott wid förhören, utan äfwen wid husfäders besök i kyrkliga ärenden hos presten, att om honom och hans närmaste göra sig underrättad. Öfw.

20) Skona dina Colleger, kunde man tillägga. Ty hur ofta förbise icke i synnerhet yngre pastorer denna regel och göra sig genom t. ex. methodiska

och opå kallade husbesök mistänkta för äre- och penninggirighet. Löhe.

21) Det är vår pligt att arbeta i vårt embete, med allt nit, och organisera så mycket som behöfves, utan att låta affeende på efterträdarens möjligen mindre nit och förmåga binda våra händer. Embetet är icke till för pastorernas skull, utan tvärtom. Öfw.

22) Ett wälment råd i affeende på bosättningss- och lefnads-kostnaderna: tro icke, att du får lita på församlingens ädelmod, utan beställ på egen hand redan före bosättningen oåterkalleligt hwad du bör derpå använda. Försummar du det, så skall du böta därför och din glädje öfwer din nya ställning skall hastigt gå sin kos. Löhe. Mången utnämnd pastor tror sig i pastoratet hafwa en guldgrufwa och skuldsätter sig för onödig lyx i bosättningen samt slår första året stort på. Följden blir, att mången sällan sedan kommer ur sin skuld och hämmas dertfore i sin embetswerkksamhet och sitt lefnadsmod genom ekonomiska trångmål, wexande med familjen. Folk utom presteståndet för allmänt den talan, att presten har för mycket. Då ser man dels endast på de större pastorater, hwilkas innehafware merendels dock äro mest skuldsatta, dels på brutto-, icke nettobehållningen, men man ser icke på facellanierna och på de aldrasfesta pastoraterna. Hwaraf kommer det då, när man likwäl beskyllet presterna för snålhet (ej större hos dem, än i andra stånd, snarare mindre), att sällan någon pastor lemnar efter sig någon förmögenhet åt hustru och barn? mycket kött i andras gryta! Öfw.

23) Denna uppmaning kan endast gälla sådana pastorater, som ingen kyrkobot ega, hwilket lär vara fallet i wiså städer, åtminstone hufwudstaden. Der bör en

pastor åtminstone hafwa en stående kyrkobot för den fasta befolkningen och ett alfabetiskt register på den rörliga, hyresgäster och tjenare, om han ej kan åstadkomma en fullständig, hwilket i en större församling, der dagliga in- och utflyttningar ske, har flera swårigheter. Att göra ett register öfwer kyrkoboken i våra landsförsamlingar tjenar till intet, då pastorn alltid blir hemmastadd i sin förhørsbot. Öfw.

24) Kyrkans och skolans räkningar måste pastor på landet hos oss alltid föra och bör ej lemna dem i andras händer. Med fattigwården har han lyckligtwis ej att skaffa, om han icke will dermed belasta sig. I städerna föras kyrkans räkningar af kyrkowårdar och skolans af skolstyrelser, der pastor wäl är ord- men icke räkenskapsförare. Öfw.

25) Det ges dock äfwen ganska skickliga pastorer, som lätt föra räkningar m. m., i hast hafwa dem färdiga och förlora mindre tid, om de sjelfwa göra dessa arbeten, än om de skola granska andras arbeten. I afseende på dem gäller ett motsatt omdöme. Ööhe.

26) Är det en större ära, om en pastor är en skicklig riksdagsman? — "Dåt dem, som hafwa tid, fara till riksdagen," sade en fattig sjukling åt en pastor, som wille lemna de sjuka åt andra och fara till riksdagen. Ööhe. Man ropar i vår tid mycket mot presternas riksdagsrätt. Saken har dock två sidor. Uena sidan anföres: att presternas rike icke är af denna werlden, att de blifwa förwerldslogade genom politik, att de hafwa i jemförelse med deras antal och det öfriga folkets för mycket att säga i statens frågor, att de endast wilja förswara privilegier och låta *salus publica* för den skull fara, konservativt motarbetande den nyare tidens

utveckling o. s. w. Men å den andra swaras, att presten är äfwen statsborgare och har pligt att helga samhällets angelägenheter med sitt embetes anda; att de protestantiska andliga icke äro några klosterbröder; att exempel wisa, att man kan wara en nitisk själasörjare och en god riksdagsman på en gång; att endast få af Sveriges prester kunna blifwa riksdagsmän, kanske blott hwar hundrade eller ännu mindre, att samma församlingar icke beständigt måste sakna sin pastor under riksdagstiden, att hans embete kan wäl sätas under tiden af en vicarie, att man wid representationen mera måste se på bildning, studier, wana wid kommunala angelägenheter och skarpt förstånd, än på deras antal, som de representera, att riksdagarne dertföre ej utan skada kunna umbära presterna, att de icke förswara privilegier mer än andra stånd, utan wärna kyrkans helgd i en olycklig tid; att deras privilegier ej äro andra, än hwarje embetsmans, att hafwa lön, samt att de äro de mogna motståndskrafterna mot en ohejdad nyhetslystnad, samt att dertföre de mer än andra wident ne quid detrimenti respublica capiat; att skrifet emot deras representation just kommer ifrån liberala tidningskrisfware och rabulister, som ogera se deras betydelse af ett hejdande element. Dock kan ej nekas, att undantagswis riksdagsprester ej äro sauna prester; men ej heller, att presteståndet gernastår sin riksdagsrätt, om endast här i stället införas kyrkliga rikssynoder med veto i afseende på den werldsliga riksdagens lagskipning i kyrkans frågor, när denna skulle wilja undergräfw religion och kyrka, upphäfw den swenska kyrkans ära att wara en protestantisk statskyrka och inkasta wårt land i skadliga strider mellan olika confessioner, blottställa en protestantisk befolkning

för katholska omvändelseförsök, hwartill början i hufvudstaden redan är gjord. Öfw.

27) Den naturligaste wedergwickelsen, den ljusligaste af alla finner man i umgänge med hustru och barn. Den som ej deri finner behag, han gör sin maka ej lycklig och är ej lycklig. Han blir äfwen skyldig till sina barns hårdnackade wanart. Löhe.

28) G. J. Baumgartens Casuist. Pastoral=theologie s. 863. Löhe.

29) Först och sist torde Johannes Arndt böra nämnas. Vidare hos oss Nohrborg och alla de rättrogna postillerna. För vår tid hafwa Tjellstedts tidskrifster en stor betydelse, och ingen swenskt prest borde wara utan dem. Missions=tidningen, Frids=budbäraren och Pietisten äro ej heller att förkasta. Burks och Glasers exempelsamlingar torde ej wara någon af ståndet obekanta. Öfvers. har wid Bibel=förklaringar, i förbigående sagdt, brukat till slut uppläsa walda stycken ur dessa sednare samlingar, hwilket haft sin stora nytta. — Alldeles förträffliga äro Krummachers uppbyggelsekrifter, Salomo och Sulamith, Elias, m. m. Märkligt är, att den reformerta öfvertygelsen der icke stöter, hwilket visar att de båda kyrkorna in praxi äro hwarandra närmare, än i afseende på symbolerna. Öfw.

30) Likaså kan man äfwen utforska de dygder och laster m. m., hwarom talas, och pröfwa sig, om man har dem hos sig eller icke o. s. w. Löhe.

31) Kanske skulle det dock wara nyttigt, att ur den ofwanföre nämnda skriften af Calvör eller Tractaten: "Sabbath und Borsabbath" lära känna våra fromma fäders lära om hjertebönen. Man kan utan dessa hand=

ledningat bedja af hjertat och huru tomt wore ej, der det wore annorlunda! men hwarföre skall man förakta en på grundlig erfarenhet beroende anvisning? Böhe.

32) Skriften om Martin Boos är öfversatt på svenska. Det förefaller öf besynnerligt, att den saliga mannen icke utgick ur Roms Babel och ingick i den protestantiska kyrkan. Öfw.

33) Hos öf är ingen swårighet i affeende på prestens klädnad. Utom templet begagnas wid högtidliga tillfällen, utom embetsförrättningen, den wanliga prestrocken med ståndkrage och kappa samt krage, stundom äfwen kastanen, som ger ett ärewördigt utseende. Kortböxor äfwen som fracken torde nu i vårt land ingenstädes bland presterna förekomma, och detta med rätta. Utom altare och predikstol få aldrig meckkläderna begagnas. I Tyskland deremot begagnas chörrocken, en vidare öfwerklädnad af kläde, med armhål, genom hwilket armen trädes, så att chörrockens armar hänga obegagnade ned; den knäppes alldeles icke, utan qwarhålles blott genom öfwerhängandet. Stundom är den rikt fullfatt med remser af sammet, sidenbårder och toffjar. Vidare begagnas Summaren, en lång fotsid rock, af swart kläde eller merino eller siden, som är tillknäppt med stora knappar ända ned. Dertill kommer ringkragen, men i Preussen begagnas våra prestkragar till en fotsid swart rock med wida armar, såsom Luther brukade. I norra Tyskland bära presterna en flat hatt, rund, 2 tum hög, af kastor eller kläde, besatt med sammetstoffar, smala sidenband och den breda skärmen garnerad med sidenfransar, allt swart, och begagnas blott som chapeau bas i handen. I Preussen deremot brukas en hatt utan skärm

af sammet, stor som en wanlig hatt. Se Harms II, 37 o. ff.

34) Wi kunna alldeles icke gå in på, att ej presten både kan och bör hafwa tid för studier äfwen af icke theologiska skrifter, för att skaffa sig och underhålla en allmän bildning. Så upptagen är han icke att ej tillfälle till sådan, den honom wärdigaste, förströelse lemnas. För att i vår tid uppehålla sitt embetes wärdighet, och ej stå efter lekmanen ens i werldslig bildning, äro sådana studier oundgängliga. Heldre må allt werldsligt sällskapslif undwiskas — att ej tala om det presten opaschande kortspelet och dansen och dryckesgillet — än beken lägges å sido. Icke heller finnes något skäl, hwarför den rikare begäfwade ej skulle äfwen i andra kunskaper så undervisa allmänheten med utgifna skrifter. Wårt land har ju prester, som gagnat sitt lands bildning på detta wis. Pontoppidan säger också: "Ett mycket anständigt tidsfördrif är det, när en studerad man, på sina lediga stunder, medverkar till en eller annan nyttig wetenskaps uppodling, och sedan att kungöra det på vårt modersmål — i historiska, filosofiska, fysiska och hushållsämnen. Alla församlingar äro ej sådana, att de enjamt syhsätta en prestman. Icke eller äro alla prester lika länge syhsatte med sina göromål. De aldraslitigaste behöfwa också snarast något ombyte, så att sinnet må förfrisas." Johannes Arndt war ju alchemist, Spener heraldicus. Öfw.

35) Öfwerf. kan ej i sin okunnighet påminna sig hafwa sett något om denna saga. Öfw.

36) Sådana samlingar äro, så wida öfwerf. wet, icke hos oss brukliga. Pastorn mottager i sitt hus all sin tionde och inkomst, men far ej omkring i socknen,

att uppsamla den. Några tillfälliga gåfvor ges åtminstone icke på Sivers. ort. Comministrarne deremot måste än i dag på många ställen upphemta sin lön i byarne, hwilket är ganska opassande och icke kan förswaras med författarens skäl. Presten blir derigenom lik en bettlände; en uppbörd kan defutom knappast ge anledning till själawård. Förf. motsäger sig äfwen sjelf, då han förut sagt, att presten så litet som möjligt bör wisa sig ute. För embetet mest nyttigt är, om lönen, genom conventionen bestämd, aflemnas directe i prestehuset. S^{iv}.

37) Det är swaghet, att ej alls mottaga sådana skänker eller ock accidentier och jura stolæ. Det anses ej nu wäl, utan för äregirighet och för beräkande penningssnikenhet och skadar efterträdaren. Deremot kan han i enskildta fall med desto större eftertryck afstå från sin rättighet. Detta mottages med tacksamhet och binder hwarken händerna på presten sjelf eller andra. Se *ß. J. Baumgarten* l. c. s. 341. — Öftare, än en för långt gående frikostighet hos pastorerna i efterlåtannde af gåfvor och accidentier, finner man en alltför stor stränghet i deras indriswande. Om också ingen menniska nekar, att en pastor i wisä fall kan klaga hos werldslig myndighet i asseende på sina rättigheter, så skola dessa fall dock sällan nog inträda. Det passas honom, att förfara med möjligaste största mildhet. Cf. *Deyling Prud.* p. 242. *Löhe*.

38) Der de brukas, må de utan påtal fortfara, men lyckligast är, om de icke brukas, ty folket tages ej lätt ur sin tro, att det är betalning för absolutionen. *D.*

39) Bäst torde wara, att presten har frihet att taga, der något finnes, men intet taga af dem, han anser fat-

tiga. Så går öfverallt till hos öf. Skulle deremot den lagen, att presten skall förslas till stället, borttagas, så är fara värdt, att wi sünge resa onödigtwis mången gång. Desutom, när omständigheter så fordra, begagna wi vår egen häst. — En annan jus stolæ hos öf är, der convention derom icke är uppgjord, den förargligaste, den s. k. likstolen. Der den brukas, kan ej pastor för efterträdarens skull affläffa den och bör åtminstone endast söka få den bestämd. Will församlingen på gjordt förslag om förändring blifwa wid det gamla, så har pastor häri ingen skuld, såsom fallet är hos Öfvers. Men ganska ledsamt är, att nödgas inlåta sig i accorder för hvarje gång om kons lösen med penningar, i synnerhet i de fall, der presten ej har rätt till full likstol. Conventiöner äro derom gjorda på flera ställen, beräknade efter en wiß procent af behållningen. Denna bestämning lockar dock bonden till större oärlighet, ty bouppteckningen göres då oskäligt ringa och ger anledning till ledsnad öfwer infedd bedräglighet. Öfw.

40) Kyrkowiigningsfester brukas blott i Tyskland och äro folkfester, deri allt för mycket werldsligt läres ingå. Öfw.

41) Sådan rivalitet om nattwardsbarnen finnes ej på landet, der nemligen pastor och comminister toura hwar sitt år, och der inga, eller åtminstone ganska obetydliga accidentier gifwas för denna mödosammaste och wigtigaste af alla presterliga förrättningar. I städerna deremot förekommer, för den rika betalningens skull, werkeligen en sådan stötande rivalitet. Öfw.

42) När det nu så är werldens sed, att sällan någon säljer något, utan att begära mera, än waran är

wärd, så tyckes presten, som ofta har ganska ringa inkomst, icke böra mer än andra gifwa allt som i första hugget begäres. Det är skillnad på att pruta ned en sak under dess värde och till dess värde. Öfw.

43) I handel gällor allt hwad det kan gälla, hwarföre en prest ej kan anses göra orätt, då han för sin säd begär betalning efter det gängbara priset. Han får derföre icke wara någon kornockrare, som spar till dyra år, för att kunna betinga sig ett orimligt pris af den fattiga. Öfw.

44) En bokhandel med nyttiga skrifter bör pastorn hålla. Han icke blott lage, att alla årets nattwardsbarn förses med Nya Testamentet, utan inrätte äfwen ett sockenbibliothek af andliga och werldsliga böcker, om han genom några samlingar kan dertill skaffa medel. Äfwen uppmuntre han till spridning af landets andliga tidsskrifter. Öfw.

45) Ehuru *φιλοξενία*, hwartill de heliga Apostlarnes uppmåna (se utom anförda ställen 1 Tim. 3, 2. 5. 10. Tit. 1, 8), är något annat, än hwad wi ofta förstå under gästfrihet. Den christliga pilgrimen, som uppsöker sina trosbröder, är mestadels hos oss icke den gäst, som ofta kommer och gör budet om gästfrihet till wigtigt och swårt. Wåra gäster och affigten med deras besök äro ofta af det slag, att fråga är, om de böra räkna på *φιλοξενία*. Öfhe.

46) Ware det för öfrigt fjerran ifrån oss, att härmed förswara de pastorer, som icke finna något besök och samtal så widrigt, som med uppväckta menniskor af de ringare stånden. Det sätt, hwarpå sådana wäckta plåga tala, saknar ofta den bildning, som mången med sann wäckelse och religiositet eger fullkomligt i sitt wäld. De

äro otympliga, hafwa seder och manér, jem ännu icke förtjena att kallas ett anspråk på inre gudomligt lif, men dock icke böra gifwa någon anledning att twifla på folks redlighet och uppriktighet. I ett så hårdt, oformligt och kantigt skal är mången gång en klenod, som en pastor borde hafwa sinne, kärlek och gåfwa att finna och lösa från sina hinder. We, om en pastor icke kan göra någon skillnad, utan äfwen behandlar den enfaldiga besökaren, det ädla Guds barnet, lifasom landsstrykare, secterister och separatister! Böhe. Sådana andliga gårdshandlande, separatister och secterister, saknas icke hos oss i wiså trakter. Öfw.

47) Ett uttryck i den katholska pastoralthelogien. Ö.

48) Det dugligaste af hela nya för öfrigt med skäl mycket tadlade fattiglagen är wäl pastorernas befrielse från fattigwården. När staten tagit denna wård om hand, har den blifwit förwandlad ifrån christlig kärlekspligt till ett lagtwång. Presten har en bättre och frivilligare fattigwård sig ålagd af sitt samwete. Öfw.

49) Det ges här en medelwäg. Presten bör ej wara läkare ex professo, men nog bör han äfwen i timlig wäg kunna sökas som råd af den lidande och i sitt hus hafwa åtminstone de enklaste läkemedlen till gåfwa åt fattiga sjuka och till lån i nödens stund åt förmögare. Presthuset bör wara en tillflykt för den rådlösa. Men att mera eller lika mycket som Theologien besatta sig med Medicinen, det är ej presterligt. Öfw.

50) Utan att älska sqwaller, bör Pastorn, för att kunna känna församlingens och enskildas laster och owana, som böra afstyrras med wislig förmaning, finna det nyttigt, att höra något om hwad som passerar, ty eljest

händer, att ofeder existera, som väcka skandal äfwen i grannsocknar, men hwilka äro Pastorn obekanta. Öfw.

51) Huru gammal är icke tionden och huru wäl wärd en Apologi! Intet är skönare, än friwillig tiondel! Under det man hos oss aflaffar tionden, oaktadt des gamla häfd, kommer man här och der, der nya kyrkobildningar uppstå, på tanken, att friwilligt förena sig om, att löna pastorn genom tionde och boställen. Det är för en bäjersk pastor för sent, att skrifa ett förswar för tionden af gudomlig och menskelig rätt, af historia och erfarenhet, emedan det endast wore ett affled. Men saunerligen, oafsedd nyttan, är det deef skada, att genom aflaffandet af tionden så rått och oförståndigt trampa under fötterna ett af tron framgånget, ett af de aldrasönaste kärlekswerk! Löhe. Man repar äfwen hos oss på tiondens och boställenas borttagande och ersättande med en penninglön af staten. Den som wet huru omildt staten genom sina länsmän och kronfogdar utkräfwet sina skatter, måste beklaga det arma folket, som sålunda skulle komma ur herdarnes i ulsvarnes flor. Det, som in natura utgifwes, är defutom ej så tryckande, som det synes den oerfarna. Widare, att det för en herremän på landet är omöjligt att lesa af penningar, om han ej har något att taga af jorden, om han ej har födda åt ett par hästar, några kor, mjölk, slagt och smör, det wet hwar och en, som det försökt. Han kunde då få skicka till städerna, att köpa sina förnödenheter i asseende på landtmannaproducter, ty bonden tror sig ej förän han kommer till staden med sina waror. Man inwänder, men det behöfwes då blott ett litet boställe. Doef beswäret är desamma, om det är större eller mindre, och något skäl finnes icke, att skänka åt staten, så mycket af bo-

stället den vill taga. Ett bostället gör pastorn besvär är väl sannt, men hwem får vara utan besvär? Man kan vara en nitisk pastor och ändock hafwa jordbruk. Jordbruket ställer presten närmare bönderna, så att han derigenom känner och delar deras jordiska önskingar och behof. Det ökar aktningen, ty hwad skulle bonden säga om en pastor, som ej kunde skilja korn och hafra? Det är widare endast makligheten, som jemrar sig öfwer för mycket arbete. Det omskrifna embetsskrifweriet är väl icke heller, när saken nogare betraktas, så tidsödande och hinderligt för presten. — Pontoppidan är ingen älskare af boställes utarrenderande (p. 573, ff.): "Eljest menar jag, att landtbruket kan vara ett oskyldigt nöje, som förfriskar sinnet, dels ett medel till desto bättre utkomst, fastän det icke bringar så mycket in för presten, som för bonden, emedan denne sednare sjelf kan gå med. När man gemenligen säger, att prestgårdens bruk åter upp sig sjelf, så räknar man icke, att presten och hans familj äfwen dagligen äta med, hwilket långt öfwerstiger folkets lön, fast intet deputom skulle kunna säljas." Deputom kan nu presten, såsom skötande bostället, gifwa många exempel af bättre hushållning och jordbruk. Att utarrendera åter är förenadt med stora förargelser, ty en arrendator är wanligen suiken och föröker gå öfwer contractet, samt skinnar och utjuger jorden, öder skogen, säljer skogsproducter i hemlighet, m. m., hwilket allt boställsinnehafwaren icke kan se utan ledsnad, äfwen om han ej åtalar det. Öfw.

52) Detta skrefs 1848, ehuru det först sedan utgifwits. Sedan den tiden har staten befallt convention öfwerallt i Bayern. Öfw.

53) Att mottaga tionde in natura är att göra presten beroende af böndernas rymliga samwete, och att sjelf räkna, är wäl den mest opresterliga af alla besattningar. Derföre må man wäl heldre taga mindre i convention och i frid, än mera med gräl och twister eller lika mycket med twång, att mistänka oärlighet. Öfw.

54) Sika bondisk kunde presten blifwa utan boställe genom blotta umgänget med allmogen, om han icke hade en motwigt i det högre presterliga sinnet och kärlek för studier. Öfw.

55) Den, som t. ex. betraktar de romerska missionstationerna i Nord-Amerika, finner att den romerska hednamiSSIONEN ilar före colonisationen och till och med öfverträffar methodisternas rörlighet, hwilkas grundsatser dock mycket drifwa framåt. Dit wi knappast tänkte, står redan de romerska-katholska missionärernas kers. Öbhe.

56) Wi kunde här hänwisa på ett ganska rikhaltigt, i protestantisk anda skrifwet, fastän nu förgätet werk, nämligen: »Georgii Calixti De Conjugio Clericorum Liber ell. Emendatus edidit H. P. C. Henke. Helmst. 1783. P. 1. II., i synnerhet P. 1. C. 11. Utrum coelibatus clericorum sit apostolicæ institutionis?» p. 9 ff.

57) § "Vorschlag zur Vereinigung lutherischer Christen für apostolisches Leben" §. 33 p. 70—75 läses: "Äktenskapet har genom reformationen kommit till ära och det der smutliga munk- och nunne-coelibatet har blifwit till skam och kommit ur bruk. Men det har äfwen blifwit gängse något, som Reformatörerna icke wille, nämligen ett alltför nedsättande, nästan indifferent omdöme öfwer det ogifta ståndet eller jungfruskapet. Och dock upphållas de båda stånden genom hwarandra, och om det ena skymfas, skymfas äfwen det andra. § den heliga

skrift, särdeles i 1 Cor. 7, finna wi båda stånden ärade. Det är riktigt, att Paulus egentligen för den swära förförljelse- och bedröfwelserika tidens skull, deri han lefde, råder till det ogifta ståndet; men han kallar det dock ett *καλόν* (något ädelt och wälgjordt), att så blifwer, och efter det äkta ståndet kan icke det jungfruliga rättas. Båda skola förblifwa i sitt wärde.

Äktenskapet skall blifwa i wärde. Deß timliga ändamål, att afslå barn och genom den af Gud förordnade kroppsliga föreningen bewara hjertat för frestelsen till otukt, hindrar icke enligt 1 Tim. 2, 15. 1 Cor. 7, 1 ff. lifwets hufwudmål, sträfwan efter salighet och helighet. Fastmera helgar den troende hustrum och den troigna mannen äfwen under blandadt äktenskap barnen (1 Cor. 7, 14), till bewis, att äktenskapet sjelft måste kunna hållas heligt. Äktenskapet är derföre ett stånd med godt samwete, om man blott will bewara det. Äfwen är äktenskapets helighet någonting så wißt, att det till och med framställles såsom upplösligt från den Christnas fida, Matth. 19, 1 ff. och 1 Cor. 7. Blott genom den otrogna delens skuld kan ett äktenskap upplöfas och skiljas, under det den troende, om förbindelsen äfwen med den otrogna behagar honom eller icke, under intet wilkor behöfwer ge anledning till skilsmessa eller taga denna anledning utan endast i fall af äktenskapsbrott. Ty i fallet 1 Cor. 7, 15 tager han den icke, utan den påtvingas honom. Äfwen det är ett owederläggligt bewis på äktenskapets helighet, att det Eph. 5, 22—33 framställles som en förebild af Guds och hans kyrkas aldracheligaste förening. Mannens och qwinnans kroppsliga förening i det heliga äktenskapet är en af Gud skapad bild af Christi förening med sin kyrka, wi upprepa det: den framställer, ehuru hem-

lighetsfullt, den stora hemligheten af den fallna menisklig-
hetens förening med Gud i Christo Jesu. I mannen
framställles Herran, i hustrun den heliga församlingen,
men de blifwa ett, — och efter måttet af Christi och
kyrkans förening får mannen och hustrun hwar och en sin
särskilda bestämmelse. 1 Cor. 11, 3 ff., 1 Tim. 2,
11 ff., 1 Petr. 3, 1 ff. — Då det nu står så till med
det heliga äktenskapet, så bör det af hwarje Christen högt
äras, och we den, som ser derpå med lättfärdigt, öwörd-
samt öga.

Af äktenskapets rätta betraktelse följer:

- a) att det är en alla människors tillhörighet ifrån
Adam, att ett twunget coelibat, det ware bjudet
genom kyrklig eller werldslig lag (det sista är
fallet wid de fattigas twungna coelibat), är för-
kastligt, en correction af gudomlig ordning, ett
bewis på otro och brist på förtroende till Guds
faderliga trohet;
- b) att det skall vara ärligt, obefläckadt, oupplös-
ligt, att äktenskapsskillnad är ett ondt och icke
tänkbart inom den heliga kyrkan, om båda ma-
karne äro rätta Christna;
- c) att det är christligt, icke hinderligt för saligheten,
så wida det blott är christligt och så, som Guds
ord befaller och anwisar hwarje gift menniska.

Derjemte lär äfwen S:t Pauli ord och exempel, att
det ogifta ståndet, som redan är sagdt, är något ädelt
och wälgjordt (ett καλόν) och i tider af förförljelse i
jemförelse med äkta ståndet något bättre (κρείσσον). Den
som will ostörd egna sig åt Guds rike, särdeles under en
ond tid, och endast söka det Herran tillhör, den som un-
der särdeles swåra förhållanden will sköta prestembetet,

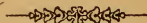
utan att af bekymmer för hustru och barn, af äkten-
 pets we och nöd alltid på nytt dragas bort, den hänwisar
 S:t Paulus på det ogifta ståndet, hwilket Herren sjelf
 i detta fall kallat en castration för himmelrikets skull.
 Detta är klart och begripligt för hwar och en.

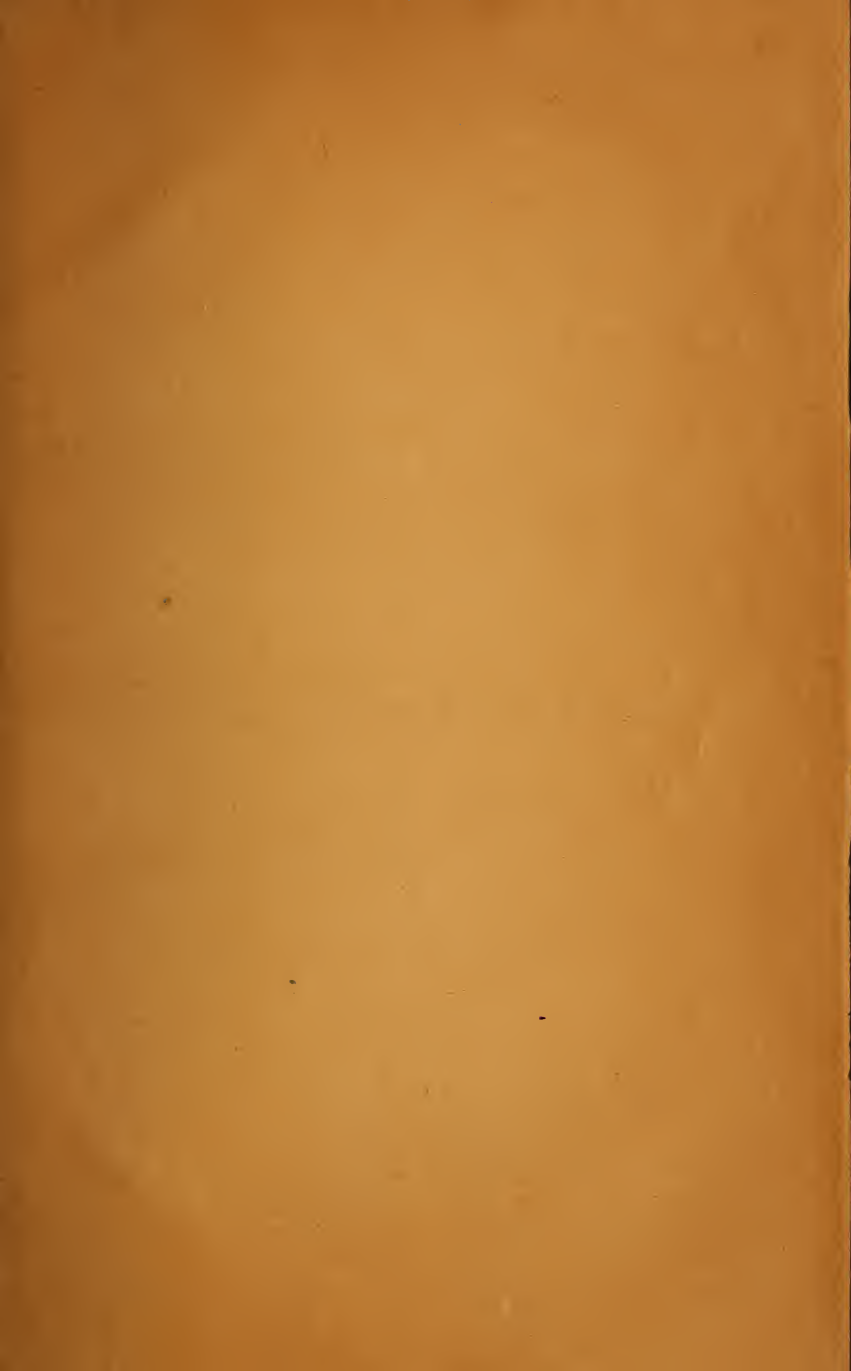
Men det ena, som det andra är af icke ringa wigt
 för alla Christna, såwäl för att bedöma egna, som an-
 dras förhållanden. Å ena sidan kan den rätta läran om
 äktenskapet stärka dem, som hafwa den ärliga åtrån, att
 ingå i äktenskap, — äfwen beweka hwarje Christen, att
 främja unga christnas äktenskap, som wilja det ingå.
 Å andra sidan blifwa de, som finna hinder för äktenskap,
 som de ej kunna upphäfwa, genom läran om ogifta stån-
 det ledde, att inse sin kallelse för detta stånd. Wore
 denna gudomliga kallelse till det jungfruliga ståndet i
 vår kyrka icke så förgäten och kastad åsido, wore det
 jungfruliga ståndets herrlighet och wälsignelse mera insedd
 och erkänd; så skulle detta, mera än allt annat, hafwa
 kunnat bidra att bewara ungdomen för synder. Af
 det heliga jungfruståndet kan man i alla fall få de bästa
 skäl, att komma dem till hjelp, som anfäktas i affeende
 på sin kyskhet. Budet om återhållsamhet werkar mindre,
 än läran om att wara förlofwad med Gud och offrad åt
 Christi tjenst. Man läre, berömme, förmane och öfwe
 det! En helig tanke skall, om Gud skänker den, bli en
 magt öfwer köttet, och anfäktelsen förswinner, när själen
 inser att detta stånd är Guds skickelse och ett himmelskt
 kall. Wi tala dock om Christna, som söka hjelp mot sitt
 eget kött, icke om mängden, som häna det himmelska och
 endast begripa hwad som är jordiskt. — Den hwilande
 kärleken har genom de framställda satserna wist icke fått

ringa medel i handen, att föra fromma själar till helgelse.“

58) »Qui uxorem olim habuit, nunc autem non habet, is non est jam unius uxoris maritus, sed nullius, atque adeo viduus. Relata enim se mutuo ponunt et tollunt. Sublata igitur uxore tollitur correlatum, quod est maritum esse. Se Calixt. l. c. p. 41.»

59) Man måste äfwen hos oss anse det för obilliga lagar, då en för öfrigt nitisk och för Guds rike werksam pastor för ett litet formfel i äktenskapsfäker kan afättas eller suspenderas, men deremot moralpredikanter och irrlärare få oafatta utsprida sina själasförderswande läror, såsem fallet i denna stund är med mer än en af vår kyrkas tjenare. Öfw.

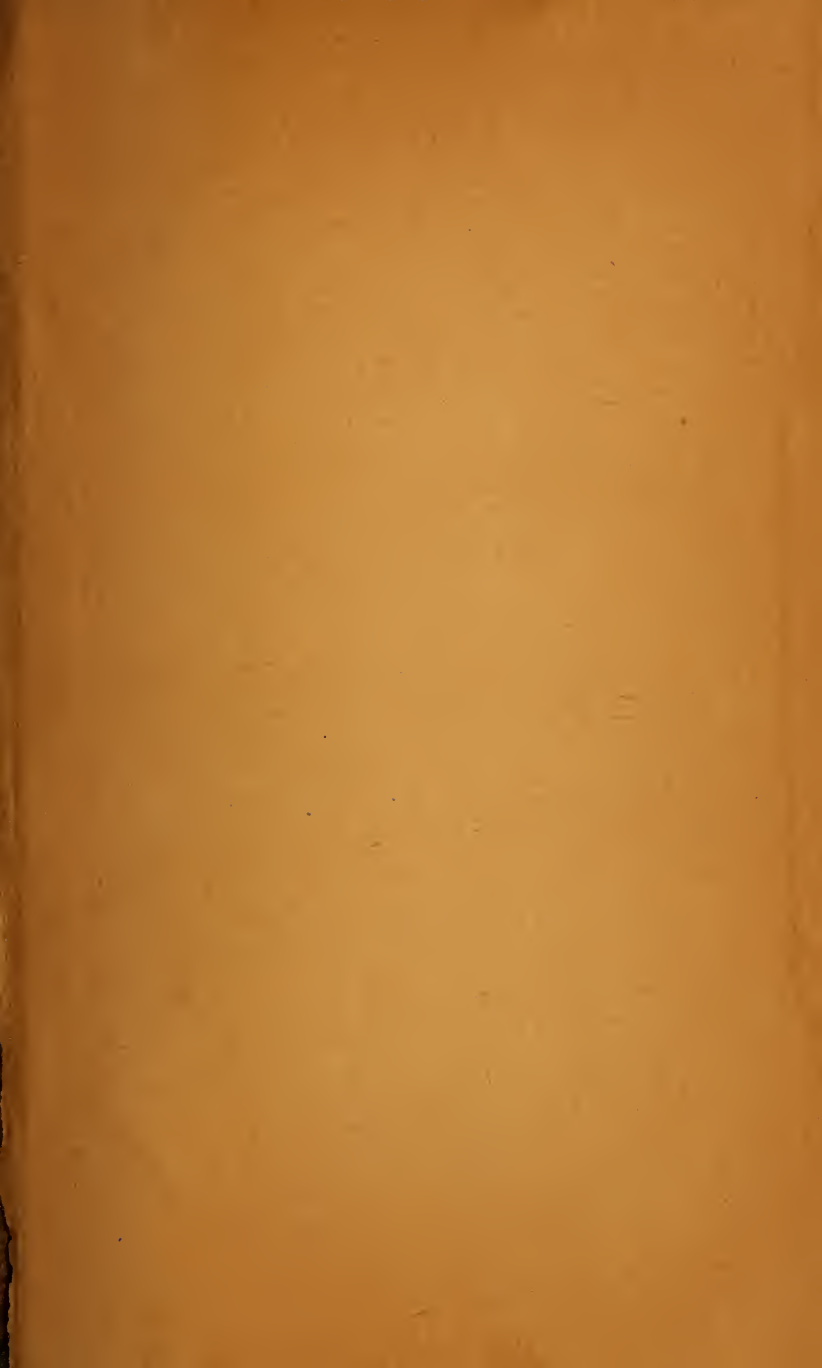

Deacidified using the Bookkeeper process
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: Oct. 2005

Preservation Technology
A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION

111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

LIBRARY OF CONGRESS

0 017 075 369 0